

<http://www.jyu.fi/library/tutkielmat/357/>

“Kerhoja, treenejä ja ystävien kanssa seurustelua“

- Vääksyläisten 3-6 –luokkalaisten lasten harrastaminen

Eira Merenmies
Minna Turtiainen
Yhteiskuntapolitiikan laitos
Jyväskylän Yliopisto
31.5.1997

Tiedekunta Yhteiskuntatieteellinen	Laitos Yhteiskuntapolitiikan laitos
Tekijä Eira Merenmies ja Minna Turtiainen	
Työn nimi "Kerhoja, treenejä ja ystävien kanssa seurustelua" - vääksyläisten 3-6 -luokkalaisten lasten harrastaminen	
Oppiaine Yhteiskuntapolitiikka	Työn laji Pro Gradu -tutkielma
Aika 1.8.1997	Sivumäärä 89
<p>Tiivistelmä - Abstract</p> <p>Työssämme pohdimme ja analysoimme miten harrastus syntyy lapselle, miten harrastusvalintaan vaikuttavat ikä, sukupuoli, ystävät ja vanhempien sosiaalinen asema ja sitä, miten lapsi kokee harrastuksen. Selvitimme, mitä lapset harrastavat yleisesti, mitkä ovat heidän pääharrastuksensa ja kuinka usein he harrastavat ja kenen kanssa. Tarkastelimme myös pääharrastuksen pitkäjänteisyyttä ja lapsen tulevaisuudennäkymiä harrastuksestaan. Lisäksi selvitimme perheen roolia harrastamisessa. Lisäksi hahmottelimme yleistä kuvaa siitä, mitä lapset tekevät vapaa-ajallaan.</p> <p>Lähtökohtana analysoinnille oli, että lapsuus on lasten omaa tekoa. He ovat aktiivisia sosiaalisia toimijoita, jotka konstruoivat omaa elämäänsä. Työssämme olemme pyrkineet tuomaan esille lapsinäkökulman käsiteltävään asiaan. Tutkimukseen osallistui kaiken kaikkiaan 177 vääksyläistä oppilasta peruskoulun 3, 4, 5, ja 6-luokilta, tyttöjä oli 77 ja poikia 100. Tutkimuksemme lapset ovat 9-12-vuotiaita.</p> <p>Analyysimenetelmiksi valitsimme kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen menetelmän yhdistelmän, koska perusmenetelmät eivät mielestämme olleet riittäviä. Suoritimme ensin kartoittavan kyselyn, jota täydensimme laadullisella tutkimuksella eli lapset kirjoittivat aineen pääharrastuksestaan. Pääpaino oli lasten aineiden kvalitatiivisessa tarkastelussa. Näin saatoimme antaa äänen lapsille, jotka ovat tavallisesti tutkimuksissa mykistetty. Valitsemamme aineiden analyysimenetelmään kuului kaksi kvalitatiivisen analyysin perusstrategiaa: tematisointi ja tyypittely. Tarkastelimme ensin harrastuksia teemoittain. Jaoimme harrastukset neljään eri ryhmään Mitchellin luokituksen pohjalta: urheiluharrastukset, omaehtoiset kulttuuriharrastukset, omaehtoiset muut harrastukset ja järjestöharrastukset.</p> <p>Tyypittelyssä aineistostamme nousi esiin kuusi harrastajatyyppeä. Näistä tyypeistä kolmen voidaan katsoa edustavan niisanottua organisoitua harrastustoimintaa ja kolmen omaehtoista harrastustoimintaa. Organisoituun harrastustoimintaan kuuluivat ratsastusta harrastava tyttö, partiota harrastavat tyttö ja poika ja joukkuelajia harrastava poika. Omaehtoista harrastustoimintaa edustivat lukemista harrastava tyttö, polkupyöräilyä harrastavat tyttö ja poika ja joukkuelajia harrastava poika, joka ei kuulunut mihinkään seuraan.</p> <p>Suosituimmat vapaa-ajanviettotavat olivat ulkoilu ja ystävien kanssa oleilu. Sama trendi oli nähtävissä kaikilla luokka-asteilla. Poikien vapaa-ajanvietossa korostui toiminnallisuus, kun taas tytöille oli tärkeämpää yhdessäolo kavereiden kanssa.</p> <p>Lapsuuteen ja nuoruuteen kuuluvat olennaisena elämänalueena harrastukset. Aikaa käytetään tietojen ja taitojen oppimiseen koulun ulkopuolella. Harrastukset perustuvat yleensä lapsen ja nuoren omaehtoisuuteen. Moni lapsi oli itse tietoisesti valinnut harrastuksena ja hankkinut siitä tietoa. Mallien tarjannossa ja toimintojen ohjaamisessa vanhemmat, sisarukset ja kaverit olivat erittäin merkityksellisiä. Vanhempien vaikutus lasten harrastuksiin kohdistui ennen kaikkea harrastusten pariin ohjaamisessa ja tuki- ja huoltotoimenpiteiden järjestämisessä.</p> <p>Harrastajina vääksyläislapset olivat innokkaita, ja he harrastivat myös varsin monipuolisesti. Suosituimmat harrastukset olivat perinteisiä kuten ratsastus, erilaiset joukkuepelit, soittimen soittaminen, pyöräily, lukeminen ja partio. Tyttöjen ja poikien suosituimmat harrastukset jakautuivat sukupuolen mukaan. Tytöt ratsastivat ja pojat pelasivat joukkuepelejä ja olivat kiinnostuneita tietotekniikasta.</p>	
Asiasanat lapsitukimus, harrastukset, vapaa-aika	
Säilytyspaikka Yhteiskuntapolitiikan laitos	

SISÄLLYSLUETTELO

1.	LAPSUUS	3
1.1.	Lapset ja lapsuus yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa	3
1.2.	Lapsuus käsitteenä.....	8
2.	VAPAA-AIKA.....	13
2.1.	Vapaa-aika käsitteenä	13
2.2.	Vapaa-aika yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa	15
2.3.	Vapaa-aika historiallisesti tarkasteltuna.....	19
2.4.	Lapsi/Nuoret ja vapaa-aika	21
3.	HARRASTUKSET	23
3.1.	Harrastuksen käsitteistä	23
3.2.	Lapset ja harrastaminen	25
3.3.	Harrastusten luokittelusta	29
4.	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	30
4.1.	Tutkimuskohteena Vääksy	33
4.2.	Tutkimuksen suorittaminen.....	34
4.3.	Analyysimenetelmistä.....	35
4.4.	Lasten aineiden käsittely	37
5.	VÄÄKSYLÄISLASTEN VAPAA-AIKA JA HARRASTUKSET	37
5.1.	Vapaa-ajan vietto.....	37
5.2.	Harrastukset	40
5.2.1	Harrastuksen aloittaminen	43
5.2.2	Miksi harrastetaan	45
6.	LASTEN HARRASTUSTEN TEEMOITTAINEN TARKASTELU.....	49
6.1.	Urheiluharrastukset	49
6.2.	Omaehtoiset kulttuuriharrastukset	56
6.3.	Omaehtoiset muut harrastukset.....	62
6.4.	Järjestöharrastukset	63
7.	HARRASTUSTYYPIT.....	65
7.1.	Partiolaiset Sanna ja Jarkko	66
7.2.	"Heppatyttö" Laura	68
7.3.	Joukkuelajia harrastavat Ville ja Kalle	70
7.4.	Polkupyöräilijät Kaisa ja Petri	71
7.5.	Lukijatyttö Leena	72
8.	PÄÄTÄNTÖ.....	73
9.	LÄHTEET	77
10.	LIITTEET	82

1. LAPSUUS

Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa lapsuutta on tutkittu vielä varsin vähän. Lapset ja lasten asiat ovat edelleenkin joko täysin vieraita tai ainakin marginaalisia useille yhteiskuntatieteille. Lapsuutta ovat tutkineet lähinnä ns. perinteiset "lapsitieteet", psykologia ja kasvatustiede, keskittyen lasten kasvuun ja kehitykseen ohimenevänä vaiheena yksilön biografiassa. Sosiologian ja sosiaalipolitiikan piirissä lasta ei ole juuri nähty ekplisiittisenä tutkimuskohteena. Lapsi on pikemminkin mielletty perhesysteemin organiseksi osaksi tai erilaisten institutionaalisten toimenpiteiden kohteeksi. Valtaosa siitä, mitä on sanottu lapsista ja lapsuudesta ei oikeastaan kerro niistä, vaan kyseisten tutkimusten aikuiskeskeisyydestä. Tämä taas johtuu tutkimuksen vahvasta kiinnittymisestä kasvatuksen ja sosialisoinnin tiedonintresseihin. Lapset eivät ole itse olleet tutkimuksessa läsnä, he eivät ole näkyneet eivätkä kuuluneet, vaan lapsia koskeva tieto on ollut aikuiskeskeistä ja enemmän ideologioihin kuin tosiasioihin perustuvaa. (Qvortrup, 1991, 7, Alanen, 1988b, 53, Waksler, 1986, 71, Lahikainen, 1988, 4, Strandell, 1992, 19-20, Bardy, 1988, 28)

1.1. Lapset ja lapsuus yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa

Lapsuus, sen menneisyys, nykytila ja tulevaisuus on viime vuosina noussut yleisen keskustelun ja myös tieteellisen tutkimuksen kohteeksi. Keskustelu lapsuuden yhteiskunnallisuudesta on historiantutkimuksen virittämää. Keskustelun aloittivat kaksi ranskalaista, annallisti Philippe Aries ja psykohistorioitsija Lloyd de Mause. Teoksessaan *Centuries of Childhood, A Social History of Family Life* vuodelta 1962 Aries näkee lapsuuden historian taantumiskertomuksena¹. Ariesin mielestä traditionaalinen lapsuus ennen lapsuuden keksimistä oli onnellista aikaa. Käsitelmä lapsen erityisyydestä aikuiseseen nähden kehittyi myöhäiskeskiajalla, niin että se tuli tunnetuksi ja tunnustetuksi Ranskassa ylempien väestöryhmien keskuudessa ennen Ranskan suurta vallankumousta. Silloin kehittyi vaatimus lapsen erikoislaadun huomioonottamisesta hoivaami-

¹ Ariesin mukaan lapsuus keksittiin Euroopassa keskiajan jälkeen porvariston keskuudessa. Keskiajalla ei eroteltu lapsuutta ja aikuisuutta toisistaan, vaan lapsen arki koostui samoista käytännöistä kuin samaan luokkaan kuuluvan aikuisenkin. He osallistuivat samoihin töihin ja käyttivät samanlaisia vaatteita. Ariesin mielestä muutos lapsiin kohdistuvissa asenteissa tapahtui vasta ydinperhe- ja koulutusideologian sekä intimitteettijattelun saadessa merkittävämmän aseman teollistumisen myötä.

nessa ja kasvatuksessa, mikä realisoitui perheintimitteettinä ja lasten systemaattisen koulutuksen kehittämisenä. Moderni perhe- ja koulumuotoinen lapsuus on seurausta näiden lapsen olemusta koskevien käsitysten saavuttamasta hegemoniasta. Lapsuuden keksimisen jälkeen lapsista tuli aikuisten toiminnan kohteita ja lapset huomioitiin erityisenä ryhmänä yhteiskunnassa. Lasten taloudellinen ja emotionaalinen riippuvuus aikuisista lisääntyi, autonomia supistui ja sosiaalinen ilmapiiri kaventui. Ennen lapsuuden keksimistä lapsia pidettiin pikkuaikuisina. (Aries, 1962, Alanen, 1988a, 237)

Ariesin teoksen katsotaan dokumentoineen lapsuuden suhteellisuuden ja paikantaneen sen historiallisuuden. Näiden lisäksi se kyseenalaisti pari siihenastista lasta ja lapsuutta koskevaa itsestäänselvyyttä. Se romutti lapsen naturalisoivia käsityksiä ja kyseenalaisti käsityksen, jonka mukaan moderni lapsuus olisi lapsille itselleen maailmanhistorian tähän mennessä parasta lapsuutta. (Alanen, 1988a, 237)

Psykohistorian koulukunta, jonka edustaja Lloyd de Mause on, lähtee liikkeelle toisenlaisesta ajattelusta kuin Aries. Teoksessaan *The History of Childhood* vuodelta 1975 de Mause näkee lapsuudenhistorian edistyskertomuksena². Samoin kuin Aries hän kuitenkin ajoittaa lapsuuden syntymisen myöhäiskeskiajalle. Antiikin maailmassa lapsella ei hänen mielestään ollut mitään arvoa. Kehitys lähti liikkeelle myöhäiskeskiajalla yhteiskunnan yläpäästä saavuttaen 1800-luvun jälkipuoliskolla työväenluokan. "*The history of childhood is nightmare from which we have only recently begun to awaken.*" (de Mause 1980, 1) de Mausen mielestä itse lapsuus on pysynyt samana, ainoastaan perhe ja vanhemmat ovat muuttuneet vastaamaan paremmin lasten todellisia tarpeita. Yhteistä näille molemmille ajattelutavoille on se, että lapsuus ymmärretään yhteiskunnallisesti määräytyväksi ilmiöksi, jonka alkupiste ja kehityskulku voidaan kuvata. Näin ollen totuus lapsuudesta ei ole pelkästään fysiologinen ja psykologinen vaan myös yhteiskuntatieteellinen; lapset ja lapsuus kuuluvat myös yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen alueelle. (de Mause, 1980, Alanen 1991, 9-12; Alanen 1988a, 237; Prout ja James 1990, 17)

Molempia teorioita on kritisoitu liiallisesta yleistämisestä, mutta sekä Ariesin ja de Mausen teorioiden tärkein merkitys on siinä, että ne herättivät keskustelun lapsuuden

² Psykohistoria jakaa lapsen historian kuuteen eri vaiheeseen. Jaon perustana käytetään vanhempien suhtautumistapaa lapseen. 1) Lapsen surmaamisen aika, antiikista 300- luvulle 2) Lasten hylkäämisen aika, 300- luvulta 1200- luvulle 3) Ristiriitaisten tunteiden aika, 1300- luvulta 1600-luvulle 4) Lapsen hallitsemisen aika, 1700- luku 5) Ohjaamisen aika, 1800-luvulta 1900- luvun puoliväliin 6) Auttamisen aika, alkaa 1900-luvun puolivälissä.

historiasta yhteiskunnallisena ilmiönä ja osoittivat lapsuuden moderniksi länsimaiseksi ilmiöksi. He herättivät keskustelun aiheesta ja saivat pian seuraajia ja kritisoijia. Esimerkiksi saksalainen Sebastian Müller on kritisoinut Ariesin käsitystä lapsuuden synnystä. Hänen mielestään lapsuus ei ilmaantunut yhteiskuntaan ideana, vaan sosiaalisena statuksena jo aiemmin muodostuneeseen institutionaaliseen kehikkoon. Lapsuuden idean keksiminen oli hänen mielestään lapsen erikoisstatuksesta tietoiseksi tulemista ja sen propagoimista. Hän esittää lapsuuden muodostuneen historiallisten toimijoiden toimesta, heidän tekojensa tuloksena. Lapsuuden erityisasema sisältyi hänen mielestään porvariston kamppailuun uusintaa itseään yhteiskunnallisten olosuhteiden muuttuessa. Samoilla linjoilla Müllerin kanssa on myös suomalainen lapsuustutkija Leena Alanen. Hän on todennut, että lapsi, lapsen positio ilmaantui yhteiskunnalliseen kontekstiin porvariston yhteiskunnallisena ja käytännöllisenä konstruktiona, osana luokan uusintamisprosessia. Samaan yhteiskunnalliseen projektiin hänen mukaansa kehitettiin myöhemmin moninaisia lastenhoidon, perhekulttuurin ja koulukasvatuksen järjestelyjä. (Alanen, 1988a, 241)

Osa tutkijoista on nähnyt lapsuuden jo päättyvänä ilmiönä. Se pohjautui havaintoihin, joiden mukaan aikuisuuden ja lapsuuden välinen raja olisi hämärtyneessä aikuiselämän ilmiöiden tunkeutuessa lasten maailmaan muun muassa joukkotiedotuksen ja massakulttuurin ansiosta. Tätä suuntausta edustaa muun muassa yhdysvaltalainen tutkija Neil Postman teoksessaan *Disappearance of Childhood* (suom. Lyhenevä lapsuus, 1982). Hän uskoo, että sähköiset viestimet ovat turmelemassa lapsuuden, joka syntyi kirjapainon ja lukutaidon myötä. Hänen mukaansa massakulttuuri ja tiedotusvälineet vetävät lapset aikuisten maailmaan liian varhain. Lapsuudesta on tullut hänen mielestään kulttuurin viestintätarpeiden ja viestintävälineiden tuote (Postman 1982, ks. esim. 28, 132). Samansuuntaisia ajatuksia on esittänyt amerikkalainen tutkija John C. Sommerville. Hän puhuu teoksessaan *The Rise and Fall of Childhood* vuodelta 1982 lapsuuden noususta ja tuhosta.

Lapsuuden pessimististä yleiskuvaa ovat voimistaneet myös tiedot lapsiin kohdistuvasta ruumillisesta ja seksuaalisesta väkivallasta ja lasten kaupallisesta hyväksikäytöstä sekä kriittiset arviot koti- ja koulukasvatuksen seurauksista lapsille, lasten hankinnan muuttumisesta taloudellista harkintaa edellyttäväksi. (Alanen, 1988a, 237)

Saksalainen tutkija Peter Büchner artikkelissaan *Growing Up in the 1980s* näkee sitä-

vastoin lapsuuden nykyisen ja tulevan kehityksen de Mauseen tapaan positiivisena. Büchner lähestyy lapsuutta normaalibiografian käsitteen kautta. Se on hänen mielestään murtumassa ja lapsuus on yksilöitymässä yhteiskunnallisten muutosten myötä. Muutos normaalibiografiassa näkyy myös siinä, että lapset siirtyvät lapsen statuksesta nuoren statukseen entistä varhaisemmin ja he voivat toimia nyt suhteellisen vapaasti koulun ja perheen ulkopuolisessa maailmassa esim. kuluttajina, medioiden käyttäjinä ja harrastajina. Büchnerin mukaan lasten yksilöityminen näkyy myös sukupolvien välisissä suhteissa. Hän esittää, että vanhempien oikeudet valvoa ja sanktioida lastensa tekemisiä ovat vähentyneet samalla, kun kasvatustehtävä on jaettu vanhempien ja yhä useampien instituutioiden kesken. Hänen mielestään myös lasten ja aikuisten väliset statuserot ovat kaventuneet ja eri ikäryhmiä koskevat käyttäytymisnormit ovat menettäneet jäykkärajaisuutensa: aikuis- ja lapsisukupolvien kokemukselliset maailmat ovat tulleet lähemmäksi toisiaan. Myös Büchner on saanut kritiikkiä osakseen. Suomalainen Sami Mahkonen on kritisoinut häntä liian positiivisesta katsotakannasta. Hän korostaa sitä, että lapset ovat nykyään yhä kauemmin taloudellisesti riippuvaisia vanhemmistaan, jolloin he eivät voimia itsenäisesti ja tehdä omia valintojaan. (Büchner, 1990, 77-82, Mahkonen, 1991)

Yleisesti ottaen lapset ovat pitkään olleet tutkimuksen kohteena, mutta useimmissa lapsia koskevissa tutkimuksissa on tyydytty aikuisten antamiin tietoihin lasten elämästä. Tutkimukset eivät koske suoraan lapsia, vaan joko niitä laajempia yksiköitä, joihin lasten katsotaan kuuluvan - perheitä tai kotitalouksia, kouluja ja päiväkoteja - tai niitä aikuiskategorioita, joiden huolto-, hoito-, kasvatustai muulle vastuulle lapset kuuluvat. On puuttunut tutkimus, joka tarkastelisi lapsia pysyvänä yhteiskunnallisena ilmiönä, sosiaalisena ryhmänä tai omaehtoisena osakulttuurina. Perheen hegemonia suhteessa lapseen näkyy mm. siten, että suurin osa empiirisestä tutkimustiedosta, jota meillä on lapsista, nojautuu tilastoihin ja selvityksiin, joissa tutkimusyksikkönä on perhe. (Marin, 1988, 15, Alanen, 1988, 53-54, Strandell, 1988, 278)

Sosialisaatio on se apuväline, jolla lapsi ja lapsuus usein kuitataan yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. Sosiologian oppikirjat esimerkiksi, sikäli kuin käsittelevät lapsia tai lapsuutta lainkaan, selvittävät ne sosialisaatiota koskevalla luvulla. Mielenkiinto on kohdistunut kehityskulkuun, jonka kautta lapset ohjataan ja integroidaan aikuisyhteiskuntaan sopeutuviksi jäseniksi. Sosialisaatiotutkimuksen perustavana oletuksena on lasten ja aikuisten erilaisuus: lapset ovat epäkypsiä, aikuiset puolestaan kypsiä. (Ambert, 1986, 16, Alanen, 1988a, 238)

Sosialisaatiotutkimuksen tehtäväksi on tullut kuvata prosesseja, joissa yhteisön tulokkaat sisäistävät yhteiskuntansa ja sosiaalisen ympäristönsä ja kulttuurinsa. Nykyinen sosialisointi käsittelee sen psyykkisenä prosessina, ulkoisen sisäistämisenä. Lapsuus oli yhteiskuntaan tulemisesta, aikuisuus siinä olemista. Lapset nähtiin objekteina, sosialisointi materiaalina. Sosialisointi pitää esimerkiksi itsestään selvänä ajatusta, että lapset tulevat kasvatettua. Lasten omat panokset, heidän intressinsä eivät saa sijaa tässä katsannossa. Myöskään kysymys lasten osuudesta omaan sosiaalistumiseensa ei tule esiin. Sosialisointikonseptin lapsuusnäkökulman lisäpiirre on huomion kiinnittyminen itse prosessin sijasta tuloksiin. Lapsuutta tutkineen Leena Alasen mielestä sosialisointi avaamaa näkökulmaa lasten todellisuuteen on yksinkertaistava, funktionalisoiva ja harmonisoiva. Tarvitaan lapsuuden analysointia laajena yhteiskunnallisena - taloudellisena, poliittisena ja kulttuurisena - ilmiönä. (Alanen, 1988a, 239-240; Weksler, 1986, 73-74)

Lapsitutkimus on viime aikoina noussut yhteiskunnallisen kiinnostuksen kohteeksi. Syitä tähän on löydettävissä useita, eräs syy on tavallaan taloudellinen: lasten osuus väestöstä on vähenemässä ja samalla kun vanhojen suhteellinen osuus on lisääntynyt. Tämä tutkimuksen lähtökohta on perustunut yleiseen oletukseen, että lapset ovat kyvyttömiä järkevästi kommentoimaan elämäänsä ja ettei heidän antamiinsa tietoihin voi luottaa. Tärkeätä on siis selvittää miten lapset itse hahmottavat omaa olemistaan ja elämäänsä. Itse asiassa lasten arviot ja kokemukset voivat erota hyvinkin paljon vanhempien käsityksistä. Lapsuus on osa yhteiskuntaa siinä mielessä, että lapset ottavat osaa yhteiskunnan toimintaan ja näin ollen ovat näin osa yhteiskunnan sosiaalista rakennetta. Lapsuus elämäntapana ja yhteiskunnallisena suhteena on kuitenkin toistaiseksi enemmän muiden yhteiskunnallisten ryhmien kuin lasten tekoa. (Alanen & Bardy 1990, 11-12; Lallukka 1993, 44; Suoninen 1993, 8-9.; Qvortrup, 1991, 10)

Lapsuuden kentällä näkyy siis ristiriitaisia kehityssuuntia. Joidenkin mielestä lapsuus on joiltakin osin entisestään pidentynyt (esim. taloudellinen riippuvuus) ja toisaalta joidenkin mielestä lyhentynyt, jolloin lapset saavuttavat nuoren statuksen entistä varhaisemmin.

1.2. Lapsuus käsitteenä

Modernilla lapsuudella on takanaan historiallinen kehityskulku, joka on lapsuuden teollisen konstruoinnin perustana. Lapsuus ei ole mikään universaali luonnollinen tai muuttumaton fakta, vaan se vaihtelee merkitykseltään niin historiallisesti, kulttuurillisesti kuin yhteiskunnallisestikin. Lasten biologinen kypsyttömyys suhteessa aikuisiin on tosiasia, mutta ne tulkinnat ja johtopäähkset, joita siitä tehdään, ovat kulttuuri-kohtaisia. Lapsuutta koskeva tieto heijastaa yhteiskunnallisen lapsuuden tilaa, ja lapsuuden historiallinen kehitys kertoo yhteiskunnallisen lapsuuden historiasta. (Prout & James 1990, 7)

Lapsi määritellään yleensä suhteessa aikuiseen. Lapsia ja lapsuutta koskevia kysymyksiä ei ole pystytty yhteiskuntatutkimuksessa ottamaan esille tavalla, joka ei nojaisi käsitykseen, mitä on aikuinen ja aikuisuus. Biologisesti lapsi ja aikuinen nähdään toisensa poissulkevinä: jos olet lapsi, et ole aikuinen. Lapsuutta tutkineen Jenksin (1982) mukaan yhteiskuntateorian lapsikäsitteeseen sisältyy paradoksi. Toisaalta lapsi on meille tuttua oman elämän kautta, mutta toisaalta lapsi on meille outo, vieras ja sala-peräinen. Siten lapsi yhtä aikaa kuuluu maailmaan, jossa me aikuiset liikumme ja toisaalta ei kuulu siihen, koska noudattaa erilaista olemisen järjestystä. Kahden position, lapsen ja aikuisen, välinen ero on Jenksin mielestä väline kummankin tunnistamisessa: lasta ja lapsuuteen liittyviä kysymyksiä ei pystytä käsittelemään ilman aikuisen ja aikuisuuden määritelmää, mutta on myös mahdotonta määritellä aikuinen ja aikuisuus ilman oletuksia lapsesta ja lapsuudesta. Tässä kahden position suhteessa lapsi määritellään negatiivisesti: lapsi on esimerkki erosta ja erilaisuudesta, lapsuus nähdään ei-vielä tilana, kehitysmatkana aikuisuuteen. Harriett Strandellin mukaan lapsuuden määrittelyssä on nähtävissä yhtymäkohtia perinteiseen antropologiaan. Hänen mielestään lapset samoin kuin primitiiviset kulttuurit on kuvattu puutteiden kautta negatiivisesti, sen kautta mitä he eivät vielä ole tai ole saavuttaneet. Erottelu lapsen ja aikuisen välillä on konventionaalinen samassa mielessä kuin erottelu alkukantaisen ja rationaalisen ajattelun välillä oli varhaisille antropologeille. (Jenks, 1982, 9-10, Strandell, 1992, 21)

Saksalaisen kulttuuritutkijan Thomas Ziehen mukaan "lapsi" ja "aikuinen" ovat ensi sijassa suhdekäsitteitä, eivät näin olleen mitään tosiolioita - sen enempää yleishistoriallisesti kuin yksilöhistoriallisesti. Vasta sivilisaation historiallinen muotutuminen "aikuisemmaksi" sai "lapsuuden" näyttämään tämän vastakohtalta. Lapsuus saatettiin löy-

tää vasta sitten, kun aikuisuus ensin oli tullut historiallisesti välttämättömäksi ja mahdolliseksi. Yksilöhistoriallisesti tämä tarkoitti sitä, että lapsi voidakseen kokea itsensä "lapseksi", edellytetään hänellä luonnollisesti olevan kokemusta "aikuisista", jotka ovat silmäänpistävän erilaisia kuin lapset. (Ziehe 1991, 94)

Ziehen mukaan lapsi on jotakin sellaista, mitä tulee muuttaa juuri niissä suhteissa, joita aikuisten oma itse ei salli tai voi ottaa haltuunsa myönteisesti. Lapsi on tuote – mutta yhä suuremmissa määrin myös projekti - luonnosteltavana oleva kuva ja toteutettavana oleva tulevaisuus. Moderni myytti rajattomasta muotoiltavuudesta näyttää tavoittaneen myös lapsen. Lapsi edustaa sekä aikuisten menneisyyttä että heidän tulevaisuuttaan. Muotoiltavuuden vaatimus ei luonnollisesti rajoitu vain vanhempien ja lasten välisiin suhteisiin. Sitä vievät eteenpäin erilaiset instituutiot kuten esimerkiksi koulu. Näiden tehtävänä on ammatillinen sosialisointityö. Ziehen mielestä koulusta on tullut muotoiltavuuden sosiaalisten odotusten tärkein välittäjä. (Ziehe 1991, 86-88)

Niel Postmanin käsityksen mukaan lapset ja aikuiset erotellaan toisistaan suhteessa kykyihin ja taitoihin. Lapsi kehittyy aikuisuutta kohti omaksumalla piirteet, joita odotamme aikuiselta. (Postman, 1985, 55)

Psykologisesta näkökulmasta lapsi taas on nähty pätemättömänä, vastuuttomana ja epäkypsänä. Lasta on mitattu koko ajan aikuisuuden mittakepillä. Tämän vuoksi lapsi/lapsuus määritellään usein negatiivisesti sen kautta, mitä hän ei vielä ole. Täten lapsi on epäsosiaalinen, epäkypsä ja kehittymätön, toisaalta tämä lapsen kehittymättömyys siirapoidaan, jolloin lapsi nähdään suloisena ja söpönä. Sosiologinen lapsi ei ole määritelty sen kautta, mitä empiiriset lapset ja yhteiskunnallinen lapsuus ovat, vaan sen kautta, mitä lapset tulevat olemaan. Lapsuus kuvautuu esimerkillisenä ja lapset potentiaalisesti sosiaalisina, sosiaaliseksi tulemassa, sosiaalistettavina. (Marin 1988, 16, Alanen, 1988, 239)

Lapsuus nähdään usein yhtenä välivaiheena (Esim. Eriksonin teoria) matkalla aikuisuuteen. Lapsi on matkalla johonkin, jonka muut määrittelevät. Lapsuus itsessään ei ole siten merkityksellistä. Taloudellisesti se koetaan usein vain menoeränä ei edes tulevaisuuden pääomana. Lapsi määritellään myös vanhempien kautta; vanhempien sosiaaliset kategoriat kuten sosiaalinen asema, tulot, asuinpaikka jne. määrittelevät lapsen aseman. Lapsi on riippuvainen vanhemmistaan niin elinolosuhteiden, elämintavan kuin elämänasenteidenkin suhteen. Lapsi nähdään myös kasvatuksen kohteena,

jolloin lapsi itse ei ole aktiivinen toimija vaan huollon ja suojelun kohde (Strandell, 1992, 21; Marin 1988, 16-17).

Ikäkaudet	Kehitykselliset tehtävät	Psykososiaalinen kriisi
Varhaislapsuus (syntymästä kahteen ikävuoteen asti)	1. Sosiaaliset kiintymykset 2. Objektin pysyvyys 3. Sensomotorinen älykkyys ja alkeellinen syy suhde	Perusluottamus vs epäluottamus
Taaperoikä (2-4)	1. Itsekontrolli 2. Kielen kehittyminen ja epäily 3. Fantasiat ja leikit 4. Liikkumiskyvyn paraneminen	Autonomia vs häpeä
Esikouluikä (5-7)	1. Sukupuoli rooliin samaistuminen 2. Esimoraalinen kehitys 3. Konkreettinen toiminta 4. Ryhmäleikit	Aloitteellisuus vs syyllisyydentunne
Kouluikä (8-12)	1. Sosiaalinen yhteistyö 2. Itsearviointi 3. Taitojen oppiminen 4. Joukkuepelit	Pystyvyys vs alemmuudentunne
Varhaisnuoruus (13-17)	1. Fyysinen kehittyminen 2. Muodolliset toiminnot 3. Jäsenyys ryhmissä 4. Heteroseksuaaliset suhteet	Ryhmäidenttisyys vs vieraantuminen
Nuoruus (18-22)	1. Autonomia vanhemmista 2. Sukupuolirooliin samais-tuminen 3. Kypsyyntymoraali 4. Uravalinta	Identiteetti vs roolihämmennys
Varhaisaikuisuus (23-30)	1. Avioliitto 2. Lapsensyntymä 3. Työ 4. Elämäntapa	Läheisyys vs eristyneisyys
Keskiaikuisuus (31-50)	1. Kodinhoito 2. Lasten kasvattaminen 3. Uran kehittäminen	Huolenpito vs käpertyminen
Myöhempi- aikuisuus (51-)	1. Uudet roolit 2. Tosiasioiden hyväksyminen 3. kuoleman hyväksyminen	Eheytyminen vs epätoivo

Taulukko 1 Psykososiaaliset kehitysvaiheet Eriksonin mukaan (muokattu Kellyn, 1992 taulukosta).

Amerikkalainen psykologi Erik H. Erikson on tutkinut ihmisen elämää elämänkaaritutkimuksen kautta, jakaen ihmiselämän kahdeksaan eri vaiheeseen (*Childhood and Society 1950*, suom. Lapsuus ja Yhteiskunta, 1982). Hänen vaiheteoriansa kuvaa ihmisen kehitysvaiheita suhteessa sosiaalisen ympäristön muutoksiin. Yksilö kohtaa kehityksessään ympäristön taholta uusia vaatimuksia. Jokainen uusi vaatimus, saa aikaan psykososiaalisen kriisin, jonka onnistunut ratkaiseminen tuottaa ihmiselle uuden psyykkisen voiman tai itseä koskevan perustunteen. Sen avulla hän voi kohdata ympäristön taholta tulevat uudet sopeutumistaatimukset. Amerikkalainen John Kelly

(1992) on muodostanut Eriksonin vaiheteoriasta oman mallinsa, jossa hän on jakanut ihmisen elämänkaaren yhdeksään eri vaiheeseen. Hän on jakanut Eriksonin luokan leikki-ikä kahtia muodostaen siitä esikoulun iän (5-7) ja kouluikä (8-12). Keskeistä Kellyn mielestä kouluiälle on erilaisten taitojen ja sosiaalisen kanssakäymisen opettelu ja itsearviointi. Tänä aikana lapset pelaavat muun muassa paljon joukkuepelejä, joissa näitä taitoja harjoitellaan. (Erikson, 1982, Kuusinen 1991, 107, Kelly, 1992)

Lainsäädännössä on joukko ikärajoja, jotka joko suoraan tai epäsuorasti määrittelevät lapsuuden, nuoruuden ja aikuisuuden välisiä rajoja. Raja lapsuuden ja nuoruuden väliin voidaan vetää monin tavoin. Parlamentaarinen nuorisokomitea on katsonut nuoriksi 7-24-vuotiaat (Ks. Komiteamietintö 1980, 6.) Lastensuojelulain (Ks. Lastensuojelu L 3§, S23) mukaan lapsena pidetään alle 18-vuotiasta henkilöä ja nuorena henkilöä kunnes hän on täyttänyt 21 vuotta. Virallisissa tilastoissa nuoruus asettuu 15-24 ikävuosiin, eräissä asuntopoliittisissa järjestelyissä nuoria ovat 18-34-vuotiaat. Nykysuomen sanakirjassa lapsia ovat alle 15-vuotiaat. (Nykysuomen sanakirja 2, 1978)

Unescon toinen nuorisoraportti vuodelta 1969 sisältää neljä nuorison määritelmää: ensinnäkin iällisesti nuoria ovat 15-25-vuotiaat, toiseksi nuoria ovat koululaiset, opiskelijat ja sellaiset, jotka eivät ole aloittaneet työtä eivätkä perustaneet omaa taloutta, kolmanneksi nuoriso voidaan määritellä mahdollisesti mielipidelaadun perusteella ja neljänneksi laaja-alaisen määritelmän mukaan nuoria ovat ne, joille yhteiskunta tuon aseman osoittaa. (Maailman lasten tila, 1990) Nuorisotyöasetuksen mukaan nuorilla jäsenillä tarkoitetaan alle 29-vuotiaita, jotka eivät ole vielä kiinnittyneet yhteiskuntaan sen täysivaltaisina jäseninä. Lapsia ovat alle 7-vuotiaat, varhaisnuoria 7-15 -vuotiaat, nuoria alle 18-vuotiaat ja nuoria aikuisia alle 29-vuotiaat. (Kärkkäinen 1989, 41)

Yleisesti ottaen lapsuus- ja nuoruusiän nähdään koko ajan pidentyneen, koska lapset ja nuoret viettävät yhä pidemmän ajan koulun ja nuorisokulttuurien luomassa omassa maailmassaan erossa tuotannollisen toiminnan ja yhteiskunnallisten instituutioiden rajoista aikuisten maailmasta. Toisaalta ikäraajat siirtyvät myös alaspäin ja lapset entistä nuorempina ovat mukana sekä nuorisokulttuureissa että ovat selvillä monista aikuisten elämän puolista, joihin heidän ikätoverinsa kymmenen vuotta sitten harvoin törmäsivät. (Kytömäki 1985, 13)

Yhteiskunnan modernisoituminen on muuttaneet sosilisaation rakennetta. Mikään ei ole itsestään selvää, vaan maailma on moniselitteinen. Vertaisryhmillä sekä massame-

dialla on aikaisempaa enemmän merkitystä lasten ja nuorten ihmisten identiteetin ja kokemusten synnyssä. Thomas Ziehe puhuu "epätavanomaisesta oppimisesta". Tällä hän tarkoittaa sitä, että mm. vapaa-ajan aktiviteetit ja media toimivat epätavanomaisina oppimisympäristöinä. Myöskin Ivar Frönes korostaa vertaisryhmien merkitystä sosiaalisuudessa. Institutionaalisilta puitteiltaan suomalainen lapsuus on Leena Alasen ja Marjatta Bardyn mielestä homogeenisoitunut ja lapsista on tullut oma sosiaalinen kategoriansa tai luokkansa, suomalaisen yhteiskunnan sukupolvijärjestelmän rakenneosana (Alanen - Bardy 1991, 77; Lähteenmaa, 1990, 2; Ziehe, 1991; Frönes, 1990, 10).

Moderni lapsuus on sijoitettu erilaisiin instituutioihin kuten perheeseen, päivähoitoon, kouluun ja organisoituun harrastustoimintaan. Kyseinen prosessi on marginalisoinut lapset aikuisyhteiskunnasta. Heidät on eriytetty vain lapsille tarkoitettuihin instituutioihin. Niissäkin aikuisten instituutioissa, joihin myös lapsilla on pääsy, on erilliset osastot lapsille, kuten esimerkiksi kirjastoissa ja sairaaloissa. Lapsille on osoitettu tietyt alueet leikkipaikoiksi ja heille on kuluttajina rakennettu erilliset markkinat. Lapsista on tullut sosiaalinen ryhmä, jonka elämää raamittavat yhdenmukaiset institutionaaliset puitteet. Toisaalta samanikäisten kokoaminen erillisiin instituutioihin luo mahdollisuuden lasten keskinäiselle vuorovaikutukselle ja heidän omille kulttuureilleen. (Lallukka, 1993, 27)

Toisaalta lapsuus ei ole mikään muuttumaton fakta. Leena Alanen puhuu lasten ja vanhempien välisten sukupolvisopimusten murenemisestä ja lapsuuden yksilöitymisestä. Samansuuntaisia ajatuksia on esittänyt myös saksalainen Peter Büchner. Hän puhuu lapsuuden normaalibiografian murenemisestä ja lapsuuden yksilöitymisestä. Tämä näkyy hänen mielestään lasten lisääntyneenä riippumattomuutena ja elämäntapojen yksilöitymisinä. Autoritaarinen kasvatusta ja tiukka kuri ovat harvinaistuneet ja lasten päätösvalta omaan elämäänsä liittyvissä kysymyksissä lisääntynyt. Aikuis- ja lapsisukupolvien kokemukselliset maailmat ovat tulleet lähemmäksi toisiaan. (Alanen, 1990, 3; Büchner, 1990, 74-75)

Lapsuus luokka- tai kategorianäkökulmana edellyttää Alasen mielestä tilannetta, jossa lapsia yhdistää joukko yhteisiä piirteitä. Näiden perusteella he sosiaalisena ryhmänä eroavat muista väestökategorioista. Lasten yhä aikaisemmin alkava loppupäästään pitenevä matka läpi instituutioiden yhdenmukaistaa heidän arkielämäänsä ja kokemuksiaan. Kiinnitettäessä huomiota näihin seikkoihin lapsuuden luokkakäsite oikeuttaa Alasen mielestä lapset tutkimuksen itsenäiseksi havaintoyksiköksi. (Alanen, 1988b, 242)

2. VAPAA-AIKA

2.1. Vapaa-aika käsitteenä

Käsitettä vapaa-aika on käytetty usein kaiken kattavana terminä kuvaamaan ihmisten tarkoituksellisia toimintoja ja sitä missä rentoutuminen/leikki säätelevät käyttäytymistä. Lasten yhteydessä vapaa-ajasta käytetään useimmiten käsitettä leikki.³ Vapaa-ajasta on useita määritelmiä, mutta useimmiten sen on ajateltu olevan työn vastakohta - se on vapautta työstä. Yleisesti ajatellen toisen vapaa-aika voi olla toiselle kuitenkin työtä ja useat aktiviteetit saavat sekä työn että vapaa-ajan muodon. Vapautta pakollisuudesta on usein pidetty avaimena vapaa-aikaan, mutta useat työn ulkopuoliset aktiviteetit – esimerkiksi kotiasiat, sosiaaliset, vapaaehtoiset ja yhteisölliset aktiviteetit - sekoittuvat merkittävästi pakollisuuteen. Jotkut pitävät vapaa-aikaa tilaisuutena rentoutumiseen ja mielihyvään, mutta usein ihmiset viettävät vapaa-aikansa opiskellen, itseään kehittäen, harjoitellen ja kirjoittaen kirjaa. Yleisesti ottaen vapaa-aikaa pidetään sosiaalisena ilmiönä. (Kelly 1992, 13; Torkildsen 1992, 25)

Käsitteenä vapaa-aika ei ole selkeä. Esimerkiksi englannin kielessä vapaa-aika on *leisure*, joka tulee latinankielisestä sanasta *licere*, joka tarkoittaa jonkin asian olevan sallittua tai vapaana olemista jostakin. Täten ranskankielen sana *loisir* tarkoittaa vapaa-aikaa kuten englanninkielen sanat *licence* ja *liberty*. Käsitteeseen *leisure* yhdistyy englannin kielessä monenlaisia merkityksiä. Yleisesti ottaen se on määritelty vapaudeksi kahleista, tilaisuudeksi valita, työn ja velvollisuuksien ulkopuolella olevaksi ajaksi. Termi *leisure* ei ole kuitenkaan sama kuin käsite *free time* tai *free choice* tai jopa subjektiivinen tunne vapaana olemisesta. Monissa kielissä kuten, saksassa, espanjassa ja suomessa ei ole sopivaa käännöstä sanalle *leisure* ja siitä käytetään termiä vapaa-aika, "Freetime".(Kelly 1992, 16; Torkildsen 1992, 25; Samdahl 1986, 10)

Vapaa-aika käsitteestä on kehitelty useita teorioita - useimmat 1900-luvulla. Seuraavat viisi tarkastelutapaa nousee esiin vapaa-aikaa käsittelevästä kirjallisuudesta. (Kelly 1992, 11-23; Torkildsen 1992, 25-31; Kelly 1981, 18-25; Murphy 1981, 26-35; Godbey 1981, 7-10; Roberts 1983, 44-47)

³ Usein käsite virkistyminen on määritelty samalla tavalla kuin itse vapaa-aika. Virkistyminen käsitteenä tarkoittaa niin mielen, sielun kuin ruumiinkin virkistämistä. Samoin käsitteet leikki ja vapaa-aika määritetään monesti oleellisesti samalla tavalla. Antropologit käyttävät vapaa-ajasta mielummin termiä *play* kuin *leisure*.

1. Vapaa-aika aikana
2. Vapaa-aika toimintana
3. Vapaa-aika kokemuksena
4. Vapaa-aika kaiken kattavana holistisena käsitteenä
5. Vapaa-aika elämäntapana

Tulkintoja vapaa-ajasta aikana on useita. Vapaa-ajalla tarkoitetaan yleensä aikakäsitteen mukaan sitä ylijäävää aikaa, joka ei ole yhteydessä työhön, kotiin eikä itsensä ylläpitämiseen. Ongelmana on kuitenkin rajan vetäminen välttämättömän ja ylimääräisen ajan välille.

Klasssinen määritelmän mukaan vapaa-aika muodostuu erilaisista aktiviteeteistä - valittavista ja kouluttavista aktiviteeteistä. Nykyään vapaa-aika määritellään aktiviteettien ryhmänä. Monien tutkijoiden mukaan vapaa-ajan toiminnat ovat vapaasti valittavissa, mutta kuitenkin todellisuudessa niin sanottu absoluuttinen vapaus on vain harvoin saavutettavissa. Vapaa-ajan toimintoihin vaikuttavat ihmisten asenteet ja tunteet. Se on itseasiassa ulottuvuus sekä ajassa että paikassa, ja sen tarkoitus on erilainen eri kulttuureissa ja historiallisissa ympäristöissä. Se on lisäksi sekä ajallista että spatiaalista. Dumazedier tuo tähän yhteyteen käsitteen semi-leisure, jolla hän tarkoittaa sellaisia toimintoja, jotka ihmiset on velvoitettu tekemään mutta jotka tuovat heille tyydytystä. Tällaisia aktiviteetteja ovat esimerkiksi kotityöt ja perhen asettamat velvoitteet. (Ks. Dumazedier 1967)

Vapaa-aika kokemuksena on tarkoituksellinen prosessi, joka sisältää kolme elementtiä havaitsemisen, havainnon, vahvistamisen tai arvioinnin. Ihmisten on kuitenkin usein vaikea tunnistaa näitä elementtejä suhteessa omaan vapaa-aikaan. De Grazian mukaan kuka tahansa yksilö tietää mitä mielihyvä on, mutta vain harvat yksilöt pystyvät tiedostamaan sen omasta vapaa-ajastaan. Vapaa-aika on enneminkin mielentila kuin tunne. (Kelly 1992, 18)

Useat tutkijat kuten Kaplan, Brigbill, Dumazedier ja de Grazia yhdistävät edelliset näkökulmat käyttäen eri määritelmää eri aikoina sen mukaan, mistä näkökulmasta he asiaa käsittelevät. Heidän mielestään vapaa-aika on hyvin kokonaisvaltainen kokemus. Vapaa-aika on heidän mielestään osa ihmisen elämäntapaa.

2.2. Vapaa-aika yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa

Ensimmäisenä vapaa-ajan sosiologian kannalta määritteli vuonna 1899 amerikkalainen Thorstein Veblen. Hän määritteli sen "ei-tuottavaksi ajankäytöksi", ja painotti vapaa-ajan eroavan työstä siinä, että se ei tuota varallisuutta tai tuloja, mutta se on keino kohottaa henkilön statusta. Teoksessaan "*The Theory of The Leisure Class*" Veblen väitti, että kaikki tavaroiden kuluttaminen, kuten vapaa-aikakäyttäytyminenkin, on muotoutunut halusta erottua muista ns. tavallisista ihmisistä. (Kelly 1992, 14; Iso-Ahola 1980, 39, Kelly 1981, 17; Murphy 1981, 134-135)

Veblen puhuu kerskajoutilaisuudesta (conspicuous leisure). Kyseessä on hänen mielestään on yhteiskunnallista statusta luova toiminta. Kerskajoutilaisuus on hänen mielestään eräs varallisuuden ilmaisemisen tapa. Jouten oleva ihminen ei ole pakotettu tekemään työtä. Veblen puhuu joutilasluokasta (leisure class) eli muussa kuin industrialistisessa toiminassa olevasta luokasta, jota arvostetaan ja pidetään jalona. Tämän luokan ominainen piirre on joutenolo. Tämä ei merkitse, että joutilasluokalla ei olisi mitään tekemistä, mutta se ei ole pakotettu tekemään tuottavaa työtä tarpeidensa tyydyttämiseksi. Hän puhuu myös väärästä joutilasluokasta (secondary, spurious leisure class), jolla ei ole varaa korkeaan rahalliseen statukseen, mutta joka on moraalisesti kyvytön luopumaan kerskajoutilaisuudesta ja kerskakulutuksesta. Veblen esitti, että joutilasluokan juuret ulottuvat muinaiisiin perinteisiin saalistuskulttuureihin, missä tuottavat aikaansaannot oli katsottu sopimattomiksi arvostetuille miehille. Täten joutilasluokka oli olemassa jo ennen teollistumista, vaikkakin vasta teollistuminen toi joutilasluokan täyteen kukoistukseen. (Veblen 1975, 35-68; Riukulehto 1991, 144, 148, 151)

Filosofisesti vapaa-ajan käsitteen voidaan sanoa olevan peräsin Ateenan kaupunkivaltiosta, jossa vapaa-aikaa pidettiin hierarkiassa korkeampana kuin työtä. Aristoteles lähestyi vapaa-aikaa työnteosta. Hän erotti vapaa-ajan välttämättömyydestä, joka täytyi tehdä yhteiskunnan ylläpitämiseksi. Vapaa-aikana hänen mukaansa henkilöstä tulee enemmän se mikä hän todelliselta luonteeltaan on. Platoninille ajattelu, tutkiskelu, filosofia ja itsensä kehittäminen olivat vaatimuksia onnellisuuteen ja tätä aikaa hän nimitti vapaa-ajaksi. Platonin ja ennen kaikkea Aristoteleen mukaan vapaa-aikana ihmisten oli irtaannuttava työstä, nautittava elämästään ja ennen kaikkea kehitettävä itseään. Eli vapaa-ajan tarkoituksena oli itsensä ymmärtäminen ja täydellisyyteen pyrkiminen. Yksilöiden, jotka vapautettiin tällaiseen elämään, ajateltiin hyödyntävän valtiota,

koska he ajattelisivat suuria ajatuksia, kirjoittaisivat hienoa runoutta ja edistäisivät ajattelua. Joten monessakin mielessä ateenalainen vapaa-aika oli elitististä. (Kelly 1992, 14, 31; Torkildsen 1992, 17)

Saksalainen filosofi ja kansantaloustieteilijä Karl Marx esitti, että vapaa-aika synnyttää mahdollisuuden ihmisen kehittymiselle ja johtaa tätä kautta kokonaisen ihmisen syntymiseen. Hän väitti, että luokkayhteiskunta alentaa ihmisarvoa ja johtaa "väärään tietoisuuteen" ja vääristyneeseen kuvaan todellisuudesta. Hänen mielestään vapaa-aika on oleellista työläisille. Pääoma III:ssa hän esitti, että "todellinen vapaus" ja ihmisen persoonallisuuden kehittyminen omaan muotoonsa voi alkaa vasta työn jälkeen. Marx osoitti, että lyhenevä työaika varmistaa ihmiselle inhimillisen vapauden ja mahdollisuuden itsensä kehittämiseen. Vapaudella Marx ei yksinkertaisesti tarkoittanut pelkkää vapaa-aikaa vaan vapautta materialismista, mikä edistää yksilön vapaata kehitystä. Marx näkee vapaa-ajan aitona itsetoteutuksena. Hän ei kuitenkaan onnistunut antamaan tälle aidolle itsetoteutukselle positiivisiä määreitä. Marxin tapa tarkastella aitoa itsetoteutusta on osittautunut ongelmalliseksi, ja koska moderni maailma synnyttää keskenään yhteismitattomia ja ristiriitaisia hyvän elämän mittapuuta, joiden pätevyysalue on rajoitettu, ei vapaa-ajan käsitteeseen ehkä voida liittää yleisiä normatiivisiä määreitä.

Marx kirjoittaa, että vapaa-ajan suuren määrän luominen välttämättömän työajan ulkopuolelle, yhteiskuntaa yleensä ja sen jokaista jäsentä varten - tämä eityöajan luominen ilmenee pääoman vaiheessa, kuten kaikissa aiemmissa vaiheissa, ei-työaikana, vapaana aikana harvoille. Pääoma lisää tähän sen, kasvattaa joukkojen lisätyöaikaa taidon ja tieteen keinoin, koska sen rikkaus perustuu välittömästi lisätyöajan haltuunottoon, sillä sen päämäärä on suoraan arvo, ei käyttöarvo. Se on näin, luonteestaan huolimatta, hyödyllinen yhteiskunnallisen vapaa-ajan toteutusvälineiden luomisessa, koko yhteiskuntaa varten suoritettuna työajan redusoimassa pineväksi minimiksi, ja näin kaikkien ajan vapauttamisessa heidän omaa kehitystään varten. On kuitenkin huomattava sen kahtalainen tendenssi eli yritys aina luoda yhtäältä vapaata aikaa ja toisaalta muuntaa se lisätyöksi. Vaikka tuotannon tehtävä on tuottaa rikkauksia kaikille, niin kaikkien vapaa-aika kasvaa. Sillä todellinen rikkaus on kaikkien yksilöiden kehittynyt tuotantovoima. Silloin ei rikkauden mittana enää ole millään muotoa työaika vaan vapaa-aika. Marxin mukaan vapauden valtakunta alkaa tosiasiallisesti vasta siellä, missä puutteen ja ulkopuolisen tarkoituksenmukaisuuden sanelema työnteko loppuu, siis asian luonteen vuoksi se on varsinaisen aineellisen tuotannon alueen tuolla puolen.

Marxin vapauden käsitteeseen sisältyy emansipatorinen kaksoisliike: se pitää kiinni vapautumisen välttämättömyydestä välttämättömyyden valtakunnassa samalla kun tämä kehitys viittaa samanaikaiseen välttämättömään vapautumiseen tästä vapautumisesta: emansipaatioon emansipaaitosta. (Heiskala 1985, 42-48, 76-77; Samdahl 1986, 2; Iso-Ahola 1980, 33)

Vuosia, sosiologit hyväksyivät näkemyksen, että vapaa-aikaa oli mahdollista määritellä toimintojen kautta: ihmiset lukevat, uivat, pelaavat golfia, käyvät elokuvissa jne. Tutkimuksissa koottiin listoja ihmisten harrastuksista. Kunnes 1950-luvulla Yhdysvalloissa kritisoitiin aktiviteettilistojen käyttöä vastaan ns. "Kansas City - koulukunnan" toimesta. Tutkimuksia tekivät muun muassa Robert Havinghurst, Bernie Neugarten ja muut Chicagon yliopiston tutkijat. He tulivat tulokseen, että vapaa-aika ei ole toimintoja, vaan osa integroitunutta elämää ja sosiaalista toimintaa. (Kelly 1992, 16)

Euroopassa, sosiologista vapaa-ajan tutkimusta johti 1950-luvulta lähtien ranskalainen vapaa-ajan tutkija Joffre Dumazedier, joka tutki teollisuuskaupungin työläisten vapaa-ajan tapoja. Hän ehdotti, että vapaa-aika täytyy erottaa perheestä ja sosiouskonnollisista velvollisuuksista. (Kelly 1992, 15)

"Leisure is activity - apart from the obligations of work, family and society - to which the individual turns at will, for either relaxation, diversion, or broadening his knowledge and his spontaneous social participation, the free exercise of his creative capacity (Dumazedier 1967)."

Dumazedierin mukaan vapaa-aika on ennen muuta vapautta ja mielihyvää, ja hän luokittelee sen kolmeen luokkaan:

1. Rentoutuminen (relaxation)
2. Huvittelu (entertainment)
3. Yksilöllinen kehittyminen (personal development)

Rentoutuminen auttaa toipumaan työn aiheuttamasta väsymyksestä. Vapaa-aika myös korjaa päivittäisten, erityisesti työstä johtuvien paineiden aiheuttamat fyysiset ja psyykkiset haitat. Nykyisin työ on harvemmin fyysisesti raskasta, mutta tilalle on tullut kiireinen ja henkisesti raskas työ, joka lisää tarvetta rentoutumiseen ja pelkkään jouten oloon.

Huvittelu puolestaan vapauttaa meidät ikävystymiseltä. Huvittelun avulla pyritään parantamaan seurauksia, jotka johtuvat työn yksitoikkoisuudesta ja työstä vieraantumisi-

sesta. Dumazedierin mukaan tämä paraneminen on realistista, joka saattaa johtaa paikan, tilan tai tyylin muuttumiseen (matkat, pelit, urheilu). Toisaalta voidaan myös paeta elokuvien, teatterin tai kirjallisuuden tarjoamaan mielikuvitusmaailmaan.

Kolmantena vapaa-ajan funktiona Dumazedierin luokituksessa on itsensä kehittäminen. Sen tehtävänä on vapauttaa yksilö päivittäisistä rutiinitehtävistä ja -ajatuksista. se tarjoaa laajemman mahdollisuuden sosiaaliseen osallistumiseen. Itsensä kehittämistä arvostava suhtautuu positiivisesti tiedotusvälineiden käyttöön. Yksilö voi liittyä vapaasti erilaisiin virkistys- ja kulttuuritoimintoihin sekä sosiaalisiin ryhmiin. Itsensä kehittämiseen suuntautuva vapaa-aika asettaa henkisen ja fyysisen minän kehittämisen taloudellisten ja käytännöllisten näkökohtien edelle.

Nämä kolme vapaa-ajan funktiota ovat toisistaan riippuvaisia. Ne ovat läheisesti yhteydessä myöskin ollessaan vastatusten. Ne esiintyvät vaihtelevassa määrin jokaisen elämässä tilanteesta riippumatta. Ne voivat esiintyä samanaikaisesti tai voivat seurata toistaan eikä niitä usein voidakkaan erottaa toisistaan (Dumazedier 1967, 14-17).

Sekä Dumazedier ja Kansas Cityn koulukunta pitivät mahdottomana käsitellä vapaa-aika erillään muusta sosiaalisesta toiminnasta. Vapaa-aika on heidän mielestään osa elämäntapaa. (Kelly 1992, 16)

Amerikkalaiset tutkijat Kaplan ja Murphy ovat molemmat erotelleet kuusi erilaista määritelmää vapaa-ajalle. Kaplanin määrittelee ne seuraavanlaisesti. 1. Humanistinen tai klassien näkemys perustuu ajatukseen, että ihmisenä olemiseen kuuluu toiminnan tekemisen vapaus. 2. Terapeuttisen näkemyksen mukaan vapaa-aika nähdään väliinena rentoutumiseen. Vapaa-aika voidaan nähdä myös tarkoituksellisena toimintana. 3. Kvantitatiivinen malli painottaa sitä, että vapaa-aika voidaan määritellä ajankäytön mukaan. 4. Institutionaalisen konseptin mukaan vapaa-aika on instituutioiden tuottama ylin sosiaalisen systeemin elementti. Kaplan näkee tärkeänä erottaa vapaa-ajan uskonnollisesta, aviollisesta, koulutuksellisesta ja poliitisesta arvomaailmasta. Kun nämä erotetaan, päästään hänen mielestään käsiksi rentoutumiseen, vapauteen ja itsensä kehittämiseen. 5. Episteemisen ajatuksen mukaan määritelmään vaikuttavat pitkälti paikallinen kulttuuri. 6. Sosiologisen lähestymistavan mukaan vapaa-aika kuten kaikki muukin on määriteltävissä toimioden -jotka luovat omat tulkintansa - sosiaalisten kontekstien kautta. Nämä metaforat ovat muutakin kuin vaihtoehtoja. Paremminkin jokainen on määrätty näkemys ihmisestä ja maailmasta. Hän näkee vapaa-ajan

rakentuvan sellaisista elementeistä kuin antiteesinä työhön osallistumiselle ja ymmärtää aktiviteetit vapaaehtoisina tai vapaina, miellyttävinä odotuksina ja muistoina. (Kelly 1992, 14-15; Kelly 1981, 18-26)

Hyvin samanlainen lähestymistapa vapaa-aikaan kuin Kaplanilla on amerikkalaisella Murphyllä. Myöskin hän lähestyy vapaa-aikaa kuuden eri määritelmän kautta. Hän puhuu vapaa-ajasta rajoittamattomana vapaa-aika, jolloin työt ja kaikki muut velvoitteet on suoritettu. Toiseksi hän puhuu vapaa-ajasta sosiaalisena välineenä. Hän näkee vapaa-ajan terapiana - sosiaalisena osallistumisena, taitojen kehittämisenä ja sosiaalisina toimintoina. Kolmannessa määritelmässä määritellään vapaa-aika sosiaalisen luokan, rodun tai ammatin pohjalta. Vapaa-aika määrittyy sosiaalisista tai perinnöllisistä tekijöistä käsin. Tämä malli perustuu tutkimuksiin sosiaalisesta osallistumisesta. Neljännen eli klassisen käsityksen mukaan vapaa-aika on tietty olotila, jonka ihminen voi saavuttaa. Antiutilitaristisen näkökulman mukaan vapaa-aikaa ei tarkastella työstä käsin. Holistisen näkökulman mukaan työ-vapaa-aika -jaoittelun myötä on luovuttu hyväksymästä määritelmiä, jotka ovat tekemisessä kokemuksen kanssa. Murphy esittää, että todellinen vapaa-aika on yksilöllistä vapautta, joka ilmaistaan toimintoina. (Ks. Murphy 1981)

Amerikkalaisen John R. Kellyn mukaan tarkasteltaessa vapaa-aikaa mistä näkökulmasta tahansa vapaa-aika on enemmän kuin yksilön hyvinvointia tai mielihyvän kokemista. Vapaa-aika on sosiaalista toimintaa, joka on sidottu yhteiskunnan organisaation muotoihin.

2.3. Vapaa-aika historiallisesti tarkasteltuna

Vapaa-aika on osa yhteiskunnan kulttuurista ja taloudellista rakennetta. Se eroaa sekä laadullisesti että määrällisesti eri yhteiskunnissa. Se voi olla sekä yksilöllistä että universaalia. Ideana vapaa-aika on muinainen. Se on identifioitunut elitismiin ja luokkaprivilegeihin.

On luultavaa, että vapaa-aika alkoi primitiivisissä kulttuureissa kun olemassaolon paine, turvallisuus ja perustarpeet olivat tyydyttyä tai juhlinassa jälkeen "tappamisen" tai myrskyisen sään aikana. Primitiivisissä yhteiskunnissa raja välillä työn ja vapaa-ajan ei ole selvä. (Torkildsen 1992,15)

Muinainen Kreikka on vaikuttanut nykyiseen vapaa-aika ajatteluun lähinnä Platonin ja

Aristoteleen kirjoitusten välityksellä. Työ-vapaa-aika -erottelu saattaa hyvinkin olla peräisin kreikkalaisilta filosofeilta. Työ yhdistyi uurastaviin työläisiin ja elämän välttämättömyyksiin, koska vapaa-aika oli arvo, joka liittyi ulkoisiin totuuksiin ja musiikkiin ja draamaan. Ateenan filosofeille vapaa-ajan tarkoitus oli itsensä ymmärtäminen ja täydellisyys. Yksilöiden, jotka vapautettiin tällaiseen elämään, oletettiin hyödyntävän valtiota, koska he ajattelivat suuria ajatuksia, kirjoittivat hienoa runoutta ja edistivät ajattelua. Kaikilla ei ollut muinaisessa Kreikassa oikeutta tähän, koska se oli luokkayhteiskunta. Vapaa-aika tarkoitti myös tärkeää tekemistä ilman välttämättömyyden painetta. Kreikan kielen sana vapaa-ajalle "schole" on englannin kielisen sanan school (koulu) alkuna. (Torkildsen 1992, 15; Kelly 1992, 31-31)

Roomalaisille vapaa-aika oli myös tärkeä osa elämää, mutta sen tärkeys oli heille kuitenkin erilainen kuin kreikkalaisille. Roomalaisille vapaa-aikaa oli osa työtä. Urheilua harjoitettiin pääasiallisesti fyysisen kestävyuden ja sodan vuoksi. Vapaa-aika oli käytännöllistä, mieluummin kuin esteettistä. Muinainen Rooma antaa kuitenkin viitteet, että vapaa-aika massailmiönä ei ole uusi suuntaus. Vapaa-ajasta tuli enemmän kuluttamista. Roomassa syntyi ajatus "leipää ja sirkushuveja" kansalle. Yläluokan vapaa-ajanviettomahdollisuudet lisääntyivät. Heillä oli huvilat puutarhoineen ja metsästysmaineen kaupungin laidoilla. Roomassa vapaa-aika oli sosiaalisen kontrollin väline. (Torkildsen 1992, 18, Kelly 1992, 32-33)

Keskiajalla kristinuskon leviämisenä oli syvä ja säilyvä vaikutus vapaa-aikaan ja virkistymiseen. Tapahtui muutos asenteissa työhön - puhutaan protestanttisesta etiikasta, missä työ asetetaan kaiken edelle. Renesanssin ajan vapaa-aika tuli enemmän yleiseksi ja mahdollisuudeksi käytettäväksi massoille. Reformaatio oli periodi, mikä idealisoi työn ja herätti epäluuloa vapaa-aikaa kohtaan. Työn etiikka on jatkunut läpi 1900-luvun. (Torkildsen 1992, 20-23, Kelly 1992, 34-35)

Teollinen vallankumous 1700- ja 1800-luvulla johti syväisiin muutoksiin. Asteittain työväenluokka alkoi vaatia vapaa-aikaa, koska työntekijät olivat myyneet tehtaanomistajille aikansa. Vaatimukset työstä ja vapaa-ajasta johtivat modernin työn organisoitumiseen ja vapaaehtoisuuteen ja teolliseen virkistymiseen. Nykyään teknologia on antanut vapaa-alle uusia muotoja. Aika työn ulkopuolella on jäsentynyt "vapaa-ajaksi". Teollistuminen jakoi työntekijän päivän työntekoon ja vapaa-aikaan. Vapaa-aika erikoistui, ja syntyi erilaisia vapaa-ajanviettopaikkoja. Pubit olivat paikkoja juomista ja seurustelua varten, musiikihallit huvittelua varten, jalkapallokentät jännitystä varten, puistot

kävelyä varten jne. Samaa sosiaaliluokkaa olevat ihmiset tekivät vapaa-aikana samoja asioita. Vapaa-aika myös institutionalisoitui, koska eri vapaa-ajan muodot vaativat erityisiä alueita/paikkoja tai välineitä. Teollistuminen loi tehtaiden omistajien ja muiden tuotannon tekijöiden omistajien luokan ja tätä luokkaa kutsuttiin nimeltä *leisure class*. Teollistumisen myötä vapaa-aika kaupallistui. Huvipuistot syntyivät, ja niiden tarkoituksena oli huvittaa ihmisjoukkoja. Kun palkat nousivat, niin työväenluokallakin oli mahdollisuus vapaa-ajan viettoon. Rautateiden myötä tuli mahdolliseksi matkustaa huvun vuoksi ja retket tulivat mahdollisiksi. Elokuvat, radio, sirkus ja urheilun seuraaminen täyttivät ihmisten vapaa-ajan. Työajan lyhentyminen antoi ihmisille myös lisää vapaa-aikaa.

II maailmansodan jälkeen vapaa-aika on muuttunut merkittävästi. Ensinnäkin tekniikan kehitys, kehittyvä talous ja sosiaaliset muutokset ovat muuttaneet vapaa-aikaa. Ihmisten vapaa-aika mahdollisuudet ovat monipuolistuneet demokratisoitumisen ja massakulttuurin syntymisen myötä. Kaikki tutkijat eivät kuitenkaan yhdy tähän katsontakantaan vaan näkevät vapaa-ajanvieton edelleenkin elitistisenä. (Torkildsen 1992, 23-24; Kelly 1992, 37-98)..

2.4. Lapsi/Nuoret ja vapaa-aika

Toisen maailmansodan jälkeen vapaa-aikateollisuus on ollut yhä enemmän ja enemmän nuoriso-orientoitunutta. Vaikka termiä vapaa-aika ei ole usein käytetty analysoitaessa lasten kokemuksia, niin se on oikeuttu siihen Seppo Iso-Aholan mukaan useista eri syistä. Ensinnäkin, kuten aikuisilla, niin lapsillakin on kokemuksia vapaa-ajan odotuksista. Toiseksi monet perheaktiiviteetteihin osallistuvat lapset ja kolmanneksi käsitleikki on yliarvoitu käsittämään lähes kaikki mitä lapset tekevät. (Iso-Ahola 1980, 95)

Yleisesti ottaen ollaan sitä mieltä, että vasta koulutyö takaa lapsillekin vapaa-ajan. Huomioitava kuitenkin on, että lasten vapaa-aika ei koostu vain siitä, mitä he osaavat tehdä melkein kuin aikuiset. Kuva suomalaislasten lapsuuden arjesta on vielä hyvin hajanainen. (Alanen - Bardy 1991, 77, Qvortrup, 23-25.)

Tutkittaessa mitä lapset tekevät kouluajan jälkeen, on tullut esille, että organisoidut harrastukset vievät merkittävän osan lasten ajasta. Yli 50 % lapsista ottaa osaa organisoituun harrastustoimintaan kouluajan ulkopuolella. He osallistuvat myös useampaan kuin yhteen harrastukseen. Joissakin maissa osanotto kuitenkin vähenee iän myötä ja lasten itsenäisyys lisääntyy. Voisikin ajatella, että lasten osallistuminen organisoituun

harrastustoimintan voisi olla tulosta vanhempien vaikutuksesta lapsiin. He haluavat saattaa lapset organisoidun harrastustoiminnan pariin voidakseen olla varmoja, että lapset ovat turvassa, kun he ovat työssä. Suomalainen Hoikkala puhuu tässä yhteydessä niin sanotusta rokotusmallista, jossa lapset ohjataan pois kaduilta niin sanottujen hyvien harrastusten pariin (ks. Hoikkala 1995). Toisaalta tämä toiminta voidaan nähdä merkinä lapsuuden loppumisesta, koska lapset eristetään omiin kategorioihinsa ja paikkoihinsa, ns. lasten kulttuuriin (esim. lasten elokuvat, lasten teatterit, lapsille suunnatut näyttelyt ja konsertit) (Qvortrup, 1991, 25-26).

Nuorilla ihmisillä on vapaa-aikaa enemmän verrattuna aikuisiin, mutta nuorten, kuten aikuistenkin, vapaa-ajan täyttää kaksi asiaa: sosiaalinen kanssakäyminen ja television katselu. Nuorten sosiaalikäyttäytyminen on ennen kaikkea kommunikointia samankäisten kanssa. Sekin aika, jonka nuoret käyttävät harrastuksiin ja erilaisissa tilaisuuksissa käymiseen, on usein sosiaalista luonteeltaan, koska nuoret harrastavat tyypillisesti yhdessä vertaistensa kanssa. Nuorten ihmisten vapaa-aika on suhteessa täydellistä itsenäisyyttä lapsuudesta. Vapaa-ajan aktiviteetit antavat heille välineen sosialisointiin ystävien ja aikuisten kanssa kodin ulkopuolella. (Lankinen 1984, 76)

län myötä lapset ovat päässeet ajankäyttötutkimuksiin. Tilastokeskuksen vuonna 1979 suorittamassa suomalaisten ajankäytön tutkimuksessa (Niemi Kiiski - Liikanen 1981) tiedot hankittiin alkaen 10-vuotiaista. Tutkimuksen mukaan lapsille (10-14v) jäi vapaa-aikaa vuorokaudesta 28%. Perustarpeiden tyydyttämiseen meni 41% vuorokaudesta ja koulutyöhön 23%. (Alanen 1991,79). Keskimäärin heillä vapaa-ajan osuus vuorokaudessa on seitsemän tuntia. Vapaa-ajallaan lapset käyttivät eniten aikaansa- kuten aikuisetkin- TV:n katselemiseen, yhdessäoloon ystävien kanssa ja lukemiseen. Lasten yleisemmät liikunta- ja muut harrastukset sekä matkat erottuvat lapsia aikuisista erottavina lisäpiirteinä. 7-12-vuotiaiden vapaa-aikaa koskevat tiedot kertovat mm. lasten liikuntaharrastuksista (Telema - Silvennoinen - Laakso- Kannas 1989) ja käynneistä kulttuurilaitoksissa kuten kirjastoissa, teattereissa, elokuvissa tai museoissa sekä kulttuurituotteiden kuten kirjojen, videoiden ja musiikkitalenteiden kuluttamisesta (Mitchell 1978). Useimmiten kotiympäristössä tapahtuva television katselu on ainoa "vapaa-ajan" toiminto, jonka määrän kartottamisessa ei ole pienimpiä lapsia diskriminoitu (esim. Minkkinen - Starck 1980; Kytömäki - Miettinen - Parikka 1982). Tutkimusintressi koskee useimmiten viestintätekniikan "vaikutuksia" lapsiin; tekniikan kehitys koetaan usein uhkana lapsen hyvinvoinnille, harvemmin lupauksena (Jarva - Kärkkäinen - Lahti 1988).

Tanskassa tehdyssä tutkimuksessa lasten vapaa-ajasta vuodelta 1987 selvisi, että noin 80 % 7- 15 vuotiaista lapsista harrastaa ainakin yhtä säännöllistä harrastusta. Suosituin harrastusmuoto oli liikunta ja ulkoilu, jota harrasti kaksi kolmesta lapsesta. Tytöillä on enemmän harrastuksia kuin pojilla. (Qvortrup, 1991b, 25-26)

Ritva Mitchell tutkiessaan uusmaalaisten 10-vuotiaiden vapaa-ajantoimintoja aktiviteettitilistojen kautta tuli tulokseen, että liikunta ja urheilu erottuivat selvästi muista vapaa-ajanviettotavoista. Yleiskatsauksensa pohjalta Mitchell pääättelee uusmaalaisten 10-vuotiaiden kulttuurisen maiseman "lapselliseksi" sen perusteella, etteivät he käytä vapaa-aikaansa yksilöllisesti: kaikki preferoivat samoja asioita ja massatuotteiden kulutus hallitsee. Lapset liikkuvat kulttuurin piirissä "passiivisina" kuluttajina enemmän kuin aktiivisina tuottajina (Mitchell 1978).

3. HARRASTUKSET

3.1. Harrastuksen käsitteistä

Harrastusten eräänä tärkeänä tunnusmerkkinä pidetään siihen liittyvää mielihyvän tunnetta. Harrastusten virittämä toiminta voi aikaansaada mieluisia elämyksiä, ja se voi toimia siten itseisarvona. Harrastuksilla voi on myös välinefunktio. Ne johtavat tiettyjen tavoiteltujen arvojen saavuttamiseen, mikä puolestaan vahvistaa harrastusta (Heinonen & Kari, 1975, 11).

Harrastusten voisi olettaa kehittyvän tarpeiden pohjalta. Maslow (1970, 35-51) korostaa tarpeiden hierarkista rakennetta. Hänen teoriassaan painotetaan hyvinvointia. Mitä parempi hyvinvointi ihmisellä on, sitä korkeammat tarpeet pystytään tyydyttämään. Maslow jakaa tarpeet kuuteen eri luokkaan, jossa fysiologiset tarpeet ovat ensisijaisia. Itsensä toteuttamisen tarpeet - esimerkiksi halu laulaa - ovat harrastusten kannalta ensisijaisia ja ne ovat nousseet nyky-yhteiskunnassa tärkeälle sijalle. (Maslow, A.H., 1970) Tarpeet ovat myös Blairin, Jonesin ja Simpsonin (1968, 191- 209) mukaan harrastusten pohjana. Asenteiden ja harrastusten kehittymiseen johtavien voimien ei tarvitse olla tiedostettuja. Tarpeet eivät ilmene suoraan harrastuksina, vaan ne vaikuttavat välillisesti harrastusten valintaan siten, että lapsi harrastaa mielellään sellaista, mikä tyydyttää hänen hyväksytyksi tulemisen, turvallisuuden ja riippumattomuuden tarpeensa.

Harrastusten syntytaustaa voidaan tarkastella myös yhteisöllisestä näkökulmasta, jolloin korostetaan yhteisöä harrastusten valintaan vaikuttavana tekijänä. Unkarilainen Agnes Heller korostaa yhteisöllisen dimension merkitystä yksilölle ja hänen kehitykselleen. Sosiaalisista ryhmistä lähinnä yksilöä on ryhmä. Hellerin mukaan yksilö voi kuulua moneen ryhmään kuten esimerkiksi koulu, perhe ja harrastukset. Kaikkilla ryhmillä ei kuitenkaan ole samanarvoista merkitystä yksilön kehityksessä; toiset ovat tärkeämpiä kuin toiset. Sen lisäksi, että yksilö kuuluu erilaisiin ryhmiin, hän on myös yhteisön jäsen. Päinvastoin kuin ryhmiin yksilö kuuluu yleensä vain yhteen ryhmään. Yksilön kehitykseen vaikuttaa ryhmän ja yhteisön lisäksi myös sosiaaliluokka, johon yksilö kuuluu. (Heller, 1984, 30-36)

Myös käsitteellä harrastus on useita määritelmiä. Tässä työssä käytämme harrastuksesta varsin laaja-alaista määritelmää eli ymmärrämme harrastukset toimintoina, jotka eivät kuulu henkilön toimeentulon hankkimiseen. Lisäksi harrastustoiminnan tulee olla vapaaehtoista. Se voi olla organisoitua toimintaa tai omatoimista harrastamista. Tutkimuksessamme tarkastelemme lasten yleistä vapaa-ajan harrastustoimintaa ja erikseen lasten ilmoittamaa pääharrastusta. Erona yleisestä vapaa-ajan toiminnasta olemme liittäneet pääharrastusmääritelmään vaatimuksen harrastuksen säännöllisyydestä ja pysyvyydestä. Säännöllisenä harrastuksena pidämme harrastusta, jota lapsi on harjoittanut vähintään puoli vuotta.

Harrastamista tutkinut A.M. Nurminen on määritellyt harrastuksen varsin väljästi, vielä väljemmin kuin me. Hänen mukaansa harrastus on laaja-alaista toimintaa sisältäen kaiken sen, jota henkilö vapaa-aikanaan tekee (Nurminen, A.M., 1969, 3). Samoilla linjoilla Nurmisen kanssa ovat myös Telama (1970) ja Uusitalo, Tapionlinna ja Rossi (1980). Meidän käyttämämme määritelmä on laaja-alaisuudessaan hyvin samansuuntainen kuin Telaman. Risto Telaman mukaan harrastus voidaan käsittää toimintoina, jotka eivät kuulu henkilön jokapäiväisiin velvollisuuksiin tai toimeentulon hankkimiseen. Harrastukset ovat pysyviä, tiettyihin toimintoihin kiinnostusta osoittavien käyttäytymistapumusten kokonaisuuksia. Harrastukseen liittyy hänen mielestään tietty vapaaehtoisuus. (Telama, 1970, 2) Uusitalo, Tapionlinna ja Rossi (1980, 35) ovat sitävastoin määritelleet nuorten harrastukset heidän omana aikanaan tapahtuvaksi toiminnaksi. He ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että välillä heidän mielestään harrastuksiksi lasketaan vain niin sanotut hyvät tai arvokkaat harrastukset, toisinaan taas harrastuksista puhuttaessa tarkoitetaan kaikkea, mitä nuorten vapaa-aikaan kuuluu. Kasvatustieteiden käsitteistössä harrastus määritellään myönteissävytteiseksi toimintavalmiudeksi tai

listumisen mallia: postfiguratiivisen, jossa perinteiset sosialisatiotekijät siirtävät yhteiskunnalliset arvot ja kulttuurin sukupolvelta toiselle, kofiguratiivisen mallin, jossa aikuiset ja nuoret muovaavat yhteiskunnalliset arvonsa itsenäisesti toisistaan irrallaan ja prefiguratiivisen, jossa nuoret vaikuttavat myös aikaisempien sukupolvien arvoihin uudistaen niitä. Nyky-yhteiskunnassa Meadin mukaan yhden sukupolven jäsenet muovaavat käyttäytymisensä ikäistensä mukaan ja heidän käyttäytymisensä poikkeaa vanhempien käyttäytymisestä, eli kyseessä on kofiguratiivisen mallin aika. Tämän päivän yhteisöissä odotetaan lisäksi lapsuudenaikaisen kasvatuksen parhaimmillaankin olevan vain osittaista valmistautumista pääsyyn perheen ulkopuolella oleviin moninaiisiin ryhmiin. Nuoret ihmiset kaikkialla omistavat sellaisen kokemuksen, jota yhdelläkään aikuisella ei koskaan ole ollut, eikä tule koskaan olemaan. Tämän päivän lapset ovat kasvaneet maailmassa, jota heidän vanhempansa eivät koskaan tunteneet. Sukupolvien välillä vallitsee hänen mielestään kuilu. (Mead 1971, 80-96)

Lasten harrastuksissa on nähtävissä monien tutkijoiden mukaan luokkaerot. Büchnerin (1990, 81-82) mukaan keski- ja yläluokan lapset ovat Saksassa yliedustettuina kaikissa urheilujärjestöissä, paitsi jalkapallossa, joka on suosittua työväenluokan keskuudessa. Samansuuntaisia tuloksia Suomesta on saanut muun muassa Markku Lankinen (1984). Hänen mukaansa kotitausta vaikuttaa nuorten ajankäyttö- ja harrastusprofiiliin muotoutumiseen: hyväosaisten lapsilla on ns. aktiiviharrastuksia. Aktiiviharrastuksilla tarkoitetaan sellaisia, jotka kehittävät pään ja käden taitojen hallintaa keskimäärin enemmän kuin alemman sosiaaliluokan nuorilla. Ylemmissä yhteiskuntaluokissa arvostetaan ns. kulttuurisen pääoman, erilaisten taitojen ja tietojen karttumista, ja lapsia kannustetaan tähän. Vanhemmilla on nyt myös enemmän rahaa sijoitettavaksi lasten harrastuksiin. He haluavat osoittaa hyvää kulttuuritahtoaan ja työntävät lapsiaan ns. hyvien harrastusten pariin. Vanhempien ja lasten näkemykset siitä, mitä olisi hyvä ja kiva harrastaa saattavat nykyään olla kaukana toisistaan erityisesti luovien harrastusten kohdalla. Luovista harrastuksista anglosaksis-proletaarisperäiset harrastukset, kuten graffiittien maalaus ja rockin soitto vetävät puoleensa nuoria entistä enemmän, mutta vanhempien mielestä ne eivät ole hyviä harrastuksia. (Lähteenmaa, 1989, 50; Nuoret ja muutos, 1991, 86-87)

Nuoria ja nuorten maailmaan tutkinut Tommi Hoikkala (1993) puhuu hyvästä harrastuksesta kunnollisuuden takuuna. Harrastusten halutaan torjuvan nuorten ajautumisen kadulle jengeihin. Hänen mielestään monet vanhemmat näkevät harrastukset kunnollisuuden turvana ja takuuna, myös vanhempien kunnollisuuden mittana: hyvä

tottumukseksi jotakin asiaa kohtaan. Tällaisia kohteita ovat esimerkiksi urheilu, musiikki ja kirjallisuus. Lisäksi määrittelyssä korostetaan harrastusten vaikutusta persoonalliselle kehitykselle. (Hirsijärvi 1983, 53.) Nykysuomen Sanakirjassa harrastus määritellään jatkuvaksi harjoittamiseksi ja mielenkiinnoksi. (Nykysuomen Sanakirja 1, 375)

3.2. Lapset ja harrastaminen

Terttu Arajärven mukaan lasten harrastusten tunnuksena pitäisi olla vapaaehtoisuus. Harrastuksen pitäisi olla omaa, mieluisaa ja täysin vapaaehtoista tekemistä muun elämisen höysteenä. Toiseksi sen pitäisi toimia ylimääräisen energian varaventtiilinä ja olla sopusoinnussa muun kehityksen kanssa. Tärkeintä Arajärven mukaan on myös se, että harrastaminen osuu yhteen sen kanssa, mitä lapsen elämässä muutoinkin on tapahtumassa. Lisäksi määrätietoinen harrastaminen edellyttää pitkäjänteisyyttä ja ahkerointia. Kaiken oppimisen lähtökohtana tulisi olla toteamus: en osaa vielä, mutta tahdon oppia. Harrastustoiminta auttaa yksilöä oman itsensä ja ympäristön jäsentämisessä. (Arajärvi 1992, 60-64.)

Saksalaisia lapsia ja nuoria tutkineen Peter Büchnerin (1990, 73- 78) mukaan lapsilla on tänä päivänä yhä enemmän aikaa harrastamiseen ja he valitsevat harrastuksensa myös itse. Lapset voivat toimia hänen mielestään suhteellisen vapaasti koulun ja perheen ulkopuolisessa maailmassa kuluttajina ja harrastajina. Hän esittää, että vanhempien oikeudet valvoa lastensa tekemisiä ovat vähentyneet samalla kun kasvatusvastuu on jaettu vanhempien ja eri instituutioiden kesken. Kasvatusvastuuta on siirtynyt muun muassa organisoidun harrastustoiminnan ohjaajille.

Vaikka lapset ovat individualisoituneet ja valitsevat harrastuksensa itsenäisesti niin lasten ja aikuisten yhteinen harrastustoiminta on samanaikaisesti lisääntynyt. Saksalainen Wilfried Ferchhofin mielestä tämä on johtanut sukupolvierojen kaventumiseen. Saman asian on todennut myös Büchner omissa tutkimuksissaan. Suosittuja yhteisiä harrastuksia perhepiirissä Saksassa ovat muun muassa pyöräily, pallopelit ja uinti. (Ferchhof 1990, 228; Büchner 1990, 81.) Vanhempien merkitystä lasten harrastusten valintaan ja kehitykseen on korostanut suomalaisista tutkijoista Lea Pulkkinen. Hänen mukaansa vanhempien ajanviettotavat heijastuvat lasten vapaa- ajan käyttöön (Pulkkinen, 1977, 259-261).

Ferchhofin ajatukset ovat päinvastaisia kuin kulttuuriantropologi Margaret Meadin, joka on tutkinut ikäryhmien välisiä ristiriitoja yhteiskunnassa. Hän on eritellyt kolme sosiaa-

vanhempi ohjaa lapsensa harrastuksiin ja pystyy maksamaan ne. Tällä tavalla vanhemmat pyrkivät tietoisesti vaikuttamaan lastensa harrastusten valintaan. Olennaista tässä näyttää olevan lasten pitäminen poissa kaduilta. Tärkeää se on siksi, että silloin lapset ovat kodin vaikutuspiirissä. Hoikkalan mielestä harrastavan subjektin kokema ilo, nautinto ja luovuus tai muu mielihyvä tuskin edes mainitaan vanhempien perustellessa lastensa harrastamista. Tämä on hänen mielestään rokotusajattelua: lapset rokotetaan tarpeeksi nuorina huonoja vaikutuksia vastaan. (Hoikkala, 1993, 92-96)

Kodin lisäksi monet muut ulkoiset tekijät määräävät harrastusten laadun ja määrän. Kaikki eivät voi harrastaa sitä, mitä he haluaisivat ja mihin heillä olisi taipumuksia. Tällaisia rajoittavia tekijöitä ovat esimerkiksi kodin sijainti. Asuinpaikalla, ennen kaikkea akselilla pääkaupunkiseutu- muu maa, näyttää olevan merkitystä nuorten vapaa-ajanviettopojen taustatekijänä. Kaupunkilaislapsille on tarjolla huomattavasti enemmän harrastusmahdollisuuksia kuin haja-asutusalueen nuorille. (Suoranta, 1990, 20)

Kavereiden merkitystä harrastuskäyttäytymiseen ovat korostaneet muunmuassa saksalainen Thomas Ziehe (1982), tanskalainen Ivar Frönes (1990), skotlantilainen Hendry (1993) ja suomalaisista tutkijoista Lankinen (1984) ja Lähteenmaa (1989). Esimerkiksi Frönes(1990) puhuu vertaissuhteiden merkityksestä nuorten ja lasten kehityksessä ja Lähteenmaa (1989) kirjoittaa lasten ja nuorten vapaa-ajan harrastustoiminnan olevan tyypillisesti seurallista: harrastetaan yhdessä kavereiden kanssa.

Useista lapsi- ja nuorisotutkimuksista saadut tulokset osoittavat, että harrastuksissa on huomattavia eroja tyttöjen ja poikien välillä. Yleensä tytöillä on lukumääräisesti enemmän harrastuksia kuin pojilla ja tytöillä on enemmän luovia harrastuksia kuin pojilla. Kun taas pojat harrastavat enemmän liikuntaa kuin tytöt. Liikunnassa tytöt suosivat pehmeitä lajeja kuten tanssia ja voimistelua, kun taas pojat suosivat kilpaorientoituneempaa urheilua. Tytöille liikunta on Lähteenmaan mukaan usein ulkonäön vaalimista, jolloin sporttinen on hyvännäköistä. Pojista on helsinkiläisnuoria tutkineen Lankisen (1984) mukaan liikuntapainotteisiin harrastuksiin suuntautuneita noin puolet, tytöistä neljäsosa; pojilla tyypillisin harrastajatyyppejä on sellainen, joka on suuntautunut pelkkään liikuntaan, tytöillä taas sellainen, joka on suuntautunut samaan aikaan sekä liikuntaan että luoviin harrastuksiin. (Lankinen, 1984, 71; Lähteenmaa 1989, 41-51)

Sukupuolten välistä eroista huolimatta tytöillä ja pojilla on myös samanlaisia harrastuk-

sia. Osa harrastuksista on niin yleisiä, että käytännöllisesti katsoen koko nuoriso harrastaa niitä. Liikunnan ja partion lisäksi tällaisia ovat yhdessäolo kavereiden kanssa, elokuvissa käynti, musiikin kuuntelu ja diskot. Sekä tyttöjen että poikien suosimia liikuntalajeja ovat muun muassa laskettelu, pyöräily, soittimen soittaminen ja partio. Harrastusten huippukausi nuorilla sijoittuu 12. ikävuoden paikkeille, jonka jälkeen alkaa passivoituminen ja harrastusten määrän väheneminen. Liikunta ja muut harrastukset voivat kulkea käsi kädessä useimmilla nuorilla, varsinkin tytöillä. (Lankinen, 1984, 15-16, 50, Lähteenmaa 1989, 41-51)

Yleisesti koko maassa kuntoilu ja urheiluharrastukset ovat lisääntyneet 1970-luvun alusta alkaen. Nykyisin liikunnallisuus ja älyllisyys sopivat yhteen. Voidaankin sanoa, että liikunta on muotia. Liikunta nähdään yhteensopivana keskiluokkaisen elämäntavan kanssa. Liikuntaharrastukset ovat lasten suosituimpia harrastuksia. Esimerkiksi Karjalaisen (1987) tutkimuksessa jämsänkoskelta koululaisten harrastuksista urheilun osuus oli 60 %. Liikuntaharrastuksista suosiota ovat saavuttaneet kalliit ja ennen osittain elitistisinä pidetyt liikuntamuodot, kuten baletti, ratsastus, purjelautailu ja tennis. Kyseiset lajit ovat pudonneet yhä enemmän eliitiltä tavallisille nuorille (Lähteenmaa 1989, 41-51).

Saksassa poikien keskuudessa yleisin urheiluharrastus on jalkapallo ja tyttöjen voimistelu, mutta näiden suosio on kuitenkin vähentynyt viime vuosikymmeninä. Sellaiset harrastukset kuten käsipallo, voimistelu, tennis, pöytätennis, judo, laskettelu ja ratsastus ovat nousussa. 1950-luvulla 90% urheilujärjestöihin kuuluvista lapsista oli mukana 3-7 erilaisessa urheiluharrastuksessa kun taas 1980-luvulla urheilujärjestöihin kuuluvista lapsista oli mukana 8-11 erilaisessa urheiluharrastuksessa. Büchner on yrittänyt löytää selitystä siihen, miksi urheiluharrastukset ovat niin suosittuja, mutta selvää vastausta kysymykseen hän ei ole löytänyt. Hän olettaa kuitenkin, että kilpailuhenkisyys koulussa ja koulun ulkopuolella on lisääntynyt ja näin vaikuttanut urheiluharrastuksen valintaan. Lisäksi lapsuuden kehitys itsessään on johtanut urheiluharrastusten suosimiseen urheilujärjestöjen korvatesa entisen katuelämän. Lisäksi Büchnerin mukaan lapset ovat urheilussa uratietoisia etsien mainetta ja toisaalta urheilujärjestöt etsivät menestyjiä. Lisäksi urheilulajin valinnassa perhetaustalla on vaikutusta (Büchner 1990, 81-82.).

Samansuuntaisia ajatuksia urheilun uratietoisuudesta kuin Büchner on esittänyt myös amerikkalainen Niel Postman. Kun Büchner näkee kehityksen positiivisena liittäen sen

lasten individualisoitumiskehitykseen ja lasten irtipääsyyyn perheen vaikutusvallasta, niin Postman liittää sen lapsuuden loppumiseen. Hänen mielestä ohjattu toiminta on korvannut lasten vapaamuotoisen leikin. Tämä tarkoittaa hänen mielestään sitä, että aikuiset kontrolloivat ja ohjaavat lasten vapaa-ajan toimintoja. Esimerkiksi urheilussa aikuisten mallia urheilusta toteutetaan lapsilla, jolloin pelaajat eivät etsi itselleen huvia vaan ennen kaikkea mainetta. (Postman 1982, 12).

Skotlannissa on toteutettu 1980-luvun lopussa ja 1990-luvun alussa laaja lasten vapaa-aika ja elämäntapa tutkimus. Tutkimukseen osallistui vuonna 1987 yli 10 000 9-20 vuotiasta lasta ja nuorta. Tutkimus uusittiin vielä vuosina 1989 ja 1991. Tutkimus toteutettiin kyselylomakeella. Tämän jälkeen tutkijat haastattelivat vielä 250 nuorta. Kyseisen tutkimuksen perusteella liikunta on yksi suosituimmista harrastusmuodoista. Pojat harrastavat liikuntaa enemmän kuin tytöt. He suosivat tyttöjä enemmän juokkuelajeja ja ovat kilpaurheiluorientoituneempia. Tytöt harrastavat enemmän kulttuuriharrastuksia kuin pojat. He lukuvat enemmän kirjoja ja kuuntelevat enemmän musiikkia. Järjestöharrastukset ovat suosittuja 9-11-vuotiaiden sekä tyttöjen että poikien keskuudessa. Kiinnostus järjestöharrastukseen vähenee iän myötä. Kun 9-10 vuotiaista tytöistä kuului järjestöharrastuksiin 80 % niin 15-16 vuotiaiden vastaava luku on 29 %. (Hendry & Shucksmith & Love & Glendinning, 1993, 22-23, 33-51, 59-70)

3.3. Harrastusten luokittelusta

Erilaiset tavat harrastaa ja käyttää aikaa jakavat nuoria melko selkeästi ryhmiin. Helsinkiläisnuoria tutkinut Markku Lankinen (1984) on hahmottanut harrastusten peruserottelua. Näiden hahmotusten mukaan ensimmäinen erottelava ulottuvuus on aktiivisuus - passiivisuus. Toinen peruserottelu kulkee kotisuuntautumisen - kaverisuuntautumisen välillä: edellisessä tyypissä harrastaminen tapahtuu paljolti vanhempien myötävaikutuksella, jälkimmäisessä samanikäinen ystäpiiri on ratkaiseva. Kolmas erottelu liittyy jakoon liikunta - luovat harrastukset.

Aktiivisuus - passiivisuus - jaottelu viittaa siis siihen, että tyypillisesti ns. aktiiviharrastaminen, eli pään ja/tai käden taitoja kehittävä harrastaminen kasautuu joillekin nuorille, samoin toisaalta harrastamattomuus. Liikunta ja toisaalta luovat harrastukset ovat kuitenkin sellaisia harrastamisen tyyppejä, jotka eivät välttämättä lankea yhteen: on nuoria, jotka harrastavat pelkästään liikuntaa tai toisaalta sellaisia, jotka harrastavat pelkkiä ns. luovia harrastuksia.

Koti- ja kouluuuntautuneiden nuorten ajankäyttö eroaa toisistaan niin, että jälkimmäisen ryhmän piiriin lukeutuville nuorille on tyypillistä runsas musiikin kuuntelu ja kavereiden kanssa vietetty aika, ensimmäiseen ryhmään lukeutuville taas enemmän kotikeskeinen puuhastelu. Jos vapaa-aikasuuntautuneisuus on kovin voimakasta, myös koulumenestys on huono. (Nuoret ja muutos, 1991, 85)

Harrastekimppujen jakautuminen tyttöjen ja poikien kesken kertoo siitä, että sukupuoli on yksi harrastuksiin erotteleva taustatekijä. Kotikeskeiset luovat harrastukset olivat tyypillisempiä tytöille, urheilu- ja teknisorientoitunut harrastaminen taas tyypillisempää pojille. Toisaalta on myös harrastuksia, jotka ovat yhtä tyypillisiä tytöille ja pojille, varsinkin populaarikulttuurin tuotteiden kulutukseen liittyvät ovat tällaisia. (Nuoret ja muutos, 1991, 85-87)

Ritva Mitchell (1978, 27) on jakanut harrastukset aktiivisuuden kannalta kuuteen ryhmään.

1. urheiluharrastukset
2. passiiviset harrastukset, kuten radion kuuntelu, TV:n katselu
3. aktiiviset harrastukset, kuten teatteri ja elokuvat
4. omaehtoiset kulttuuriharrastukset, kuten piirtäminen, maalaaminen, soittaminen, kirjoittaminen, näytteleminen
5. omaehtoiset muut harrastukset, kuten esimerkiksi keräily, retkeily, rakentelu
6. järjestöharrastukset

Mitchellin mukaan urheilun ja passiivisten harrastusten osuus on noin 20-30 % kaikista harrastuksista. Seuraavaksi tulevat omaehtoiset muut harrastukset, joita harrastaa 16-26 %. Omaehtoisten kulttuuriharrastusten osuus on 10-12 %, jolloin järjestöharrastusten osuudeksi jää vain 5-6 %. (Mitchell, 1978, 27)

4. TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Työssämme pohdimme ja analysoimme miten harrastus syntyy lapselle, miten harrastusvalintaan vaikuttavat ikä, sukupuoli, ystävät ja vanhempien sosiaalinen asema ja siitä, miten lapsi kokee harrastuksen. Pyrimme selvittämään, mitä lapset harrastavat yleisesti, mitkä ovat heidän pääharrastuksensa ja kuinka usein he harrastavat ja kenen kanssa. Tarkastelemme myös pääharrastuksen pitkäjänteisyyttä ja lapsen tulevaisuuden näkymiä harrastuksestaan. Lisäksi pyrimme myös selvittämään perheen roolia harrastamisessa. Lisäksi hahmottelemme yleistä kuvaa siitä, mitä lapset tekevät vapaa-ajallaan.

Lähtökohtana analysoinnille on, että lapsuus on lasten omaa tekoa. He ovat aktiivisia sosiaalisia toimijoita, jotka konstruoivat omaa elämäänsä. Eriksonin kehitysvaiheteorian (ks. s. 10) mukaan 8-12 vuotiaalle on keskeistä sosiaalisten taitojen hankkiminen toimimalla yhdessä kavereiden kanssa, itsearviointin kehittyminen ja yleensäkin erilaisten taitojen oppiminen. Näitä taitoja hankitaan muunmuassa joukkuepelien avulla. Aikaisemmin lapset nähtiin objekteina eli kasvatuksen kohteina. Esimerkiksi perhetutkimuksissa lapset ovat infomantteina pitkälti olleet sivuutettuina. Lasten ja nuorten harrastuksia on paljon tutkittu lähinnä kasvatustieteiden näkökulmasta. Ensisijaisesti psykologian piirissä tehdyt ja meneillään olevat lapsen sosiaalisen olemuksen ja kehityksen uudelleenarvioinnit ja –formuloinnit ovat muuttaneet aikaisempia käsityksiä lapsesta ja lapsuudesta (Strandell 1992, 22). Meidän tarkoituksena on tarkastella aihetta yhteiskunnallisena ilmiönä. Tutkimuksen kohteena ovat lapset ja se miten he jäsentävät omaa harrastusmaailmaansa.

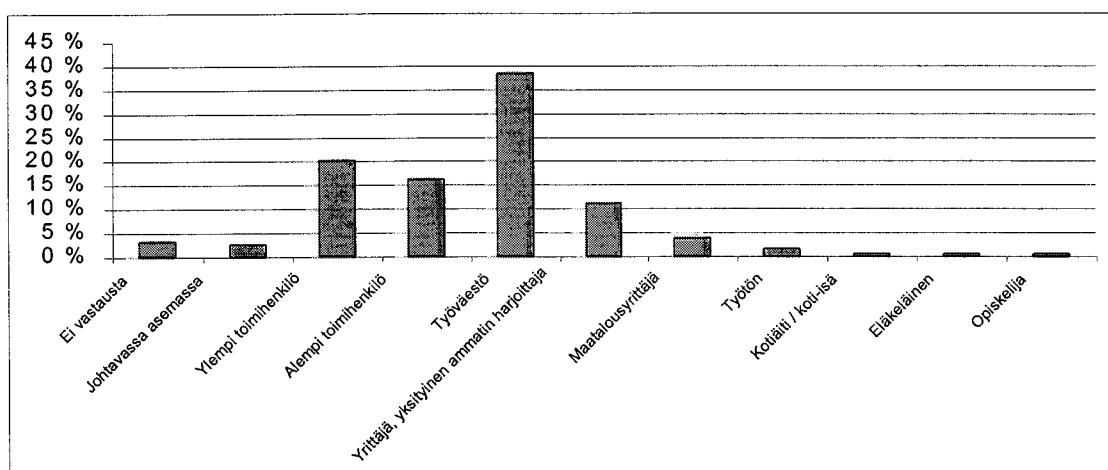
Opettajankoulutuslaitoksilla Suomessa on tehty paljon lasten harrastuksiin kohdistuvia tutkimuksia, mutta ne ovat olleet pääasiallisesti kyselylomaututkimuksia. Tämän vuoksi olemme päätyneet kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen menetelmän yhdistämiseen. Kyselylomakkeella hankimme tietoa aineistoanalyysin pohjaksi. Tällä tavoin saimme tietoa lasten elämänpuiteista ja harrastuksista varsin monipuolisesti, mutta ei kovin syvällisesti. Aiheen syventämiseen käytimme kirjoitelmaa, jonka lapset kirjoittivat omasta harrastuksestaan. Aineen kautta selvitämme miten lapsi kuvaa omaa harrastustaan ja sitä miten hän sen kokee. Tarkoituksemme on antaa tutkimusaineistolle, eli lasten kirjoittamille aineille tilaa puhua puolestaan.

Tutkimukseen osallistui kaiken kaikkiaan 177 oppilasta peruskoulun 3, 4, 5, ja 6-luokilta, tyttöjä oli 77 ja poikia 100. Tutkimus suoritettiin viimeisellä kouluviikolla keväällä 1994. Osa koulun oppilaista oli tällöin leirikoulussa ja osa luokkaretkellä joten tämän vuoksi kaikki koulun 3-6 luokkalaiset oppilaat, joita oli 311, eivät voineet osallistua tutkimukseen. Tutkimuksemme lapset kuuluvat Eriksonin ja Kellyn kehitysvaihetorioissa kouluikänsä eli ovat 9-12-vuotiaita. Tälle ikäryhmälle on tyypillistä sosiaalisen yhteistyön harjoittelu, mikä näkyy esimerkiksi joukkuepelien suosiossa, erilaisten taitojen oppiminen ja itsearviointi. Selvitämme näkyvätkö nämä oletukset tutkimiemme lasten harrastamisessa ja vapaa-ajanvietossa.

Luokka	Tyttö	Poika	Otos	N
3	18	19	37	68
4	20	30	50	75
5	20	20	40	80
6	19	31	50	88
Yht	77	100	177	311

Asetelma 1. Tutkimukseen osallistuneet lapset sukupuolen ja luokan mukaan.

Jaoin lasten vanhemmat kymmeneen ryhmään sosiaaliluokista tarkastelua varten. Olemme luokitelleet vanhemmat korkeimman koulutuksen mukaan. Jaottelun pohjana käytimme perinteitä luokittelua: johtavassa asemassa olevat, toimihenkilöt, työväestö, yrittäjät ja maatalousväestö. Tämän lisäksi näimme aineiston ja yhteiskunnallisten olosuhteiden pohjalta tarpeelliseksi jakaa toimihenkilöryhmän kahtia ja erotella omiksi ryhmikseen työttömät, kotiäidit ja -isät, eläkekäiset ja opiskelijat vaikka heidän osuutensa ainoistosta ei ollut kovinkaan suuri. Olimme kiinnostuneita siitä, onko paremmin toimeentulevien perheiden lapsilla enemmän harrastuksia kuin huonommin toimeentulevilla ja onko olemassa joitakin paremmintoimeentulevien harrastuksia. Työväestöön, joka oli suurin yksittäinen ryhmä kuului 38% vastanneiden vanhemmista. Ylempiä toimihenkilöitä oli 20% ja alempia toimihenkilöitä oli vastanneiden vanhemmista 16%. Työttömiä oli 2%. Tämä tarkoittaa sitä, että kyseisissä kotitalouksissa molemmat vanhemmat ovat työttömiä. Yksinhuoltajia oli 15.

Kaavio 1 : Vanhempien sosiaaliluokka

Emme pyri mihinkään suurempaan yleistettävyyteen, vaan yritämme yhden tapaus-tutkimuksen avulla selvittämään yhden kunnan lasten harrastamista ja harrastuskokemuksia ja antaa suuntaviivoja lasten harrastamisesta.

Lasten harrastuksia ja harrastamista on tutkittu paljon, mutta tutkimukset ovat olleet yleensä kyselylomaketutkimuksia. Hämärään on jäänyt se, miten lapset kokevat harrastuksensa ja mikä on sen merkitys hänelle. Kyseisissä tutkimuksissa on yleisesti tyydytty tilastolukuihin harrastusmääristä ja esitelty suosituimmat harrastukset. Kyseisellä menetelmällä on tehty Opettajanvalmistuslaitoksissa ympäri Suomea useita pro gradu -tutkielmia. Nuorten harrastuksia ovat tutkineet mm. Jaana Lähteenmaa, Markku Lankinen, Ritva Uusitalo, Ulla-Riikka Tapionlinna ja Aija Rossi. He kaikki ovat tutkineet helsinkiläisten lasten ja nuorten harrastamista. Tuoreimpia pro gradu -tutkielmia harrastuksista Jyväskylän yliopistosta ovat Pertti Karjalaisen ja Marko Kokon vuodelta 1987 ja Tellervo Suorannan vuodelta 1990. Karjalainen tutki jämsänkoskelaisten ja Suoranta kortesjärveläisten nuorten harrastuksia. Kansainvälisesti merkittävänä lasten ja nuorten vapaa-aikaa ja elämäntapaa tutkivana tutkimuksena voidaan pitää esimerkiksi Skotlannissa 1980-luvun lopussa ja 1990-luvun alussa toteutettua 9-20-vuotiaiden vapaa-aika tutkimusta. Tätä tutkimusta käytetään tässä työssä vertailumateriaalina.

4.1. Tutkimuskohteena Vääksy

Vääksy on Asikkalan kunnan kuntakeskus. Se sijaitsee Vesijärven ja Päijänteen välisellä kannaksella Päijät-Hämeessä. Asikkalan naapurikuntia ovat Hollola, Hämeenkoski, Lammi, Padasjoki, Sysmä, Nastola ja Heinolan mlk. Etäisyys kuntakeskuksesta Lahteen on 25 km, Helsinkiin 130 km ja Hämeenlinnaan matkaa on 80 km.

Asikkalan kunta on perustettu vuonna 1848. Kunnan pinta-ala on $756,14\text{km}^2$, josta vesialuetta $192,29\text{km}^2$. Asukkaita on kaiken kaikkiaan 8 820. Asukastiheys on $15,6\text{ as/km}^2$. Veroäyrin hinta 17 penniä ja kunta kuuluu neljänteen kantokyluokkaan. Suurin työllistäjä on kunta, joka työllistää noin 450 henkeä. Muita suuria työllistäjiä ovat Rapala yhtiöt (314) ja Wirebo Oy (ent. Metsä-Serla 155).

Asikkalassa asuu väestörekisterikeskuksen tilastojen perusteella reilut tuhat 10-18 vuotiasta nuorta. Tyttöjä on jonkin verran enemmän kuin poikia. Kunnan koululaitok-

seen kuuluu 10 peruskoulua. Meidän tarkastelemassa Vääksyn ala-asteella oli 311 oppilasta.

Nuorisolle suunnattu harrastustarjonta on mittava Vääksyssä. Se ulottuu diskotanssista kansantanssiin, partiosta bändeihin ja taidosta ratsastukseen. On luonto-, näytelmä- ja liikuntakerhoa erikseen tytöille ja erikseen pojille ja yhtä aikaa molemmille, kerhoa pienille ja suurille. Harrastuksia nuorille tarjoavat muun muassa kansalaisopisto, kunnan nuorisotoimi, seurakunnat sekä urheilukoulut ja -seurat. Kunnan harrastustoiminnan keskuksena on ollut Vääksyn nuorisotalo eli Nuokku. Nuokulla on toimintaa joka iltapäivä maanantaista lauantaihin. Nuorten suosimia toimintoja ovat olleet Nuokun avoimen toiminnan illat, Nuokun kerhotoiminta ja yhdistysten harrastekerhot.

4.2. Tutkimuksen suorittaminen

Keväällä 1994 saimme valmiiksi kyselylomakkeen (katso liite 1) ja suunnitelluksi aiheen aiheen. Kyselylomaketta testasimme Vesivehmaan ala-asteella, joka on yksi Asikkalan kunnan alueella toimivista peruskouluista. Koeryhmään kuului kymmenen lasta, jotka olivat kaikilta luokka-asteilta. Koeryhmän vastattua kysymyksiin ja heidän opettajansa analysoitua vastaustilannetta jouduimme muuttamaan jonkin verran alkuperäistä kyselylomaketta. Erityisesti käsitettä vapaa-aika lapset eivät ymmärtäneet samalla tavalla kuin me. Heidän mielestään käsitteeseen vapaa-aika ei sisällynyt harrastustoimintaa. Joten muutimme avoimen kysymyksen "Mitä teet vapaa-ajalla" kysymykseksi "Miten vietät aikaa koulun ulkopuolella".

Varsinainen tutkimus suoritettiin toiseksi viimeisellä kouluviikolla. Aika vastaamiseen käytettiin yhden oppitunnin verran. Vaikka kyselylomake ja aine tehtiin koulussa ja opettajan johdolla, niin kuitenkin muutama lapsi onnistui jättämään aineen kirjoittamatta. Lisäksi löytyi kolme ainetta, jolla ei ollut kyselylomaketta. Mutta näillä poikkeuksilla ei ole mitään merkitystä tutkittavan asian suhteen. Yleensä ottaen lapset vastasivat ja kirjoittivat asiallisesti. Ainoastaan yksi tyttö ei "suostunut" kyselyymme. Keskimäärin aineet olivat noin A4-arkin pituisia, osa jopa kahden A4-arkin mittaisia. Tarkoituksena oli, että oppilaat kirjoittaisivat vain pääharrastuksestaan, mutta osa oppilaista oli kirjoittanut useasta eri harrastuksesta sillä seurauksella, että aine jäi kovin pinnalliseksi. Se oli lähinnä luettelointia siitä, mitä harrastan.

4.3. Analyysimenetelmistä

Analyysimenetelmäksi valitsimme kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen menetelmän yhdistelmän, koska perusmenetelmät eivät mielestämme olleet riittäviä. Näin pystyimme mielestämme paremmin tarkastelemaan lasten harrastusmaailmaa. Suoritimme ensin kartoittavan kyselyn, jota täydensimme laadullisella tutkimuksella. Kyselylomakkeen tehtävänä oli olla kartoittava ja tässä tehtävässä se onnistuikin hyvin. Kyselimme perusasioita, kuten lasten vanhempien sosiaalista taustaa, vapaa-ajanviettoa ja harrastuksia. Osalle lapsista vanhempien ammatin määrittäminen oli kuitenkin vaikeaa - ei oikein tiedetty, mitä isä tai äiti tekee. Harrastuksia kyselimme harrastelistaalla, josta oppilaat alleviivasivat omat harrastuksensa. Tämä vaikutti hyvältä tavalta kysellä harrastuksia yleisesti. Yleisten vapaa-ajan kysymysten jälkeiset kysymykset liittyivät lapsen tärkeimpänä pitämään harrastukseen, miten usein hän sitä harrastaa, kenen kanssa, Miten kauan hän on sitä harrastanut ja miksi hän harrastaa. (ks. liite) Materiaalista teimme perustilastoajoja eri muuttujien välillä.

Michael Pattonin (1990) mukaan samassa tutkimuksessa voidaan käyttää erilaisia lähestymistapoja ja metodeja. Kyseisiä yhdistämistapoja on useita. Tyypillisin lähestymistapa on Alan Brymanin (1988, 136) mukaan se, että ensin tehdään laadullinen tutkimus, jota sitten täydennetään kyselylomakkeilla. Päinvastaista menetelmää on myös käytetty paljon. Sekamallin etuna Patton pitää sitä, että se tekee mahdolliseksi tarkastella tutkittavaa asiaa eri näkökulmista (Patton 1990, 187-189, 192-193, 464-465). Alasen mukaan täydentämällä tavanomaisia kvantitatiivisia korrelointitekniikoita laadullisemmilla lähestymistavoilla tutkijat voivat helposti antaa äänen myös niille, jotka on tavallisesti mykistetty, kuten esimerkiksi lapset. Etnografisilla, fenomenologisilla ja kulttuurianalyttisillä metodeilla saadaan monipuolisempia ja demokraattisempia, vaikkakaan ei aina helposti tutkittavia kuvauksia. Lapsitutkimukselle näillä pyrkimyksillä on muukin anti. Demonstroimalla sosiaalisaation vastapuolen kokemuksia ja reaktioita tutkimus tekee sosialisaatiosuhteeseen sisältyvän vallan näkyväksi. Se voi auttaa myös havaitsemaan, että pienetkin lapset pystyvät luomaan ja ylläpitämään sosiaalisia suhteita ja kehittämään omia toimintastrategioita (Alanen 1988, 240).

Valitsemaamme aineiden analyysimenetelmään kuuluu kaksi kvalitatiivisen analyysin perusstrategiaa: tematisointi ja tyypittely. Edellisellä tarkoitetaan aineiston hajottamista eri teemoihin ja sen pohtimista, miten eri teemat esiintyvät, teemoja tarkastellaan tavallisesti joidenkin taustamuuttujien kuten sukupuolen, sukupolven, ammatin tms. mu-

kaan. J. P. Roos näkee, että aineistoa on oikeastaan aina välttämätöntä analysoida tällä tavoin (Roos 1988, 201).

Tiivistämisen ja valikoinnin merkitys on keskeinen tässä työvaiheessa, koska mielemme tematisoinnin on usein vaikea esittää tuloksia havainnollisesti. Valitsimme myös toisen tavan eli tyypittelyn, jota voisi pitää lukijaa ja kokonaisuutta paremmin palvelevana menetelmänä. Toisaalta alustavan kyselyn perusteella aineistostamme nousi selvästi esille tyyppejä. J. P. Roos pitää tyyppin perusominaisuutena, *"että siihen ahdeetaan kaikkea sellaista mitä jossain erillisessä havaittavassa yksilössä ei suinkaan esiinny. Tyyppi kantaa ominaisuuksien rypästä, joiden oletetaan - syystä tai toisesta - kuuluvan yhteen"*. (Roos 1988, 201-202). Pattonin mukaan typologia on lajittelusysteemi, jolla aineisto jaetaan osiin tietyn menetelmän tai näkökulman perusteella (Patton 1990, 393).

Tyypittelyä voidaan kutsua myös ideaalityyppi tai karikatyyrimetodiksi, joka tarkoittaa sitä, että aineiston pohjalta ryhmitellään teoreettisia ideaalityyppejä, joiden oletetaan olevan osuvia esimerkkejä tutkittavasta ilmiöstä. Ideaalityyppi ja karikatyyrimetodilla on erilaiset lähestymistavat pohjana. Ideaalityypin taustalla on teoreettinen deduktio, kun taas karikatyyrimetodin taustalta on kvalitatiivisinduktiivinen lähestymistapa. Menetelmänä tyypittelyssä on selkeät säännöt, joiden puitteissa tutkijan on toimittava. Ensinnäkin tyyppien on suljettava pois toisensa ja toisaalta muodostettujen tyyppien on katettava aineiston jokainen konkreettinen tapaus. Tyyppin ei kuitenkaan tarvitse vastata täysin mitään konkreettista olemassaolevaa tapausta. Vastaavasti millään aineiston konkreettisella tapauksella ei tarvitse olla kaikkia tyyppin tunnusmerkkejä. Menetelmän hyvänä puolena voidaan pitää sitä, että se jättää runsaasti tilaa tutkijan mielikuvitukselle ja tulkinnoille (Eneroth, B, 1984, 149-151).

Tarkastelemme harrastuksia ensin teemoittain Ritva Mitchellin harrastusluokituksen pohjalta. Hän jakaa harrastukset aktiivisuuden kannalta kuuteen ryhmään (ks. s. 28). Olemme muokanneet Mitchellin ryhmittelyä omaan aineistoomme sopivaksi. Kuuden ryhmän sijasta olemme käyttäneet jakoa neljään eri ryhmään: urheiluharrastukset, omaehtoiset kulttuuriharrastukset, omaehtoiset muut harrastukset ja järjestöharrastukset. Mitchellin jako on erittelevä, selkeä ja tuntui sopivan hyvin meidän aineistoomme. Tämän lisäksi tarkoituksena on esitellä harrastajatyyppejä, jotka nousevat esille materiaalistamme (esim. hevostytöt, kamppailulajia harrastava poika, patiolaiset, lukijatytöt jne.).

4.4. Lasten aineiden käsittely

Useimmissa lapsia koskevissa tutkimuksissa on tyydytty aikuisten antamiin tietoihin lasten elämästä. Tämä perustunee yleiseen olettamukseen, että lapset ovat kyvyttömiä "järkevästi" kommentoimaan omaa elämäänsä ja ettei heidän antamiin tietoihin voi luottaa (Amato, 1987, 20).

F.C. Waksler (1986, 78) on pohtinut sitä, voivatko aikuiset tutkia lapsia ja ymmärtää heitä. Hän pitää tärkeimpänä lähtökohtana sitä, että lasten ja aikuisten valtasuhdetta ei pidetä luonnon sanelemana, vaan lapsuus ja aikuisuus nähdään sosiaalisena konstruktiona, sosiaalisina rooleina. Kyseenalaistamalla itsestäänselvinä pidettyjä lapsuutta koskevia oletuksia päästään jo melko pitkälle; tulemme tietoisiksi niin tutkimuksessa kuin arkielämässäkin vallitsevasta aikuiskeskeisyydestä ja sen negatiivisista vaikutuksista lasten maailmaan. Myös Fine & Sandström (1988, 39) uskovat Wakslerin tavoin, että yrittämällä murtaa lapsuutta koskevat yleiset käsitykset ja antamalla lapsille puheenvuoro voimme paremmin ymmärtää, millaista lapsena olemisen todellisuus on.

Fine & Sandström (1988, 72-75) ovat kartoittaneen kvalitatiivisia lapsitutkimuksia, joissa lapset ovat olleet mukana. He kiinnittivät huomiota siihen, että kyseiset tutkimukset kertovat lasten oletettua suuremmasta kognitiivisista, sosiaalisista ja emotionaalisista kyvyistä. Merkittävää on, että yhdessäkään tutkimuksessa lapsia ei havaittu oletettua lapsellisemmaksi. Tutkimus toi esille myös sen, että vertaisryhmien merkitys sosiaalistumisessa on oletettua tärkeämpi.

Ne harvat tutkimukset, joissa lapset itse ovat kertoneet käsityksiään omasta elämästä ovat osoittaneet, että lasten arviot, kokemukset ja näkökulmat ovat valoittaneet lapsena olemista (Ks. esim. Kirsi Lallukka 1993).

5. VÄÄKSYLÄISLASTEN VAPAA-AIKA JA HARRASTUKSET

5.1. Vapaa-ajan vietto

“Koulun jälkeen: oon koiran kaa, syön välipalaa, oon ulkona kamujen kaa, teen läksyt, syön ruuan, katon telkkaa, meen nukkumaan. Sitte tietty on harrastuksia joinain päivinä. Viikonloppuisin: katon telkkaa, oon koiran kaa, oon kamujen kaa, luen, oon leireillä jne.” Majju 5lk.

*“Ulkoilutan koiraani, katselen televisiota, käyn harrastuksissa esim. kerhoissa ja teen läksyni. Viikonloppuisin käyn usein kesällä tädilläni ratsastamassa. Kesäisin pelaan tennistä ja sulkapalloa. Kerään postimerkkejä ja tarroja. Soitan joskus pianoa ja pidän lukemisesta.”
Helena 4lk.*

Suurin osa vastasi yksityiskohtaisesti kysymykseen, mitä he tekevät vapaa-aikanaan koulun jälkeen ja viikonloppuisin. Viidesluokkalaisen Maijun ja neljäsluokkalaisen Helenan vastaukset ovat hyviä esimerkkejä tästä. Maija ja Helena erittelevät hyvin tarkkaan, mihin ja miten he vapaa-aikaansa käyttävät. Maijulle ja Helenalle tärkeitä ovat ulkoilu ja yhdessä oleminen kavereiden kanssa. Tämä oli tyypillistä muillekin kysymykseen vastanneille. Vääksyläisnuorten suosituimmat vapaa-ajan viettotavat ovat ulkona oleilu kavereiden kanssa, liikunta ja läksyjen tekeminen. Sama trendi on nähtävissä kaikilla luokka-asteilla ja molemmilla sukupuolilla. Tyypillistä lasten vapaa-ajan toiminnalle oli toiminnallisuus ja yhdessäolo. Toiminnallisuus korostui varsinkin poikien vastauksissa.

“ Menen harjoittelemaan pyöräilyä tai pelaan tietokonetta. Viikonloppuisin pelaan jalkapalloa, pesistä tai pyöräilen.” Ilkka 5lk

“ Läksyt, pelaan sulkapalloa ja tietokonetta. Käyn lenkillä. Leikin ulkona. Menen joskus kavereille yöksi.” Matias 4 lk

Poikien vapaa-ajan viettoon kuuluu olennaisesti liikunta. Liikuntaa harrastetaan yksin tai sitten yhdessä ystävien kanssa. Liikunta on yhdessäoloa ystävien kanssa, kyseessä ei ole ohjattu harrastustoiminta. Lapset ovat vastauksissaan tehneet eron varsinaisen ohjatun liikunnan ja ohjaamattoman välillä. Kun kyseessä on ohjattu toiminta niin silloin vastauksiin kirjoitettiin treeneissä käyminen tai harrastus. Nuoret ovat tehneet selvän eron vapaa-ajan puuhailun ja harrastusten välille.

Kysymys mitä teet koulupäivän jälkeen ja viikonloppuisin, ymmärrettiin lähinnä sillä tavalla, mitä minä teen vapaa-ajalla. Harva nuori mainitsi tällöin pääharrastuksensa vaan kertoi yleisesti omasta vapaa-ajanvietostaan. 3- ja 4-luokkalaisten vastauksissa esiintyy leikki-käsite.

“Illalla minä leikin yleensä Elsan tai Elinan kanssa. Lauantaina käymme joskus Lahdessa tai leikin kavereitten kanssa. Sunnuntaina minä menen Taidoon.” Satu 3lk

“Minä hypin narua, luen kirjoja ja pajaan kissaani ja ruokin sitä, leikin myös kavereitteni kanssa ja teen tietysti läksyt. Olen myös ystäväni kanssa kirkkistä.” Kaisa 3lk

“Leikin kotia, teen hiekkakakkuja ja keinun.” Ramona 3lk “Leikin, hypin, puhun, kirjoitan, piirrän, luen, pyöräilen ja ostan karkkia.” Liisa 4lk

5- ja 6-luokkalaiset eivät enää puhu leikkimisestä vaan kavereiden kanssa olemisesta.

“Koulun jälkeen menen yleensä suoraan kotiin syömään välipalaa ja tekemään läksyt. Sitten haen postin ja silmäillessäni katson Musa TV:tä. Arkisin ruoka on usein viideltä, mutta viikonloppusin aikaisemmin. Pyöräilen tai kävelen kavereiden kanssa ulkona vapaa-aikani.” Mari 6lk “Olen kavereitteni kanssa, ulkoilutan koiraani, kuuntelen musiikkia. Käyn discoissa, käyn joskus shoppailemassa, kirjoitan kirjeitä ja päiväkirjaani, luen kirjoja ja lehtiä jne.” Suvi 6lk “Olemme ulkona. Käymme eri tapahtumissa kuten kesällä Heinola actiossa. Ja kesällä yleensä mennään toisillemme yöksi ja teemme kaikkea kivaa.” Nanja 6lk “Menemme yhdessä elokuvaan tai discoon. Kesällä olemme rannalla.” Elina 6lk

“Juttelen, ollaan ulkona, kierrellään kaupoissa ja ollaan urheilukentällä.” Leena 6lk

Tytöille vapaa-aika on ennen kaikkea oleilua kavereiden kanssa, esimerkiksi Tiina 6lk ilmoittaa “hortoilevansa” kavereiden kanssa. Isommat tytöt käyvät discoissa, bileissä, juttelevät keskenään, käyvät shoppailemassa ja jätskillä yhdessä. Tytöt pitävät hauskaa keskenään. Pojille tyypillistä liikunnan ohella on tietokoneella näppäily ja erilaisten pelien pelaaminen.

Helsinkiläisten tyttöjen vapaa-aikaa tutkinut Jaana Lähteenmaa kuvaa tyttöjen vapaa-ajan viettoa termeillä hauskan pitäminen yhdessä ystävien kanssa, hulluttelu ja mehevien juttujen kertominen. Pojille vapaa-ajanvietossa tärkeää on itse toiminta ja taitojen kehittäminen. Onkin väitetty, että kun nuoret tytöt suuntautuvat luomaan läheisiä yhteyksiä muihin ihmisiin ja rakentavat itsetuntoaan ihmissuhteiden varaan, pojat suuntautuvat enemminkin toimintaan ja pyrkivät rakentamaan pikemminkin muista ihmisistä riippumatonta identiteettiä. Skotlantilaisessa vapaa-ajantutkimuksessa on myös kiinnitetty huomiota vapaa-ajan viettämiseen ystävien kanssa. Kaikkiaan 66 % 13-14-vuotiaista viettää vapaa-aikaansa ystäviensä kanssa. Heidän mukaansa tyttöjen aikaisempi fysiologinen kehitys tekee mahdolliseksi sen, että he omaksuvat myös aikuismaisia vapaa-ajanviettotapoja aikaisemmin kuin pojat. Näitä ovat esimerkiksi ystävien kanssa shoppailu ja kahviloissa istuminen (Hendry 1993, 36; Lähteenmaa 1992, 160-162).

5.2. Harrastukset

“Minä harrastan paljon kaikkea kivaa kuten ratsastusta, piirtämistä, jumpaamista, postimerkkien keräilyä, urheilua, lukemista, kirjoittamista. Olisi kamalaa jos ei olisi harrastuksia ja kamalaa jos ei olisi hevosia, kyniä, paperia, kirjoja ja postimerkkejä. Maailma olisi tyhjä ilman harrastuksia. Minusta on kiva harrastaa ratsastusta. Saa olla eläinten parissa ja oppii tekemään töitä. On kiva jumpata ja urheilla ja pyöräillä siinä saa liikuntaa. Onneksi ihmisillä on aivot joilla voi kehittää ajatusta harrastuksista, osa harrastusten alusta on myös kavereitten ansiota ja äidin ja isän jotka antoivat luvan heille kuuluu myös kiitos ! On kiva keksiä myös kaikkea uutta! Minä ratsastan lauantaisin ja jään vähäksi aikaa tekemään talleille töitä esim. pesemään satuloita ja suitsia. Jumpassa teemme kärrynpyöriä ja kuperkeikkoja ja hypimme pukilla ja roikumme tangossa. On kiva olla jumpassa. Piirtäminen on kivaa. Äiti maalaa tauluja. Saimme juuri uudet värit ja paperit. Onneksi on harrastukset olemassa.” Heta 3lk

Vääksyläislapset ovat innokkaita harrastajia, ja he harrastivat myös varsin monipuolisesti. Tutkittavilla 177:llä lapsella oli kaikkiaan 48 erilaista pääharrastusta (Ks. Liite 2). Yhtä 6-luokkalaista tyttöä lukuunottamatta kaikilla vastanneilla oli ainakin yksi harrastus, jota he harrastavat säännöllisesti. Näistä harrastuksista erottui seitsemän selvää suosikkia. Suosituin pääharrastus oli ratsastus, jonka kaiken kaikkiaan 13,4% vastanneista ilmoitti pääharrastukseksi. Muita suosittuja harrastuksia olivat jääkiekko (7,8%), erilaisten soitinten soittaminen (7,3%), pyöräily (6,5%), jalkapallo (6%), partio (5,6%) ja lukeminen (5,25). Kannatusta saivat myös laskettelu, tietotekniikka, yleisurheilu, kerhotoiminta ja piirtäminen. Suosituimmat harrastukset olivat perinteisiä, mutta joukosta löytyi erikoisempia harrastuksia, kuten Darts, steppi, lumilautailu ja lintujen bongaaminen. Tulokset ovat hyvin samansuuntaisia kuin muissakin vastaavissa lasten ja nuorten harrastustoimintaa tutkineissa aikaisemmissa tutkimuksissa 1970- ja 1980-luvuilta (Ks. Esim. Lankinen 1984, Lähteenmaa 1989, Karjalainen 1987, 64). Esimerkiksi Karjalainen, joka tutki vuonna 1987 jämsänkoslaisien oppilaiden harrastuksia, sai samansuuntaisia tuloksia. Suosituimmat harrastukset siellä olivat ratsastus, pianonsoitto, jalkapallo ja partio. Samanlaisia tuloksia on myös saatu skotlantilaisessa vapaa-ajantutkimuksessa. (Hendry 1993)

Tyttöjen ja poikien suhtautumisessa harrastuksiin tuli esille, että tytöt harrastavat monipuolisemmin kuin pojat. He harrastavat sekä liikuntaa että luovia harrastuksia. Esimerkiksi 4-luokkalainen Mari soittaa poikkihuilua, telinevoimistele, lukee kirjoja ja pelaa pesäpalloa ja 3-luokkalainen Elina laskettelee, soittaa pianoa, ui, pyöräilee, lukee kirjoja ja hoitaa kissaa. Pojat taas ovat keskittyneet yhteen tai kahteen harras-

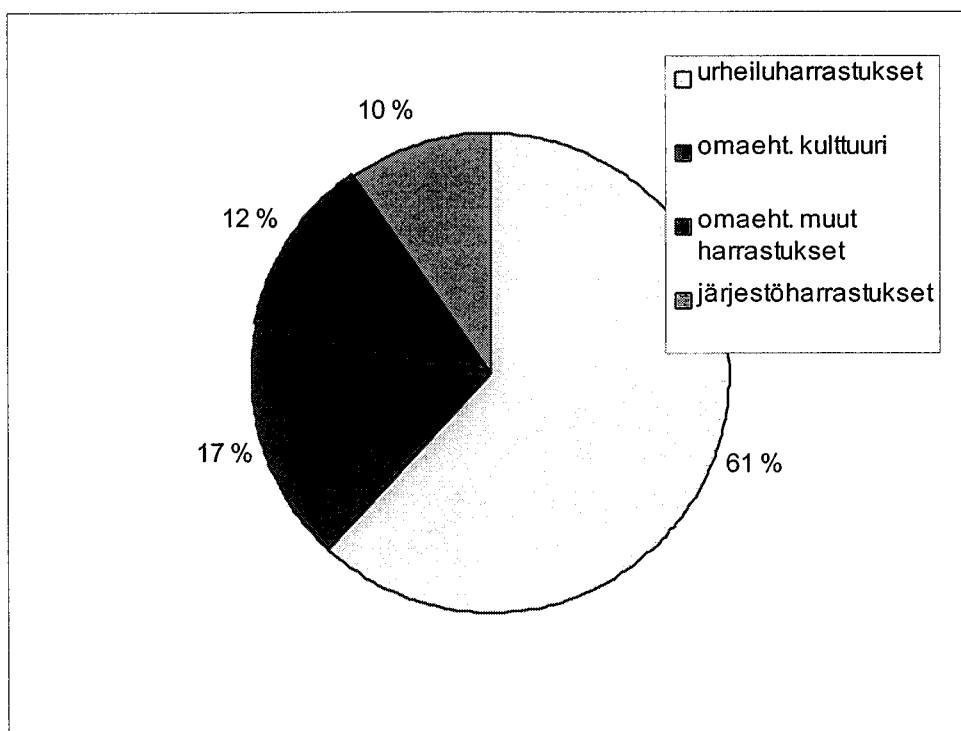
tukseen esimerkiksi liikuntaan ja tietotekniikkaan. Skotlantilaisessa vapaa-ajan tutkimuksessa ja suomalaisen Lankisen tutkimuksissa on saatu samansuuntaisia tuloksia. Näiden tutkimustulosten mukaan pojilla tyypillisin harrastajatyypiksi on sellainen, joka on suuntautunut pelkkään liikuntaan, tytöillä taas sellainen, joka on suuntautunut samaan aikaan sekä liikuntaa että luoviin harrastuksiin. (Hendry 1993; Lankinen 1984).

Tyttöjen ja poikien suosituimmat harrastukset jakautuvat selvästi sukupuolen mukaan. Selviä tyttöjen harrastuksia ovat kerhotoiminta, lemmikkieläimet ja ratsastus, joka oli selvästi suosituin tyttöjen harrastus 23,3%:n osuudella. Lisäksi 20 tyttöä ilmoitti toiveharrastukseksi ratsastuksen. He haluaisivat ratsastaa, jos se olisi mahdollista. Tyttöjen harrastuksista suurimman ryhmän muodostaa eläinten kanssa puuhaaminen. Ratsastuksen ja eläinten hoidon yhteenlasketuksi osuudeksi tuli 27,8% eli noin kolmannes tytöistä. Ratsastukseen liittyy useimmilla tytöillä hevosten hoito ja ajan viettäminen talleilla. Se ei ole siis pelkästään sitä, että ratsastamassa käydään kerran viikossa, vaan ratsastuksesta on tullut monelle tytölle elämäntapa. Tyttöjen koko elämä näyttää rakentuvan ratsastuksen ympärille. Tytöillä on myös enemmän kuin pojilla erilaisia luovia harrastuksia, kuten lukemista, kuorossa laulamista, piirtämistä ja kerhoihin kuulumista. Poikien keskuudessa ei löytynyt tyttöjen suosituimpien harrastusten, kuten ratsastuksen, kerhotoiminnan ja lemmikkieläinten harrastajia lainkaan. Poikien keskuudessa suosituimpia harrastuksia olivat tietotekniikka ja erilaiset joukkuelajit, kuten jalkapallo ja jääkiekko. Kyseiset harrastukset ovat selvästi poikien harrastuksia, sillä tutkitusta joukosta löytyi vain yksi jalkapalloileva tyttö eikä yhtään jääkiekon pelaajaa tai tietotekniikan harrastajaa. Osa harrastuksista oli sellaisia, että niitä harrastavat sekä tytöt että pojat lähes yhtä paljon. Molempien suosimia lajeja ovat laskettelu, pyöräily, soittimen soittaminen ja partio. Helsingin nuorten harrastuksia tutkinut Lankinen on saanut samansuuntaisia tuloksia. Liikunnan ja partion lisäksi Helsingissä tällaisia harrastuksia olivat niin sanottuun nuorisokulttuuriin keskeisesti kuuluvat toiminnot, kuten yhdessäolo tovereiden kanssa, elokuvissa käynti, musiikin kuuntelu, diskot ja korttipelit (Lankinen 1984, 16).

Koska tyttöjen ja poikien harrastukset ovat sangen poikkeavia, tarkastelemme ikäryhmittäistä harrastusten jakautumista erikseen tyttöjen ja poikien osalta. Tarkasteltaessa poikien harrastusten jakautumista iän mukaan huomataan, että perinteiset jääkiekko ja jalkapallo ovat suosituimmat harrastukset sekä kolmas- että kuudesluokkalaisten keskuudessa, samoin esimerkiksi pyöräilyn harrastaminen on lähes yhtä suosittua kaikissa ikäryhmissä. Tietotekniikan osalta voimme todeta, että sen harrastajia ei löydy

vielä kolmasluokkalaista, mutta neljäs-, viides- ja kuudesluokkalaisten keskuudessa se on suosittua. Ratsastus oli tutkittujen tyttöjen selvästi suosituin harrastus kaikissa ikäryhmissä. Suosittuja harrastuksia kaikissa ikäryhmissä olivat myös soittaminen, lukeminen ja partio.

Mitchellin luokituksen mukaan vääksyläisten pääharrastukset jakaantuivat seuraavasti. Suosituimman harrastusryhmän muodostivat urheiluharrastukset, joiden osuudeksi tuli 61%. Toiseksi suurin ryhmä oli omaehtoiset kulttuuriharrastukset 17%. Omaehtoisten passiivisten harrastusten osuudeksi tuli 12% ja järjestöharrastusten 10%. Mitchellin mallin mukaisia omaehtoisia aktiivisia harrastuksia, kuten teatteri ja elokuvat, ei vääksyläisten pääharrastusten joukosta löytynyt.

Kaavio 2 Pääharrastusten jakautuminen Mitchellin luokituksen mukaisesti

Växjöläislapsset harrastivat huomattavasti enemmän urheilua kuin nuoret Mitchellin tekemässä tutkimuksessa vuodelta 1978. Sen mukaan urheilun ja passiivisten harrastusten osuus oli noin 20-30% kaikista harrastuksista. Seuraavaksi suosituimmat olivat omaehtoiset muut harrastukset, joita harrastettiin 16-20%. Omaehtoisten kulttuuriharrastusten osuus oli 10-12%, jolloin järjestöharrastusten osuudeksi jäi vain 5-6% (Mitchell 1978, 27). Uudemmat harrastustutkimukset osoittavat nuorten liikuntaharrastusten lisääntyneen ja niiden olevan keskeisiä asioita nuorten harrastusten kentässä. Näin on vielä voimakkaammin poikien kuin tyttöjen kohdalla (ks. esim. Lähteenmaa 1989; Lan-

kinen 1984). Yleisesti koko maassa kuntoilu ja urheiluharrastus on lisääntynyt vähitellen 1970-luvun alusta alkaen. Nykyisin liikunnasta on tullut muoti-ilmio. Taustalla vaikuttavat ihmisten asennemuutokset; liikunnallisuuden ja älyllisyyden sanotaan sopivan yhteen. (Ks. Karisto 1986, 108). Karjalainen, joka tutki Jämsänkoskelaisten ala-asteen oppilaiden harrastuksia vuonna 1987, on saanut samansuuntaisia tuloksia. Urheilua harrasti 61,3% ja kulttuuria 33,1%, ja erilaisiin järjestöihin kuului 5,6%.

5.2.1 Harrastuksen aloittaminen

Selvitimme, mitkä tekijät ovat vaikuttaneet lasten harrastusten aloittamiseen. Kysyimme lapsilta, mistä he ovat ensisijaisesti saaneet tietoa harrastuksestaan, miksi he harrastavat ja kenen kanssa he harrastavat. Tämän lisäksi lapset ovat aineissaan kirjoittaneet, miksi he ovat aloittaneet oman harrastuksensa. Vastauksissa korostui vanhempien ja kavereiden merkitys harrastuksen valinnassa. Kavereiltaan tiedon sai 36% ja vanhemmiltaan 24%.

“Minä menin partioon vasta viime talvena, kun kaverini Riikka ja Laura pyysivät partioon.” Riikka 4lk

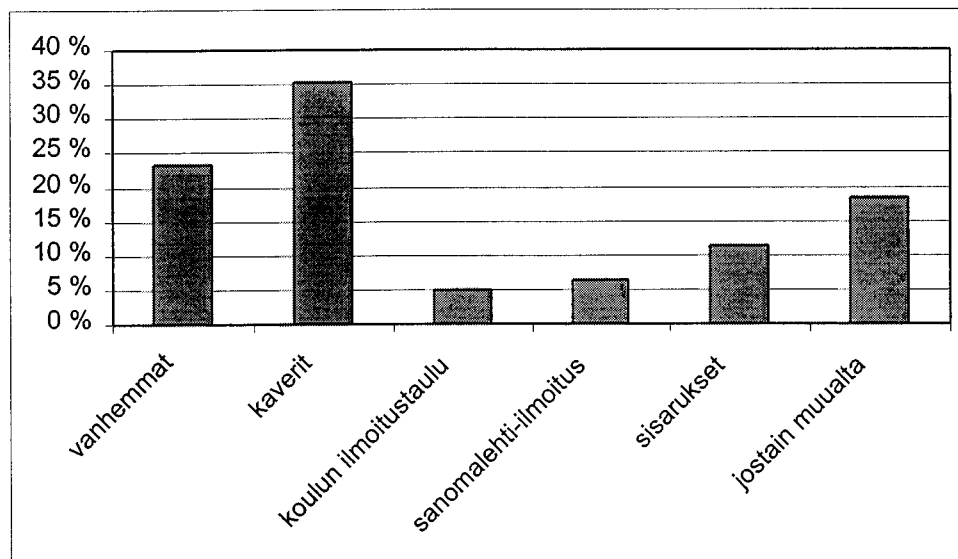
“Minä harrastan kuorolaulua. Aloitin sen 10-vuotiaana. Aloitin sen, koska paras kaverini oli kuorossa.” Soile 4lk

“Aloitin suunnistuksen 7-8-vuotiaana. Isäni on ollut suunnistajana vuosia ja niin päädyin suunnistukseen. Suunnistaminen on kivaa ja suunnistan serkkujen ja kavereiden kanssa.” Pirita 5lk

“Äitini osti minulle sähköurut, kun olin 3-vuotias. Äitini soitti minulle säveliä ja minä kuuntelin, kuuntelin ja kuuntelin. Kun oli 5 vuotta aloin harjoitella itse.” Isto 3lk

Sisarukset olivat myös merkittäviä tiedonlähteitä. Esimerkiksi 5-luokkalainen Anna oli innostunut partiosta sisarustensa Marin ja Jannen kertomien juttujen pohjalta. Sisaruksiakin merkittävämpi oli lasten omaehtoinen hakeutuminen harrastuksen pariin. He olivat itse hankkineet tietoa harrastuksesta esimerkiksi koulun ilmoitustaululta ja sanomalehdistä. Tästä on esimerkkinä 3-luokkalainen Timo, joka oli nähnyt sanomalehdessä ilmoituksen jalkapallokoulusta ja ilmoittautunut sinne. Moni vääksyläislapsi oli itse tietoisesti valinnut harrastuksensa ja hankkinut siitä myös tietoa, vaikkakin edelleen vanhemmat ja kaverit olivat tärkein tiedonsaannin lähde harrastusta valittaessa. Saksalainen lapsuustutkija Büchner korostaa tutkimuksissaan, että jo hyvin pienet lapset pystyvät tekemään esimerkiksi omia itsenäisiä harrastus valintoja. Suomalaisen

Lallukan tutkimuksessa Lasten paikka skupolvijärjestelmässä tuli esille samansuuntaisia asioita. Hänen tutkimuksessaan harrastusten valinta oli ainoa asia, joka oli kaikkien haastateltujen lasten mielestä heidän itsensä päätettävissä. Tosin muutamat lapset totesivat, että vanhemmat kuitenkin kontrolloivat heidän harrastamistaan eli heillä ei esimerkiksi ollut lupaa lopettaa harrastusta omin päin. Vanhempien merkitys harrastuksen pariin ohjaamisessa oli kuitenkin yllättävän suuri. Vanhempien vaikutus lasten harrastuksiin kohdistui ennen kaikkea harrastuksen pariin ohjaamisessa ja erilaisten tuki- ja huoltotoimenpiteiden järjestämisessä. Erittäin innostuneesti tai myönteisesti lastensa harrastamiseen suhtautui lasten mukaan 81 % vanhemmista. Näyttää siltä, että lasten ja vanhempien käsitykset harrastuksen mielekkyydestä ovat yhteneviä. Vanhemmat ohjaavat lapsia kokeilemaan erilaisia harrastuksia, jotta he löytäisivät sen oman mielenkiinnonkohteensa. Kaikissa sosiaaliluokissa vanhemmat suhtautuivat varsin positiivisesti lastensa harrastuksiin. Erityisen kiinnostuneita lastensa harrastuksista olivat yrittäjät ja yksityisten ammattien harjoittajat. Ainoastaan kaksi prosenttia vanhemmista eivät olleet kiinnostuneet lastensa harrastuksista. Tutkimukset ovat myöskin osoittaneet, että 9-13-vuotiailla kodin merkitys on vielä suuri harrastuksen pariin ohjaamisessa (Pulkkinen 1977, 259-261).

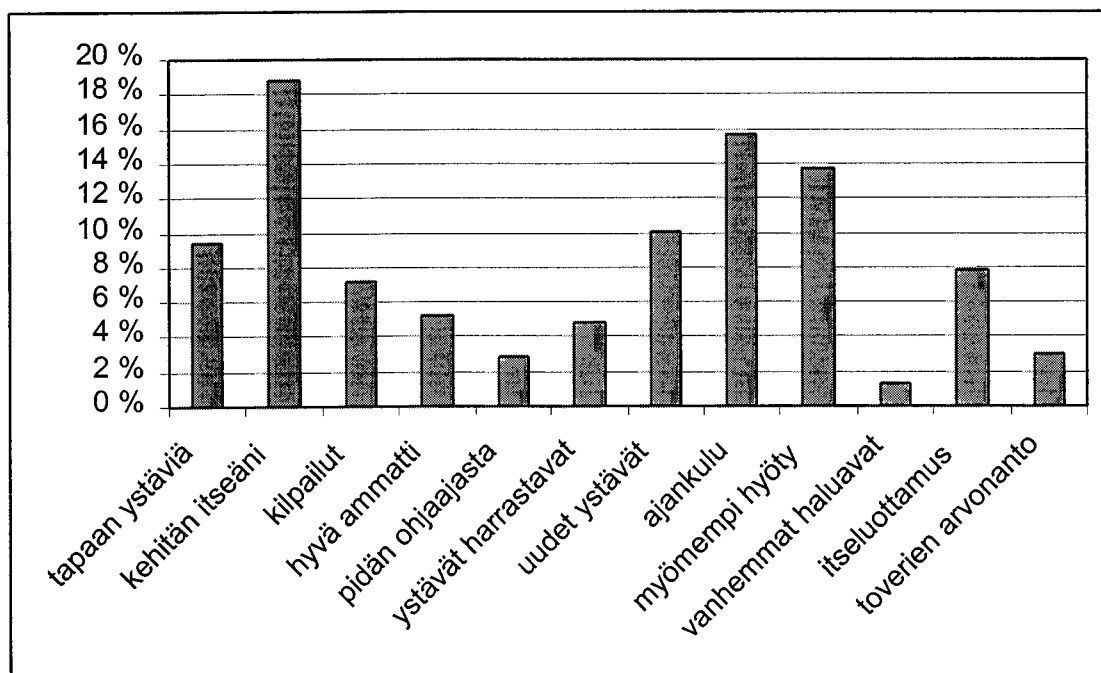

Kaavio 3 Lasten harrastusten tiedonsaantilähteet.

Lasten harrastuksia ja vapaa-aikaa tutkineet sosiologit ovat saaneet samansuuntaisia tuloksia. Perheen merkitystä ovat korostaneet muun muassa saksalainen Ferchhof ja suomalaiset Hoikkala ja Pulkkinen, kun taas kavereiden ja vertaisryhmien merkitystä ovat korostaneet muun muassa saksalainen Ziehe, unkarilainen Heller, amerikkalainen Mead, tanskalainen Frönes, skotlantilainen Hendry ja suomalainen Lankinen.

5.2.2 Miksi harrastetaan

Kysyttäessä, miksi aloitit harrastuksen, tyypillisin vastaus oli "se on hauskaa, mukavaa", "pidän siitä" (eläimistä, musiikista...) tai "se kiinnosti minua". Kaiken kaikkiaan 30% vastanneista sanoi syyksi, että "se on hauskaa", noin 14%" pidän siitä" ja "koska se kiinnosti minua".

Kaavio 4 Miksi lapset harrastavat.

Suosituimmat harrastamisen syyt olivat itsensä kehittäminen (19%) ja harrastus ajan kuluna (16%). Merkittävää oli myös myöhempi hyöty (14%), uusien ystävien saaminen (10%) ja nykyisten ystävien tapaaminen (9%). Vähiten vaikuttivat vanhempien odotukset ja toivomukset (1%). Tarkasteltaessa luokka-asteittain, miksi lapset harrastavat, nousee esille 3-luokkalaisten kohdalla vanhempien rooli. Kymmenesosa 3-luokkalaista ilmoitti harrastavansa, koska heidän vanhenpansa haluavat sitä, kun muissa ikäryhmissä osuus oli vain 3 % luokkaa. Tässä näyttää korostuvan vanhempien rooli harrastusten pariin ohjaamisessa. Työille näytti olevan tärkeää ohjatussa harrastustoiminnassa ohjaajan persoona. Monet tytöt kirjoittivat aineessaan harrastuksensa ohjaajasta. He kehuivat, kuinka mukava ohjaaja heillä on. Pojille tämä oli paljon harvinaisempaa; vain muutama poika mainitsi nimeltä esimerkiksi treenien vetäjänsä.

Sukupuolten välisiä eroja tyttöjen ja poikien kesken löytyi suhtautumisessa suosituimpaan harrastukseen eli urheiluun. Pojat olivat selvästi kilpailuorjentoituneempia kuin tytöt. Pojat halusivat osallistua kilpailuihin enemmän kuin tytöt. Samoin tyttöjä enemmän he arvelivat koulussa ja tovereiden keskuudessa arvostettavan enemmän sellaista, jolla on hyviä harrastuksia. Tytöt puolestaan hakivat enemmän ystäviä harrastusten avulla sekä halusivat tavata ystäviään harrastusten parissa. Lisäksi tytöillä korostui ulkonäön vaaliminen liikuntaharrastuksissa. Suorannan saamat tulokset kortejärveläisten koululaisten harrastuksista ovat vastaavanlaisia. Hänen tutkimuksessaan eniten merkitystä oli ystävien tapaamisella, ilon ja mielihyvän saamisella ja itsensä kehittämällä, mutta merkittävää oli myös ystävien saaminen ja vastapaino koulutyölle. Vähiten vaikuttivat tovereiden arvonanto, halu olla muita parempi ja vanhempien odotukset. Tyttöjen ja poikien välillä ei Suorannan tutkimuksessa ollut havaittavissa suuria eroja (Suoranta 1990, 84; Lankinen 1984, 71; Lähteenmaa 1989, 41-51).

Kertoessaan aineissaan, miksi he harrastavat, lapset korostivat samaa asiaa, joka tuli esille jo kyselylomakkeen kysymyksessä miksi harrastat. Tärkein syy, miksi he harrastavat, oli itsensä kehittäminen. Muita syitä olivat uusien ystävien saaminen ja kavereiden kanssa yhdessä oleminen.

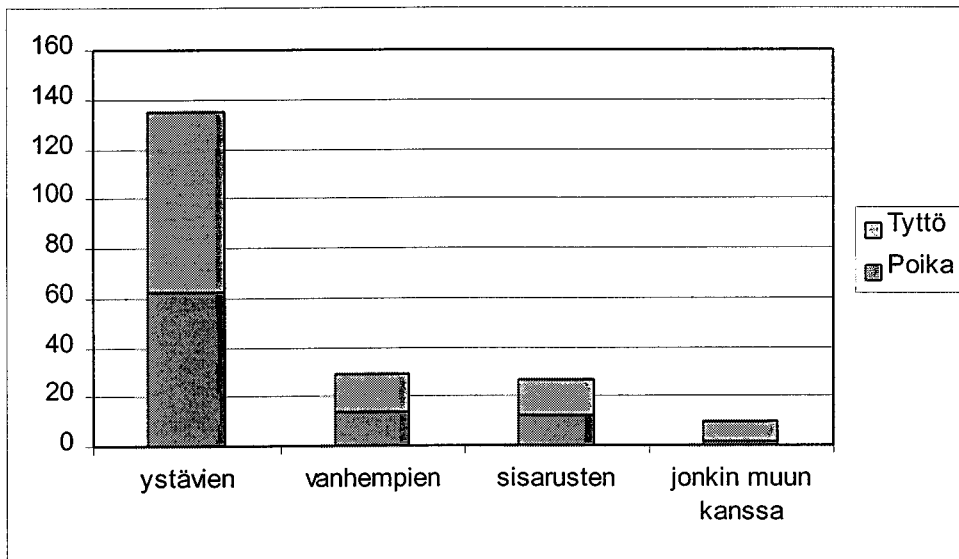
"Harrastan lumilautailua, siksi että se kehittää tasapainoilua ja siinä tutustuu eri ihmisiin." Jan 5lk

"Kirjeenvaihto on hauska ja opettava harrastus sillä joidun kirjoittamaan myös englanniksi sillä minulla on kirjekaveri Thaimaassa." Henna 6lk

"Yleisurheilu on monipuolista ja sitä pitää harjoitella ahkerasti. Yleisurheilu tai minkä tahansa urheilun mukana tulee paljon uusia ystäviä, jotka tulevat juttelemaa. Yleisurheilussa pitää jaksaa ja osata taistella esimerkiksi jos joku menee edelle, ei saa antaa periksi. Itseluottamus kasvaa, kun osaa luottaa itseensä suorituksen aikana." Heidi 6lk

"Minä harrastan diskotanssia. Harrastukseni on minun mielestäni hauska ja se antaa rytmitajun ja liikuntaa." Suvi 4lk

Pääharrastuksiaan vääksyläiset lapset harrastavat pääasiassa kavereiden kanssa. Kaiken kaikkiaan puolet ilmoittaa harrastavansa ystävien kanssa. Myös yksin harrastajia löytyy joukosta paljon, kaiken kaikkiaan 25% vastanneista. Vanhempien ja sisarusten osuus on 11% ja 4% ilmoittaa vastaukseksi "jokin muu". Näiden harrastusseurana ovat esimerkiksi koira, sukulainen, naapuri tai seuratoverit.

Kaavio 5 Keiden kanssa lapset harrastavat

Kuinka säännöllistä harrastaminen sitten oli? Säännöllisesti pääharrastusta, eli yli puoli vuotta, harrastaneita oli 81,4 %. Tytöistä 79,2% harrasti säännöllisesti ja pojista 84,2%. Eroja eri luokka-asteiden välillä ei ollut nähtävissä, eli 6-luokkalaisten ja 3-luokkalaisten harrastamattomuus oli samansuuruista. Todennäköistä on, että jos lapsella ei ole kolmannella luokalla harrastusta, niin sitä ei ole kuudennella luokallakaan. Harrastukset näyttäytyisivät näin ollen muotoutuvan jo varsin varhaisessa vaiheessa. Pääharrastustaan vähintään kerran viikossa harrasti 95 % lapsista. Joka päivä harrasti 34 % ja kaksi-kolme kertaa viikossa 35 %. Sukupuoli ja ikä ei näytä vaikuttavan harrastuksen aktiivisuuteen. Lähes kaikki (89,8 %) ilmoittivat harrastavansa samaa harrastusta vielä kahdenkin vuoden kuluttua, kun tiedustelimme heidän harrastuksensa tulevaisuudennäkymiä. Lapsista 31 % oli ilmoituksensa mukaan joutunut lopettamaan jonkin harrastuksen. Huomioitavaa kuitenkin on, että 69 % lapsista ei ollut lopettanut mitään harrastustaan eli harrastuksen aloitettuaan he harrastavat sitä varsin säännöllisesti. Harrastuksia nuoret lopettavat useimmin yläasteikäisinä, jolloin muutenkin nuorten vapaa-ajanviettotavat muuttuvat. Ala-asteikäisten harrastaminen vaikuttaa varsin säännölliseltä (katso esim. Hendry, 1993; Lankinen, 1984; Lähteenmaa, 1989). Huomioitavaa on, että noin viidesosalla lapsista ei ollut säännöllistä harrastusta.

Tutkituista vääksyläisperheistä yli puolella (53 %) oli lasten ilmoituksen mukaan yhteisiä harrastuksia. Lapsen ikä ei näyttänyt tähän vaikuttavan, eli 3-luokkalaisten lasten perheet ja 6-luokkalaisten harrastivat yhtä paljon yhdessä. Perheiden ehdottomasti suosituin yhteinen harrastusmuoto oli liikunta. Suosituimmat yhteiset liikuntamuodot

olivat perinteisiä liikuntalajeja kuten lenkkeilyä, retkeilyä, pyöräilyä. Muita yhteisiä liikuntamuotoja olivat laskettelu, kalastus ja veneily. Muutamat perheet harrastivat yhdessä musiikkia ja näyttelyissä käyntiä. Perheiden ehdottomasti suosituin yhteinen vapaa-ajanviettotapa oli lasten ilmoituksen mukaan TV:n katselu (82 %). Muita suosittuja vapaa-ajanviettotapoja olivat matkailu (66 %), kesämökillä käynti ja retkeily (55 %). Yhdessä hiihti, lasketteli tai pyöräili 47 % perheistä. Se, oliko perheen lapsi tyttö vai poika, ei näyttänyt vaikuttavan perheen yhteisiin vapaa-ajanviettotapoihin. Ainoat erot olivat, että poikien kanssa perheet kävivät enemmän urheilutapahtumissa ja tyttöjen kanssa teattereissa, konserteissa, näyttelyissä ja museoissa. Vanhempien sosiaalisella taustalla ei myöskään näyttänyt olevan merkitystä siihen, oliko perheellä yhteisiä harrastuksia. Ainoastaan siinä, mitä yhdessä harrastetaan, löytyi pieniä eroja. kaikissa sosiaaliryhmissä suosituimmat perheen yhteiset harrastukset olivat TV:n katselu, liikunta eri muodoissaan, matkailu ja mökillä käynti. Ylempiin toimihenkilöihin kuuluvat vanhemmat veivät lapsiaan useimmin teattereihin, näyttelyihin ja museoihin kuin muiden ryhmien vanhemmat.

Kysyimme vääksyläislapsilta myös toiveharrastuksia. Toiveharrastuksilla tarkoitimme sellaista harrastusta, jota lapsi ei vielä harrasta, mutta haluaisi tulevaisuudessa kokeilla. Tyttöjen keskuudessa suosituimmaksi toiveharrastukseksi nousi ratsastus, mikä oli sama kuin tyttöjen suosituin harrastus. Sitä ilmoitti haluavansa 20 tyttöä. Muita suosittuja toiveharrastuksia tyttöjen keskuudessa olivat eläintenhoito ja laskettelu. Tytöistä 28 eli 34,2% ei osannut ilmaista toiveharrastustaan. Tytöistä 15 ilmoitti vastaukseksi oman pääharrastuksensa. Yleensä ottaen toiveharrastukset, jotka tytöt ilmoittivat, olivat sellaisia, mitä Suomessa/Vääksyssä on mahdollisuus harrastaa. Muutama erikoinen harrastus löytyi kuitenkin joukosta esimerkiksi laskuvarjohyppy ja syvänmerensukellus. Poikien toiveharrastuksista ykkösiä olivat moottoriurheilu, jalkapallo ja jääkiekko. 19 poikaa eli 25,6% ilmoitti toivealinnakseen nykyisen harrastuksensa. Kaiken kaikkiaan 33,1% pojista ei osannut sanoa toiveharrastustaan. Tytöistä poiketen 5 poikaa ilmoitti vastaukseksi, että ei halua harrastaa mitään. Samoin kuin tyttöjen, myös poikien harrastukset olivat sellaisia, mitä käytännössä on mahdollisuus Vääksyssä harrastaa. Muutama erikoinen toivomus löytyi poikienkin joukosta: esimerkiksi amerikkalainen jalkapallo, lentäminen ja vuorikiipeily (Ks. Liite 3).

Lasten kirjoittamissa harrastuskuvauksissa nousevat esille myös taloudelliset seikat. Osa lapsista ei voi harrastaa haluamaansa harrastusta, koska perheellä ei ole siihen varaa tai perheen taloudellinen tilanne on muuttunut siten, että lapsen on täytynyt luo-

pua harrastuksestaan, esimerkiksi kalliista ratsastustunnista. Esimerkiksi 4-luokkalainen Sampo kirjoittaa haluavansa harrastaa laskettelua, jos se ei olisi niin kallista. Hän kertoo, kuinka lasketteluhissin käytöstä ja välineiden hankkimisesta koituu perheelle liikaa kuluja. Viidesluokkalainen Noora ei voi jatkaa aloittamaansa ratsastusharrastusta, koska tunnit ja varusteet ovat niin kalliita.

“Mä aloitin ratsastuksen siksi, koska mä tykkään eläimistä ja vaikka mä oon pitkään halunnut ratsastaa meidän äiti ei ollut suostunut, koska sillä ei ollut rahaa. Tunti maksaa 70 mk ja säännöllinen tunti 60 mk.”

Taloudellisten kysymysten lisäksi lapset tiedostavat myös ajankäyttöongelmat, esimerkiksi koulunkäynnin ja harjoitusten lomittamisen. Lapset joutuvat tekemään ajankäyttösuunnitelmia ja todellisia valintoja siitä, miten aikaansa käyttävät.

“Välillä on vähän hankalaa, kun kouluasiat ovat samassa kasassa. Läksyjä ja kokeita on samaan aikaan, kun on tärkeät kisat. Näistä selviää lukemalla jo aikaisemmin ja tekemällä läksyt hyvissä ajoin, siten voi rauhassa ja hyvillä mielin mennä kisoihin...” Heidi 6lk

6. LASTEN HARRASTUSTEN TEEMOITTAINEN TARKASTELU

6.1. Urheiluharrastukset

“Minä harrastan hiihtoa. Hiihto on kiva laji, koska siinä on useita eri tyytlejillä hiihtää ja jos vielä oppii ne kaikki hiihtotyylit, niin sitten on kiva hiihtää. Kovalla harjoittelulla hiihdossa voi alkaa menestymäänkin hyvin. Nyt on kiva käydä pienissä hiihtokilpailuissa joissa ei ole tärkeintä kuitenkaan voitto vaan mukana oleminen. Jos alkaa harrastamaan hiihtoa niin ei kannata heti ostaa parhaimpia varusteita vaan kannattaa aloittaa hiihtäminen ihan tavallisilla varusteilla, mutta jos alkaa menestyä niin sitten voi ostaa vähän parempia varusteita. Mutta jos ei osaa kaikkia tyytlejää ei kannata ostaa hyviä varusteita. Hiihdossa tarvii kovan kunnon ja paljon voimaa käsiin. Hiihdossa kannattaa pitää pipo päässä vaikka tulee hiki, jos märkä pää niin voi tulla kipeäksi. Hiihdossa pitää olla hyvä tekniikka.” Sami 4lk.

Tässä kappaleessa esittelemme vääksyläislasten harrastuksia Mitchellin luoman harrastusjaon mukaisesti. Vääksyläisnuorten ehdottomasti suosituin harrastus oli liikunta. Kaikkiaan 61 % ilmoitti tärkeimmäksi harrastukseksi jonkin urheilulajin. Liikunta kuuluu valtakunnallisestikin lasten ja nuorten yleisimpiin ja suosituimpiin vapaa-ajan viettomuotoihin. Vain television ja radion seuraamiseen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen eli seurusteluun nuoret käyttävät yhtä paljon tai enemmän aikaa kuin liikuntaan. Tilastokeskuksen 1980-luvun alussa tehdyn ajankäyttötutkimuksen mukaan pojat har-

rastavat liikuntaa ja ulkoilua ajallisesti keskimäärin kaksi kertaa enemmän kuin tytöt. Vuonna 1987 10-14-vuotiaat käyttivät keskimäärin yli tunnin päivässä liikuntaan ja ulkoiluun. Liikkuminen alkaa vähetä jo 15. ikävuoden jälkeen. 15-24-vuotiaat liikkuvat keskimäärin puoli tuntia vuorokaudessa. (Niemi 1983, 56, Tilastokeskus ajankäytötutkimus 1987, 85, 89).

Määrällisesti liikuntaharrastus muuttuu siten, että kun urheilullinen ja liikunnallinen aktiivisuus on suurimmillaan ennen murrosikää, vähenee sekä harrastajien määrä että liikuntaan käytetty aika murrosiässä ja sen jälkeen, kolmannestatoista ikävuodesta eteenpäin positiivinen asennoituminen urheiluun alkaa kadota. Myös suhde liikuntaharrastukseen muuttuu siten, että kiinnostus sosiaalista ryhmätoimintaa ja kilpailuja kohtaan heikkenee. Liikunta vaihtuu yksilöllisemmäksi omakohtaista virkistystä ja rentoutumista vastaavaksi. Liikunta muuttuu myös leikinomaisesta impulsiivisesta, spontaanista enemmän tietoiseksi ja tavoitteelliseksi harrastukseksi Lasten liikunnan tutkijat kytkevät 7-9-vuotialla liikuntaharrastuksen vielä osaksi "leikkikulttuuria", joka kietoutuu yhdessäoloon kavereiden kanssa. Organisoituun urheilukulttuuriin osallistuminen alkaa kuitenkin jo ennen yhdeksää ikävuotta, ja sen osuus lasten vapaa-ajassa kasvaa siten, että 12-vuotiaista suomalaislapsista jo 30-50 % osallistuu organisoituun urheiluun mm. seuran harjoituksissa tai kilpailuissa (Hendry 1993, 74; Telama - Silvennoinen - Laakso - Kannas 1989; Vuolle 1986, 63).

Organisoitua liikuntaa pidetään toimintana, joka voi edesauttaa lapsen sosiaalista kehitystä ja ajattelua. Suomessa urheilua on yleisesti pidetty niin sanottuna hyvänä harrastuksena ja sopivana kasvuympäristönä lapselle. Tämä luottamus perustuu viime vuosisadan brittiläisen yläluokan koulujen liikunnasta periytyviin käsityksiin, joiden mukaan urheilu on luonnetta kehittävä ja moraalisesti arvokasta. Tällaisia lajeja olivat muun muassa jalkapallo, golf ja tennis. Peleissä kehitettiin ominaisuuksia, joita katsottiin elämässä tarvittavan. Ne nähtiin nimenomaan kasvatuksen välineenä. Tämä usko, että urheilu on hyvä harrastus elää edelleenkin. Kuitenkin empiiristä tutkimusta siitä, mitä erilaisia kehityksellisiä vaikutuksia liikunnalla on, on kuitenkin niukalti. (Telama. Laakso, 1995, 279, Ruoppila, 1995, 166)

Liikunta jaetaan yleisesti joukkueurheiluun, kamppailu-urheiluun ja yksittäislajeihin. Vääksyläistytöt harrastavat useimmiten yksilölajeja kuten suunnistusta, balettia, yleisurheilua ja voimistelua. Poikkeuksia kuitenkin on: esimerkiksi kori- ja jalkapalloa harrastavat tytöt. Pojat harrastavat pääsääntöisesti joukkue- ja kamppalulajeja. Tyy-

pilliset pokien suosimat lajit olivat perinteiset jalkapallo ja jääkiekko. Liikunnan harrastamisessa on nähtävissä selvä ero seuratoiminnan ja vapaa-ajan liikkumisen välillä. Osalle liikunta on mukavaa ajankulua kun taas toisilla on selviä tavoitteita harrastuksensa suhteen. Tällaisia tavoitteita ovat esimerkiksi päästä pelaamaan SM-liigassa, tulla ammattilaiseksi tai olla jonkin joukkueen paras pelaaja. Tällaiset henkilöt käyvät harjoituksissa yksi-kaksi kertaa viikossa tai jopa useammin. Esimerkkinä ovat 6-luokkalaiset Janne ja Mikko, jotka haaveilevat NHL-urasta. He matkustavat Väeksystä Lahteen jääkiekkoharjoituksiin pari kertaa viikossa.

“Minulla on kuivaharjoitukset kaksi kertaa viikossa. Me pelaamme sähköä sekä jaloille raskasta liikuntaa. Talvella on kolme kertaa viikossa harjoitukset jäällä sekä viikonloppuisin pelit.” Janne 6lk

“Harjoituksia minulla on 2-3 kertaa viikossa, mutta kesällä meillä on lomaa. Kuitenkin aloitamme juosten ja peruskunnan hankkimisella jo kesällä. Pelaamme jääkiekon ohella sähköä, silloin kun ei ole jäätä kaukalossa. Treeneihin kuuluu lajiharjoittelua, peruskunnan kasvattamista ja lihaskunnan kasvattamista.” Mikko 6lk

Tavoitteellinen harrastaminen vaatii lapselta paljon. Eteen tulee esimerkiksi valintatilanteita, lähteäkö kavereiden kanssa kaupungille hengaillemaan vai harjoituksiin. Esimerkiksi 6-luokkalainen Janne kirjoittaa, että aina ei jaksaisi mennä treeneihin, mutta hän tietää, että jos ei mene, niin putoaa äkkiä vaihtopenkille tai pois seuran edustusjoukkueesta. Jo ala-asteelaisilla on kova kilpailu menestymisestä ja edustuspaikoista seuran joukkueessa.

Nämä ovat kuitenkin jääkiekkoa ja jalkapalloa pelaavien nuorien vähemmistö. Enemmistön muodostavat ne, jotka pelaavat jalkapalloa tai jääkiekkoa ystäviensä kanssa. Heilläkin voi olla tavoitteita harrastuksena suhteen kuten 6-luokkalaisella Villellä, joka toivoo kehittyvänsä paremmaksi pallonkäsittelijäksi.

“Minun harrastukseni on jalkapallo. Minä olen harrastanut jalkapalloa ihan pikkupojasta lähtien. Joka vuosi kehittyy jos vain viitsii harjoitella. Minun sukulaisistani moni pelaa jalkapalloa. Tätini mies Massimo, hän on italialainen ja pelaa tosi hyvin jalkapalloa. Aina kun hän tulee käymään hän näyttää uusia harrastuksia ja temppejuja, joten Massimolta opin paljon uusia asioita. Kesälomalla menen jalkapallokouluun, sielläkin oppii uusia asioita.” Ville 6lk.

Jääkiekko ja jalkapallo harrastukseen liittyy myös 10-13-vuotiailla pojilla jääkiekkokorttien kerääminen ja vaihtaminen. Useimmiten ne, jotka ovat urheilufaneja, ovat myös

pääsääntöisesti itsekkin pelaajia, kuten kuudesluokkalainen Jani.

“Huoneeni on täynnä jääkiekkokortteja. Olen ostanut jääkiekkolehtiä, jääkiekkokortteja ja muuta krääsää. Suosikkijuokkueeni on Reipas Lahti. Käyn monissa heidän otteluissaan.” Jani 6lk.

Osa liikuntamuodoista on niin yleisiä, että käytännöllisesti katsoen koko nuoriso harrastaa niitä ainakin toisinaan. Tällaisia lajeja vääksyläisten tyttöjen ja poikien keskuudessa olivat pyöräily (76 %) ja uinti (67 %). Pyöräily oli monille sitä, että koulumatkat ja paikasta toiseen liikkuminen esimerkiksi kavereiden luo ja kauppareissut tehtiin pyöräillen. Joukossa oli myös sellaisia, jotka tekivät kesäisin ystävien kanssa pyöräretkiä, jolloin otettiin eväät mukaan ja reitti suunniteltiin etukäteen. Uintia harrastettiin yleensä kesäisin Päijänteessä tai Vesijärvessä. Vääksyssä ei ole omaa uimahallia, mutta osa lapsista käy talvisin ystävien tai perheen kanssa Lahdessa uimassa. Helsingiläisnuorten harrastuksia tutkineen Lankisen mukaaan lähes koko nuorison useasti harrastamia tapoja liikkua olivat kesäisin pyöräily ja uinti ja talvella erilaiset sisäpelit (Lankinen 1984, 43-44).

Poikien suosituimmat omat liikuntamuodot olivat erilaiset pallopelit ja laskettelu. Pojista 66% ilmoitti pelaavansa jalkapalloa, jääkiekkoa 52%, pesäpalloa 57%, sählyä 57% ja 42% harrasti laskettelu. Tyttöjen suosituimmat liikuntamuodot olivat yksilölajeja. Uinnin (75%) ja pyöräilyn (78%) ohella tytöt harrastivat luistelua (56%), hiihtoa (43%), ratsastusta (42%) ja sulkapalloa (33 %).

Lähteenmaa toteaa tyttöjen liikuntaharrastuksen lisääntymisen liittyvän ulkonäön vaalimiseen. Hänen mukaansa koulumaailmasta kantautuneiden tietojen mukaan laihduttavien, syömistään minimoivien tyttöjen kasva joukko on suurempi ongelma kouluruokailujen järjestäjille. Liikuntaharrastuksen suosio saattaa Lähteenmaan mielestä kytkeytyä ulkonäkökulttiin. Tästä voi nähdä kertovan myös urheiluvaatteiden yleistymisen koulu- ja vapaa-ajan viettoasuina niin tytöillä kuin pojillakin (Lähteenmaa 1989, 51). Meidän tutkimuksessa ei korostunut ulkonäköön liittyvät seikat tyttöjen vastauksissa. Kukaan ei kirjoittanut harrastavansa liikuntaa siksi, että olisivat hyvännäköisiä. Tytöt kuitenkin pyrkivät harrastamaan liikuntaa säännöllisesti, jotta pysyisivät hyvässä kunnossa.

“Liikun yleensä päivässä aika paljon. Ja pyrin hengästymään vähintään 3-5 kertaa päivässä. Pyrin voimistelemaan mahdollisemman monta kertaa viikossa. Juoksen ja kävelen ulkona päivässä yhteensä noin 2-3 tuntia.”

Niina 4lk.

Yleisesti tytöt harrastivat perinteisiä tyttöjen lajeja, mutta joukossa on myös ns. poikien lajeja harrastavia tyttöjä. Esimerkkinä ovat SM-tasolla taidossa kilpaileva Sera, koripalloa pelaavat Oili ja Anna ja tyttöjä, jotka pelaavat jalkapalloa ja jääkiekkoa.

“Taidokilpailuissa on mukavaa, sieltä saa muunmuassa uusia kavereita. Taidossa kilpaillaan juniori- ja seniorisarjassa tai vöiden mukaisessa järjestyksessä siniset ja vihreät vyöt keskenään ja ruskeat ja mustat keskenään. Minä henkilökohtaisesti, olen käynyt noin kuudet tai seitsemät kisat. Saavutuksistani parhaita, on yksi neljäs sija ja yksi Suomen mestaruus 12-13-vuotiaissa tytöissä. Taidossa kunto kasva, saa lisää itse luottamusta, siinä saa myös uusia ystäviä.” Sera 6lk.

Laskettelu

Laskettelu on yksi poikien suosituimmista urheilulajeista. Pojista 42% harrasti laskettelu, kun taas tytöistä vain 32%. Laskettelu on harrastus, jota harrastetaan ystävien kanssa, mutta monet ovat saaneet ensi tuntuman harrastukseen vanhempiensa välityksellä. Laskettelu on tyypillinen perheiden yhteinen harrastus. Muutamilla vääksyläisperheillä onkin tapana matkustaa yhdessä talvilomalla laskettelemaan joko Lappiin tai Keski-Eurooppaan.

“Talvella meidän perhe menee Lappiin. Siellä meillä on mökki. Joka päivä menemme laskettelemaan kun olemme Lapissa.” Mikko 4lk.

“Olen lasketellut jo noin neljä- tai kolme-vuotiaasta lähtien. Isä vei minut laskettelaan ensimmäisen kerran.” Elli-Noora 5lk.

Laskettelu vääksyläiset harrastavat etupäässä viikonloppuisin lähiseudun laskettelu-keskuksissa, joita ovat Messilä (Lahti) ja Himos (Jämsä). Tällaiset lasketteluret tehdään yleensä perheen kanssa. Näin oli erityisesti 3-4-luokkalaisten kanssa. Kuudesluokkalaiset kävivät ystäviensä kanssa laskettelemassa Messilässä. Tällöin vanhempien rooliksi tuli kuljetuksista huolehtiminen. Monet olivat pohtineet sitä, miksi harrastavat laskettelu. He näkivät laskettelu harrastuksena, jossa pystyy kehittymään ja kehittämään itseään.

“Laskettelu on erittäin mukavaa ja siinä pyrkii aina vaan paremmaksi. Se on taitolaji. On upeaa jos pystyy pystyissä ekalla kerralla.” Emilia 5lk.

Laskettelu ohella perheiden yhteisiä harrastuksia olivat purjehdus ja kalastus, mutta

ne eivät olleet yhtä suosittuja kuin laskettelu. Myöskin tennis oli monen perheen yhteinen harrastus. Tenniksen alkeet oli usein opittu äidiltä ja isältä, mutta taitojen ja iän karttuessa suositumpaa peliseuraa olivat kaverit. Skotlantilaisessa tutkimuksessa korostui vanhempien rooli urheiluharrastuksen pariin ohjaamisessa. Vanhemmat luovat puitteet lapsen harrastuksille, koska useat harrastukset vaativat vanhempien taloudellista tukea ja kannustusta. Vanhemmat myös pyrkivät ohjaamaan lapsensa ns. sosiaalisesti arvostettujen urheilulajien pariin, joita ovat esimerkiksi tennis, laskettelu, purjehdus ja golf. Tämä oli tyypillistä erityisesti keskiluokkaisille perheille (Hendry 1993, 59-60).

Ratsastus

"Pidän monista harrastuksistani eniten ratsastuksesta ja hevosten hoidosta. Käyn kerran viikossa ratsastamassa. Minusta se on aivan liian vähän. Rakastan hevosia todella paljon. Se on vain kasvanut sen jälkeen kun sain kirjan "Thowra, Hopeaharja." En välitä ratsastuksesta paljoakaan mutta hevosista kyllä. Usein ratsastaessa höpisen hevoselle taukoamatta. Minun mielestä kukaan ei voi sanoa hevosesta "yök" ennen kuin kunnolla tutustuu hevosiin. Hevosen kanssa olo on hyvin hauskaa." Kiia 4lk.

Tyttöjen ehdottomasti suosituin harrastus oli ratsastus; 23,3% tytöistä harrasti ratsastusta. Lisäksi 20 tyttöä ilmoitti toiveharrastukseksi ratsastuksen, jos heillä olisi siihen mahdollisuus. Ratsastus on maanlaajuisestikin 9-14-vuotiaiden tyttöjen suosituimpia harrastuksia. (Karjalainen, 1987, Lankinen, 1984, Lähteenmaa 1989) Ratsastusharrastusta tutkineen Heli Kivimäen mukaan noin 20 000-30 000 suomalaistyttöä harrastaa aktiivisesti ratsastusta (Heli Kivimäki, Seikkailu talleilla Pro Gradu -tutkielma Tampereen yliopisto 1995.) Tyttöjen ratsastusharrastusta ja sen merkitystä tutkinut Tarja Tolonen on jaotellut hevostyttöiden kolmeen vaiheeseen: fanivaihe, leikkivaihe ja vastuvaihe. Tutkimuksemme tyttöjen ratsastus- ja hevostyttökokemukset olivat selvästi Tolosen kuvaaman fanivaiheen kokemuksia, mutta piirteitä kahdesta seuraavasta vaiheesta oli näkyvissä. Kaikki tytöt kävivät jo ratsastustunneilla, kahdella tytöllä oli jo oma hoitohevonen ja osa oli jo kilpaillutkin. Ratsastuksessa tytöille tärkeintä oli yhdessäolo hevosen kanssa ja talleilla oleminen.

Ensimmäisessä vaiheessa, jota Tolonen kutsuu fanivaiheeksi; tytöt lähinnä lukevat hevostyttökirjoja, haaveilevat hevosista ja hakevat ensikosketuksiaan hevosiin. Hevostyttöjen fanikokemukset ajoittuvat jo aikaan ennen talleilla käymistä ja aikaan, jolloin aikaa vietetään talleilla, mutta ratsastus ei ole vielä päätarkoitus, vaan se että saa viettää aikaa

hevosten parissa. Monille hevoset ja niiden hoitaminen on tärkeämpää kuin itse ratsastaminen.

“Ennen kuin rupesin ratsastaan oli jo pienestä pitäen hevoshullu. Minulla tuli Villivarsa lehti ja luin hevostutkimuksia, keräsin hevostutkimuksia yms. ja sitten toiveeni toteutui pääsin siskoni kaverin kanssa Pätiälän tallille ja siitä se sitten alkoi.” Heidi 6lk.

“Heppakerhossa teemme yleensä kaikkea hevoseen liittyvää kuten hevostutkimusten valamista, painantaa, marmorointia ja välillä käymme ratsastamassa. Kerhon tarkoituksena on parantaa ratsastustietoa ja -taitoa eli siihen kuuluu myös teoriaa.” Verna 5lk.

Hevoshulluus on voimakas kokemus tytöille. He haaveilevat hevosista, leikkivät hevosleikkejä ja lukevat ponityttökirjoja. Kyse on jonkinlaisesta romanttisesta rakkaudesta ja kohteen palvonnasta. Monilla tämä alkaa jo noin 10 vuoden iässä. Fanivaiheeseen kuuluvat myös haaveet omasta hevosesta tai hoitohevosesta. Muutamia tutkimuksemme työt pitivät omaa heppakerhoaan, jonka tarkoituksena oli viettää aikaa ystävien kanssa ja keskustella kaikille tärkeistä hevosista ja hankkia lisätietoa aiheesta. Kirjojen ja lehtien avulla tytöt harjoittelevat myös seuraavaan vaiheeseen siirtymistä.

“Ja onhan minulla oma hoitohevonen. Nimeltään Catching girl eli Tyttö. Se asustaa Kurhilassa Ala-Heikkilän tilalla. Tyttö on ravihevonen, mutta sitä aletaan kouluttaa ratsastukseen. Tyttö on 3-vuotias topakka lämminverinen tamma.” Minna 4lk.

Toista vaihetta Tolonen kutsuu leikkivaiheeksi. Tässä vaiheessa hevonen muuttuu jo todellisuudeksi. Tytöt ottavat jo hevoshoitajan tehtäviä itselleen. He harjaavat hevosia, satuloivat niitä, huolehtivat suitsista ja harjoista ja muista hevosenhoito tavaroista. Tytöt käyvät myös vertailevaa keskustelua kokemuksistaan: “ Mitä sun hoitoponi teki tänään, mun hoitoponi teki sitä ja tätä.” Kolmatta vaihetta Tolonen kutsuu vastuuvaiheeksi. Tässä vaiheessa hevostyttö on sisäistänyt harrastukseen liittyvän vastuun. Tähän vaiheeseen liittyy myös oma hoitohevonen. Tutkimuksemme työistä ainoastaan kahdella oli oma hoitohevonen. He eivät kuitenkaan ole yksin vastuussa hevosen hoidosta vaan lähinnä avustavat hevosen hoidossa ja ruokinnassa. Varsinaisia kolmannen vaiheen tyttöjä tutkimuksestamme ei löydy.

Tytöt hoitavat usein myös hevosta yhdessä. Esimerkiksi ystävillä on yhteinen hoitohevonen. Tällöin tytöt tulevat tallille yleensä vuoropäivinä koulun jälkeen harjaamaan ja huoltamaan hevosta ennen ratsastustuntien alkua. Käytännössä ykkönen ja kakkonen

tekevät samoja asioita, mutta jos ollaan tarkkoja, ykköshoitajalla on enemmän vastuuta. Hoitaminen on yleensä ilmaista huvia, mutta usein hoitohevosia annetaan vain niille, jotka käyvät maksullisilla ratsastustunneilla.

Vaiheet eivät ole selkeästi erillään toisistaan suorana jatkumona. Kysymys on pikeminkin painotuseroista. Toisessa vaiheessa painottuu erilainen käsitys hevosiin kuin toisessa. Esimerkiksi fanivaiheen elementtejä esiintyy myös vanhemmilla hoitajilla. Eroa on myös vaiheiden kokemusten voimakkuudessa, toiset eivät koe esimerkiksi fanivaihetta lainkaan, toisille se on hyvin intensiivinen (Tolonen 1992, 135-153).

Hevosista ja ratsastuksesta on osalle tytöistä muotoutumassa elämäntapa. He lukevat hevoskirjoja ja lehtiä ja parhaimmat ystävät harrastavat myös ratsastusta. Ratsastus säätelee myös heidän muutakin vapaa-ajanviettoa. Näyttää siltä, että osa tytöistä on sitoutunut jo harrastukseen ja haaveilee siitä jo mahdollisena tulevaisuuden ammatina. Aika näyttää, kehittykö siitä tytöille elämäntapa vai onko kyseessä ohimenevä kausi. Elämäntapaa tutkineen J.P. Roosin mukaan liikunta elämäntapana on ominaisuuksien kokonaisuus, joka tarvitsee kehittyäkseen aikaa. Siinä on tietty pääreitti, jossa on monia poikkeamismahdollisuuksia. (Roos, J.P., 1989, 17-18)

6.2. Omaehtoiset kulttuuriharrastukset

Niin sanotuilla luovilla ja omaehtoisilla kulttuuriharrastuksilla tarkoitetaan yleensä niitä harrasteita, jotka toteutuvat oman tekemisen kautta mutta ovat jotakin muuta kuin urheiluharrastus. Niiden asema on keskeinen 10-15-vuotiaiden nuorten elämässä. Vääksyläisnuorten omaehtoisia kulttuuriharrastuksia olivat lukeminen, soittaminen, piirtäminen, kuorossa laulaminen ja käsityöt. Tytöt olivat kiinnostuneempia näistä kuin pojat. Sama trendi on nähtävissä valtakunnallisissa harrastustutkimuksissa. (Ks. esim. Lähteenmaa 1989, Lankinen 1984)

“Lukemista minä harrastan myös paljon. Minä asun ihan kirjaston lähellä niin minun on helppo mennä lainaamaan kirjoja. Minä olen lukenut monta jännittävää ja hauskaa kirjaa. Minä sain synttärilahjaksi vähän aikaa sitten kaksi kirjaa. Ne olivat Peppi Pitkätossu ja Neiti Etsivä ja kultahevosen arvoitus. Yleensä minä luen eläinkirjoja ja kyllä minä muitakin kirjoja luen.”
Kati 4lk

Omaehtoisista kulttuuriharrastuksista lukeminen oli suosituin vääksyläislasten keskuudessa. Tutkituista lähes puolet ilmoitti harrastavansa lukemista vapaa-ajallaan. Luke-

minen oli ennen kaikkea tyttöjen harrastus. Tytöistä kaikkiaan 72% ilmoitti harrastavansa vapaa-aikanaan lukemista, kun pojista vain 29%. Laajassa skotlantilaisessa vapaa-aikaa koskevassa tutkimuksessa on saatu samansuuntaisia tuloksia. Skotlantilaisnuorista 67% ilmoitti lukevansa kirjoja vapaa-aikanaan. Myös Skotlannissa tytöt lukivat enemmän kuin pojat, joten lukemisen voidaan sanoa olevan ennen kaikkea tyttöjen harrastus. Toki pojatkin lukevat, mutta he lukevat erityyppisiä kirjoja kuin tytöt. Tyttöjen suosikkikirjoja ovat nuorisoromaanit, jotka sijoittuvat useimmiten hevosmaailmaan tai seikkailuromaanit. Skotlantilaistutkimuksen mukaan poikien suosikkilukemista ovat sarjakuvat. (Hendry 1993, 40)

Suosituinta lukeminen oli Väeäksyssä 6-luokkalaisten keskuudessa, joista 64% ilmoitti lukevansa vapaa-aikanaan. Tärkein harrastus lukeminen oli kuitenkin 10 tytölle ja kahdelle pojalle 177 tutkitusta. Lukemista päharrastuksena harrastaville se ei ollut ainoa harrastus, vaan he harrastivat myös monia muitakin asioita. Tutkimuksemme tytöt olivat aktiivista, monipuolisesti harrastavaa joukkoa, joille lukeminen oli yksi toiminta muiden joukossa.

“Minä luen paljon. Lukemisesta saa ajankulua, oppii mielikuvitusta ja jännitystä elämään. Lukemista voi harrastaa millaisena päivänä tahansa esim. sateisella ja aurinkoisena... Lukemisesta oppii paljon esim. tuntemaan erilaisia ihmisiä, eläimiä ja harrastuksia.” Janica 4lk.

“Minä tykkään myös lukea. Kirjoista saa jännitystä. Minä luen melkein joka päivä. Ja nopein 100-sivuinen kirja meni yhdessä tunnissa ja 91-sivuinen kirja puolessa tunnissa.” Minna 4lk.

Ylläolevat lainaukset kuvaavat hyvin 9-12-vuotiaiden nuorten lukemiskäyttäytymistä. Lukeminen antaa näille nuorille jännitystä, tietoa elämän eri osa-alueilta ja elämästä selviytymismalleja ja kasvattaa mielikuvitusta. Suomalaisnuorten lukutottumuksia tutkineet Anu Mustonen, Anna Rönkä ja Virpi Uotinen (1992) ovat selvittäneet lukemisen merkitystä eri-ikäisille nuorille. Lukeminen voi heidän mielestään vastata nuorten moniin tarpeisiin: olla hovin lähteenä, ikävystymisen tai yksinäisyyden lievittäjänä, tiedonsaannin kanavana ja elämysten antajana. Lukeminen voi olla myös tärkeä itse terapian ja itsetutkistelun kenttä. Ennen kaikkea tytöt käyttävät kirjojen ja lehtien henkilöitä peilauspintana, jota vastaan he hahmottavat omaa minuuttaan. Tutkimuksemme ikäryhmän tytöille lukeminen on ennen muuta keskeinen kanava työstää omaa identiteettiään. He lukevat enemmän kuin samanikäiset pojat, joiden harrastukset ovat toiminnallisempia. Samastumalla lukemiensa tekstien hahmoihin tytöt saavat sijaisko-

kemuksia ja elämyksiä, jolloin heidän ei tarvitse itse kokeilla kaikkea mahdollista. Heitä kiinnostaa lukea itseään hieman vanhemmista nuorista kertovia kirjoja. Eläytymällä kyseiseen tekstiin he voivat pohdiskella tulevaisuuden minäänsä (Mustonen, Rönkä, Uotinen 1992, 237). Tyypillisiä tällaisia kirjoja ovat hevosromaanit. Ne kuvaavat tyttöjen kasvulle olennaisia asioita, kuten identiteetin rakentumista, ryhmässä toimimista, negatiivisten tunteiden kuten mustasukkaisuuden ja kateuden kohtaamista, mutta niissä pohditaan myös ystävyyttä, iloa, surua, oikeaa ja väärää. Suosittuja teemoja ovat myös lapsen tai nuoren äkillinen elämänmuutos ja siihen liittyvä lapsen neuvokas toiminta, jolloin lapset toimivat sankareina ja kesyttävät hankalat aikuiset. Nuoret suosivat myös saman juonikuvion toistumista. Tämä näkyy esimerkiksi seikkailukirjoissa. Tässä iässä myös tyttöjen ja poikien kirjallinen maku eriytyy. Pojat siirtyvät jännitykseen ja tytöt koti- ja kouluympäristön usein romanttisiin kuvauksiin. (Korkiakangas, 1995, 206-207, Helsingin Sanomat 21.11.1996)

Tutkimuksessaan Mustonen, Rönkä ja Uotinen jakoivat lukijat viiteen lukijatyyppiin: ahmijalukijoihin, aktiivisiin yleislukijoihin, ihmissuhdepeilaajiin, pohdiskeleviin peilaajiin ja viihteeseen suuntautuviin lukijoihin. Tutkimuksemme lukijatytöt kuuluvat tässä luokituksessa ahmijalukijoihin ja aktiivisiin yleislukijoihin. Ahmijoille tunnusomaista on kirjojen päivittäinen lukeminen. Ahmisikäisten suosittuja kirjoja ovat seikkailu- ja salapoliisikirjat sekä eläin- ja harrastekirjat. *“Minä harrastan lukemista luen seikkailukirjoja, Viisikkoja, Neiti Etsiviä ja Virkeä varas Arjaa. Käyn ainakin kerran viikossa kirjastossa.” Tiina 3lk* *“Minä luen erilaisia kirjoja ja lehtiä mm. Aku Ankkoja, Viisikoita, SOS-sarjaa ja Karvista. Joskus saatan lukea 170-sivuisen kirjan kahdessa tai yhdessä päivässä.” Henri 6lk.* Eläinten kanssa puuhailu, kuten ratsastus oli erityisesti tämän lukijajoukon suosima harrastus. Ahmijaikäiselle lukukokemus on kokonaisvaltainen elämys, johon hän samaistuu voimakkaasti eikä pyri erityisesti erottelemaan omia lukureaktioitaan. Tutkimuksemme hevostytöt olivat innokkaita lukijoita; kirjoista he hankkivat tietoa ja ratsastamisesta elämyksiä. Suosikkikirjoikseen tytöt mainitsivat muun muassa Merja Jalon Ponitallikirjat, Mervi Jalon Hevoskirjat ja Rubyn Fergusonin Laura-sarjan. Tyttöjen ratsastusta tutkineen Tarja Tolosen mukaan tytöt lukevat ponyttökirjoja silloin, kun he ovat ihastuneita hevosiin ja kaipaavat hevosseikkailuja. Monet ponyttökirjat käsittelevät hevosen kesyttämistä tai kilpailun voittamista unelmaponilla. Esimerkiksi Ruby Fergusonin Laura-kirjoissa käsitellään hevosen tai ponin omistamisen haavetta sekä haaveena voittaa ratsastuskilpailut. Lauran apuna oli halvaantunut Martti, joka on ollut ennen loistoratsastaja. Laura edustaa kirjassa tavallista tyttöä, joka ei aluksi tiedä mitään hevosista, mutta onnekkaiden sattumien ja kovan harjoittelun myötä voittaa ponil-

laan paikallisissa ratsastuskilpailuissa kalliit kilpahevosen, etenkin koppavan rikkaan tytön hevosen. Tallien ympärillä liikkuvia hevostyttökirjoja ilmestyy Suomessa noin parikymmentä vuodessa. Lukijat suosivat erityisesti sarjoja. Hevostyttöviihde on kaavamainen kirjallisuudenlaji. Henkilöt ja miljöö kuvataan reseptin mukaan ja muuntelu jää useimmin juonen käänneiden tasolle. Tyypillistä näille kirjoille on myös odotustenmukaisuus. (Tolonen 1992, 140-141, Helsingin Sanomat 21.11.1996)

Aktiivisten yleislukijoiden lukumaku on hyvin monipuolinen. Ahmiskirjallisuuden lisäksi he lukevat mielellään nuorten elämästä kertovia tekstejä. Tutkimuksemme tähän ryhmään kuuluvat tytöt lukivat Montgomeryn Anna- ja Anni Polvan Tiina-kirjoja.

Tutkimuksemme lukemista harrastaville tytöille oli tyypillistä lukukokemuksen jakaminen parhaimpien ystävien kanssa. Suosikkikirjat kiersivät kaverilta kaverille. Tunne siitä, että toisetkin ovat kokeneet samanlaisia elämyksiä, yhdistää ystäviä. Mustosen, Rönkän ja Uotisen mukaan lukemisharrastusta on yleisesti pidetty yksinäisenä ja sisäänpäinkääntyneenä harrastuksena, mutta sosiaalisia ulottuvuuksia tuli esille erityisesti ahmisikäisten tyttöjen kohdalla. (Mustonen, Rönkä, Uotinen 1992, 243)

“Olen äidiltäni perinyt lukemisen innon. Äitini luki lapsena paljon ja lukee vieläkin aika paljon kirjallisuutta ja lehtiä.” Marjut 6lk.

Nuorten lukumaun muotoutumiseen vaikuttavat toveripiiri ja kodin esimerkki sekä tietenkin myös henkilön omat taipumukset ja persoonallisuuden piirteet. Varsinkin nuoremmilla lukutottumuksen omaksuminen lähtee kotoa.

Lukemisen ohella kirjoittamista harrastavat suhtautuivat tutkimuksessamme lukemiseen erilailla kuin tyypilliset ahmijat. He pohtivat omaa minuuttaan ja minäkehitystään syvällisemmin. Lukukokemukset heijastuvat heidän vapaa-ajan kirjoituksiinsa esimerkiksi päiväkirjoihin.

Tutkijat ovat huolissaan suomalaislasten - ennen kaikkea poikien - lukemisharrastuksen nopeasta vähenemisestä. Suomalaislapset ovat kansainvälisten vertailujen mukaan lähes maailman parhaita lukijoita ja tekstien tulkitsijoita. Tästä huolimatta suomalaislasten lukemisharrastus on vähentynyt. Etenkin suomalaispojat karttavat kovakan-tisia vapaa-aikanaan. Televisio ja tietokone ovat syrjäyttäneet lukuharrastukset. Suomalaisnuori luki kirjoja vapaa-aikanaan vuonna 1991 keskimäärin kerran kuussa, kun muualla maailmassa nuoret lukevat vapaa-aikanaan kirjoja ainakin kerran viikossa.

Nuorten lukuharrastuksen väheneminen poikkeaa suomalaistutkijoiden mukaan selvästi eurooppalaisesta lukemiskulttuurista, joka arvostaa kaunokirjallisuuden lukemista. (HS 12.10.1996)

Vääksyläisnuorten toiseksi suosituin omaehtoinen kulttuuriharrastus oli soittaminen. Kaikkiaan 50 vääksyläisnuorta harrastaa soittamista vapaa-aikanaan. Heistä selvä enemmistö eli 39 oli tyttöjä. Laulamista harrasti 20 tyttöä ja yksi poika. Yhteessä tai orkesterissa soitti kaksi tyttöä ja yksi poika. Musiikkia kuunteli 51% vastanneista. Sitä harrastettiin kaikissa ikäluokissa. Erilaisten soittimien soittamisen pääharrastukseen ilmoitti kaiken kaikkiaan 17 vääksyläislasta, joista tyttöjä oli 12 ja poikia viisi. Soittimina olivat rummut, piano, huilu ja hanuri. Tyttöjen ehdoton suosikki oli piano. He käyvät soittotunneilla yleensä kerran viikossa, innokkaimmat kaksi kertaa. Soittotunneilla he käyvät joko musiikkiopistossa, kansalaisopistossa tai yksityistunneilla. Osa heistä suorittaa teoria-opintoja musiikkiopistossa. Soittamiseen kuuluu soittotuntien lisäksi säännöllinen päivittäinen harjoittelu. Vanhempien taholta tuleva kannustus ja harrastuksen pariin ohjaaminen oli soittoharrastuksessa erittäin merkittävä. Lähes kaikissa tapauksissa vanhemmat olivat ohjanneet lapset musiikin pariin. Kuten esimerkiksi viidesluokkalaisten Juhan ja kolmasluokkalaisten Iston.

“Meidän äiti on soittanut hanuria suunnilleen 30 vuotta, joten minäkin halusin ruveta soittamaan sitä ja pidän siitä kovasti.” Juha 5lk

“Äitini osti minulle sähköurut kun olin 3-vuotias. Äitini soitti minulle säveliä ja minä kuuntelin. Kun oli 5-vuotta aloin harjoittelemaan itse.” Isto 3lk

Soittaminen on vaativaa ja vaatii lapselta paljon harjoittelua. Joskus vanhempien kannustus ja halu osallistua lapsen harrastukseen saattaa lapsesta tuntua rasittavalta. Kuten 4-luokkalaisestä Terhistä, joka haluaisi lopettaa soittamisen.

“Soitan pianoa kerran viikossa. Pianon opettajani on Kristina Setterborg. Olen soittanut pianoa neljä vuotta ja olen pikkaisen kyllästynyt pianon pimputukseen. Haluaisin lopettaa pianotunnit, koska äiti käy kanssani pianotunneilla. Useat soittajista pitivät esiintymisestä ja ovat päässeet jo muutamia kertoja esiintymään kuten viidesluokkalaisten Jakke.

“Teimme rumpuopen kanssa yhden keikan Päijänne avajaisissa. Nykyään soitan bändissä, jonka nimi Kinder Karden. Bändiin pääsin bändikoulun kautta. Käymme harkoissa kolme kertaa viikossa. Mutta nykyään se on hankalaa, koska kaksi on armeijassa. Olemme äänittäneet jo yhden kasetin ja toinen on vireillä.”

Soittajista useat kuuntelivat myös musiikkia. Tärkeimmäksi harrastukseksi musiikin kuuntelun ilmoitti kaksi tyttöä. Osalle musiikki on todella tärkeää kuten esimerkiksi kuudenluokkalaiselle Suville.

“Minulle musiikki on todella tärkeä osa elämääni. Suuren osan elämäni iloista saan siitä. En voisi elää enää elää ilman musaa. On upea tunne, kun kauniina kesäpäivänä lähtee ulos ja laittaa korvalappustereot korvilleen. Musiikki virtaa luihin ja ytimiin ja heti alkaa hymyilyttää.”

Aineissa muutamat tytöt ilmoittivat harrastavansa runojen ja laulujen kirjoittamista ja päiväkirjan pitämistä. Joskus sitäkin ilmoitti tekevänsä vapaa-aikanaan 25 tyttöä ja kaksi poikaa. Päiväkirjaa piti kaikkiaan 37% tytöistä ja pojista 6%. Yksi tyttö ilmoitti tärkeimmäksi harrastukseensa käsityöt. Hän harrasti käsitöitä monipuolisesti. Hän neuloi, virkkasi, ompeli ja kirjoitti. Suurimman osan tarvittavista materiaaleista hän oli saanut äidiltään. Ne olivat äidiltä jääneitä tähdepaloja ja perheen vanhoja vaatteita. Kaiken kaikkiaan 36% tytöistä teki käsitöitä vapaa-ajallaan ja pojista 14%.

Piirtämistä harrasti viisi tyttöä ja yksi poika pääharrastuksenaan. Kaiken kaikkiaan piirtämistä harrasti 40% vääksyläislapsista - tytöistä 47% ja pojista 30%. Maalaamista harrasti 16%, joista suurin osa oli tyttöjä, vain kaksi poikaa ilmoitti maalaavansa. Useimmille piirtäminen oli jokapäiväistä ajankulua.

“Joka päivä minä piirrän jotain ja joskus se ei onnistu joskus taas onnistuu. Piirtäminen on hyvää ajankulua ja pidän sarjisten teosta.” Mikko 4lk

Keräily on aina kiinnostanut lapsia ja nuoria, keräilyn kohteet ovat vain muuttuneet. Päharrastuksenaan keräilyä harrasti viisi lasta, joukossa perhosten, tölkkien, Aku Ankkan taskukirjojen ja postimerkkien kerääjiä. Vapaa-ajan harrastukseksi postimerkkien keräämisen ilmoitti 51 lasta, joista tyttöjä oli 28 ja poikia 23. Lankisen tutkimuksen mukaan helsinkiläisnuorista lähes neljännes harrasti keräilyä. Keräilyharrastus laskee jyrkästi iän lisääntyessä, tytöillä aikaisemmin ja nopeammin kuin pojilla (Lankinen 1984, 27)

“Minä harrastan postimerkkien keräilyä siksi, koska niitä voi ihaila, varsinkin jos on vanhoja postimerkkejä. Minä saan aika paljon postimerkkejä, koska minulla on paljon kirjekavereita. Minä sain idean kerätä postimerkkejä siitä kun minun paras kaverini keräsi. Niin minäkin päätin ruveta keräämään postimerkkejä. Sitten rupesin etsimään kotoa ja kun löysin niin rupesin heti irrottelemaan niitä vedellä, mutta ei oikein onnistunut. Niinpä höyrytin niitä iltateessä. Se onnistui, niinpä aloin keräämään.” Tytti 3lk

“Harrastan perhosten keräämistä. Se on hauskaa. Keräilyä tarvitaan haavi, myrkky (eetteri/glykoformi), kokoelma ja perhospurkki esimerkiksi lasinen hillopurkki. Harvinaisin perhoseni on päiväkiitäjä. Sitä on tavattu Suomessa noin 500 kappaletta, kun sitruunaperhosta on taas tavattu 300 000 kappaletta. Suurin perhoseni on 13,6 mm pitkä.” Johannes 3lk.

Perhosten keräilyn pariin Johanneksen on ohjannut hänen isänsä. Aineessaan Johannes kertoo perheensä harrastavan luonnossa liikkumista. Hänen isoveljensä harrastaa lintujen bongaamista. Meidän materiaalissamme on yksi poika, joka ilmoitti lintujen bongaamisen pääharrastukseksi.

6.3. Omaehtoiset muut harrastukset

Omaehtoisista muista harrastuksista suosituin oli tietotekniikka, joka oli kahdeksan pojan pääharrastus. Tietotekniikan harrastajat olivat 5-6-luokkalaisia. He pelasivat pääasiallisesti pelejä, mutta osa pojista teki myös yksinkertaisia ohjelmia. Kaikilla pojilla on omat tietokoneet. Heidän ystäväpiirinsä muodostuu pojista, jotka myöskin ovat kiinnostuneita tietokoneista. Yhdessä pelataan, vaihdetaan pelejä ja tehdään ohjelmia. Esimerkiksi jos joku kavereista saa uuden pelin, niin se kopioidaan muille. Suurimmalle osalle harrastus on vain tietokonepelien pelaamista. Tietotekniikan harrastus alkaa yleensä siitä, kun perheeseen hankitaan oma kotimikro. Tietoa harrastuksesta pojat saavat tietokonelehdistä, kavereilta ja koulun tietotekniikantunneilta.

Toiseseksi suosituin omaehtoinen muu harrastus oli lemmikkieläinten kanssa puuhailu, joka oli kuuden tytön pääharrastus. Tyttöillä oli oma lemmikkieläin, esimerkiksi kissa, koira tai kani, joiden hoitaminen oli heidän vastuullaan. Lisäksi tytöt hankkivat tietoa eläimistä kirjoista ja lehdistä. Hankkittua tietoa ja eläinkuvia vaihdettiin ystävien kanssa. Lisäksi aineista nousi esille tyttöjä, jotka kävivät ulkoiluttamassa ystävien ja naapureiden eläimiä. Tällainen oli suosittua sellaisten tyttöjen keskuudessa, joilla ei ollut omaa lemmikkieläintä. Osa tytöistä tosin sai lemmikkieläimen ulkoiluttamisesta pientä korvaustakin, esim. ulkoiluttaessaan naapurin koira.

“Minun lempiharrastukseni on eläintenhoito. Siitä on minusta paljon hyötyä isompana. Oppii hoitamaan eläimiä. Nytkin minulla on yksi koira ja kaksi kania. Niissäkin on aika paljon hoitamista kun siivoan ne joka kolmas päivä ja ruokkii niitä.” Kati 4lk

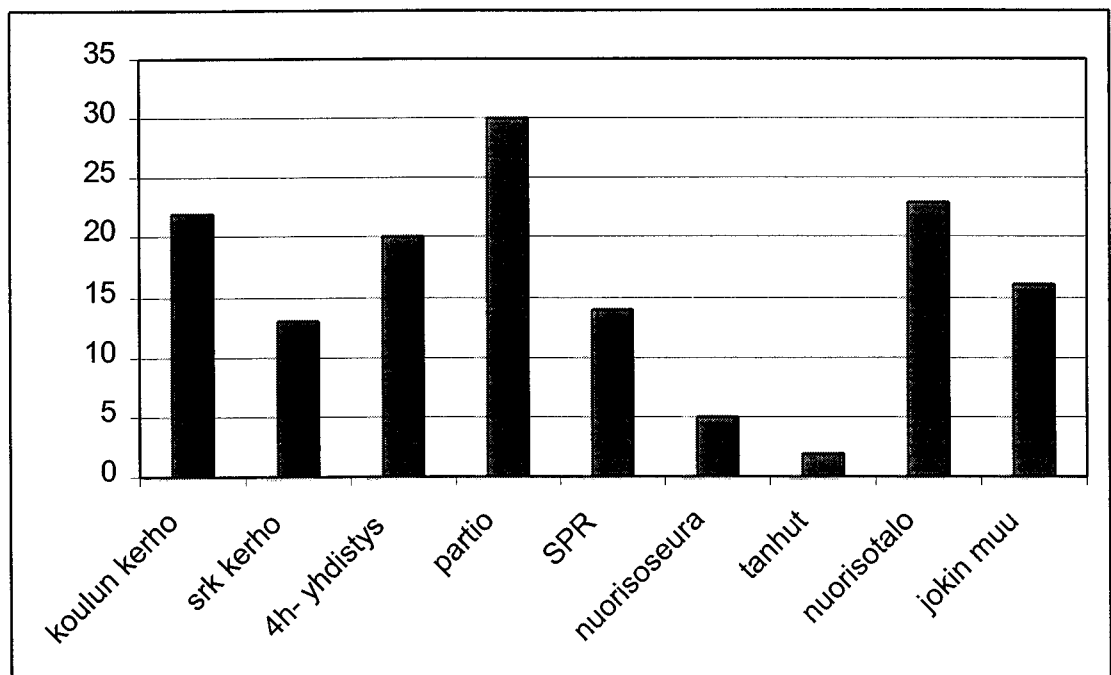
Yhden 5-luokkalaisen pojan pääharrastus oli kalastus, ja näin hän kuvaa omaa harrastustaan:

“Minä harrastan kalastusta. Käyn kalassa pari kertaa viikossa. Useimmiten en saa yhtään kalaa. Minun isoin saalis on 3,8 kiloinen hauki. Toiseksi isoin on 3,1 kiloinen taimen. Joskus lähden kalaan jo aikaisin aamulla joskus otan eväät mukaan jos lähdän johonkin kauemmaksi esimerkiksi Kalkkisiin. Jos saan paljon kaloja niin menen mökille. Jos isä ja äiti ovat siellä ja sitten me savustetaan ne kalat.”

Myös monet muut pojista harrastivat kalastusta joko kavereiden tai vanhempien kanssa.

6.4. Järjestöharrastukset

Haastatelluista vääksyläisnuorista 55% osallistui erilaisten järjestöjen toimintaan. Luokka-asteiden välillä ei osallistumisessa ollut eroja. Tytöistä 67% ja pojista 53% osallistui järjestötoimintaan. Suosituin järjestöharrastus oli partio. Partio pääharrastuksena oli 13 nuorella, joista tyttöjä kahdeksan ja poikia viisi. Kaiken kaikkiaan 30 nuorta ilmoitti harrastavansa partiotoimintaa. Valtakunnallisestikin partio on suosittu järjestöharrastus. Partion jälkeen seuraavaksi suosituimmat järjestöharrastukset olivat koulun kerhotoiminta, esimerkiksi tietotekniikkakerho, nuorisotalon järjestämä toiminta ja 4H-yhdistys.

Kaavio 6 Järjestöharrastusten jakautuminen

Yleensä nuorisjärjestöjen toiminta on viimeksi kuluneiden kymmenen vuoden aikana huomattavasti laantunut. 1960-70-lukujen taitteessa toimittiin nuorisjärjestöissä vielä aktiivisesti: vuonna 1968 kuului koululais- ja opiskelijajärjestöihin 10-24-vuotiaista nuorista 21%; vuonna 1980 oli osuus pudonnut 10:een prosenttiin (Jaatinen 1988, 25). Lankisen tutkimuksessa yhdistystoimintaa harrasti 12-15% 10-15-vuotiaista nuorista (Lankinen 1984, 17). Läällisesti aktiivisin järjestöihin kuulumisen vaihe sijoittuu selvästi varhaisnuoruuteen, noin 10-12 vuoden ikään. Varhaisnuorisjärjestöt eivät kärsikään nuorisjärjestöjen lailla jäsenkadosta tai toiminnan lamaantumisesta. Varhaisnuorison järjestöharrastuksista partio on kaikkein suosituin. Myös koulukerhot ovat suosittuja. Kansainvälisen tutkimuksen mukaan nuorimmilla suosituimpia harrastusmuotoja ovat vapaa-ajan viettotavat, joissa aikuiset toimivat ohjaajina, kuten pyhäkoulu, tyttökerho ja partio (Hendry 1993, 40).

Monet vääksyläisnuoret ovat tulleet partiioon vanhempien innostamana, tai kavereiden ja sisarusten vaikutuksesta. Partiossa kiinnostaa ulkona olo ja yhdessä tekeminen ja erilaisten tietojen ja taitojen hankkiminen. Partio toimintaan kuuluu myös leirit, joita järjestetään ympäri vuoden. Useimmat leirit järjestetään Vääksyn partiolaisten omistamalla mökillä tai sitten nukutaan laavuissa metsässä. Osana partiotoimintaan kuuluvat myös kilpailut, joihin partiolaiset osallistuvat. Kilpailuissa testataan suunnistus- ja erilaisia kädentaitoja. Yhdessä viihtymisellä ja ohjaajalla on suuri merkitys siihen viihtyykö lapsi partiossa. Varsinkin tytöille tuntui olevan tärkeää, kuka oli ohjaaja. Sama ilmiö tytöillä näkyi myös ratsastuksessa. Lähes kaikissa aineissa, joissa kerrottiin partiosta mainittiin myös ohjaajan nimi ja kerrottiin, minkälainen hän oli. Partio kokoukset ovat kerran viikossa partiokämpällä.

"Pidän partiosta. Siksi, että voin kehittää itseään ihmisenä ja voin suojella luontoa ja pääsemme erilaisille leireille eikä aina tarvitse olla sähköä että voisi tehdä ruoat uunissa. Paljon mukavampaa on se, että voi paahtua pienessä tuvassa kaminan lämmössä ja pelätä örkkejä ja olla pois kaikesta kaupungin pölystä." Terhi 4lk

Kerhotoiminta pääharrastuksena on ennen kaikkea tyttöjen harrastus. Kerhotoimintaa harrasti kuusi tyttöä ja muutama heistä piti jopa itse kerhoa. Esimerkiksi 6-luokkalainen Henna piti ystävänsä Heidin kanssa 4H:n alaisia junnu- ja lemmikkieläinkerhoja. Tytöistä 67% osallistui johonkin kerhotoimintaan ja pojista 53%. Tyttöjen suosimia kerhoja olivat seurakunnan kerho, 4H ja SPR. SPR-kerhon harrastajat olivat 6-luokkalaisia tyttöjä, joiden eläkkeelle jäänyt opettaja piti sitä heille. He harjoittelivat perustietoja ja – taitoja ensiavun antamisesta ja keräsivät muun muassa Nälkäpäivänä rahaa apua tar-

vitseville. 6-luokkalaisista tytöistä löytyi myös henkilöitä, jotka osallistuivat Greenpeacen ja Animalian toimintaan. Tytöt omilla teoillaan ottavat kantaa yhteiskunnallisiin asioihin, eli he ovat jo kiinnostuneita ympäröivästä yhteiskunnasta ja sen toiminnasta, eivätkä enää ainoastaan omasta ystäväpiiristä ja siinä tapahtuvasta toiminnasta. Partio ei ole yksilöharrastus, vaan lapsi on osa ryhmää, joka toimii yhdessä. Lapset kokivat tärkeäksi oman ryhmänsä ja mainitsevatkin ohjaajan lisäksi oman ryhmänsä jäsenet. Ryhmät ovat osa lippukuntaa, mutta tutkimuksemme lapsille ei lippukunnan toiminta tuntunut niin tärkeältä kuin oman ryhmän. Molempien sukupuolten suosimia kerhoja olivat koulun ja nuorisotalon järjestämä kerhotoiminta.

“Koska kerhot ovat nyt kevättauolla voimme silti harrastaa 4H:ta esim. myymällä arpoja, valvomalla lemmikkieläinnäyttelyä ja myymällä myyjäisissä. 4H on hyvä harrastus sillä siinä oppii ja kerhonvedosta ja arpojen myymisestä saa hyvin taskurahaa.”Henna 6lk

“Mennään ystävän kanssa kerhoon. Siellä tehdään retkiä, leivotaan, tehdään pelejä ja lauletaan.” Sanna 4lk

Nuorisotalon järjestämään toimintaan osallistuivat sekä tytöt, että pojat. Talolla järjestetään erilaisia kursseja ja ohjattua liikuntatoimintaa. Suosittuja lasten keskuudessa olivat peli-illat, kokkikurssit, discotanssit ja muutkin tanssikurssit. Koulun järjestämästä toiminnasta suosituimpia olivat tietotekniikka- ja liikuntakerhot. Tietotekniikkakerho esimerkiksi antoi pojille mahdollisuuden pelata yhdessä erilaisia pelejä ja kokoontua yhteen.

7. HARRASTUSTYYPIT

Ainestostamme nousi esille kuusi erilaista harrastustyyppiä. Tyypit voidaan jakaa kahteen ryhmään sen mukaan onko harrastus omatoimista vai organisoitua. Organisoituun harrastustoimintaan osallistuneita olivat partiolaiset ja ratsastajat. Joukkuelajien harrastajista löytyi sekä organisoituun toimintaan osallituvia että omatoimisesti harrastavia. Lukijat ja polkupyöräilijät olivat omatoimisesti harrastavia. Perinteisesti harrastuksia on luokiteltu joko aktiivisiin tai passiivisiin ja koti- tai kaverisuuntautuneisiin (Ks. esim. Lankinen ja Kelly).

Kummatkaan näistä perinteisistä jaoista eivät tuntuneet sopivan aineistoomme. Siitä ei löytynyt yhtään selkeästi kotisuuntautunutta tyyppiä tai passiivista harrastajaa. Mielestämme koti- tai kaverisuuntautunutta harrastajatyyppejä ei voinut erotella toisistaan. Esi-

merkiksi perinteisesti kotisuuntautuneina on pidetty lukemista harrastavia. Aineistomme lukijat eivät olleet tämän mallin mukaisia, koska he harrastivat muutakin kuin lukemista. Lukeminen oli heille varsin aktiivista toimintaa. Ystävät lukivat samoja kirjoja ja keskustelivat lukukokemuksistaan.

Harrastustyyppien yleispiirteet

	Organisoitu harrastustoiminta	Omaehtoinen harrastustoiminta
	<p>Partiolaiset Jarkko ja Sanna</p> <ul style="list-style-type: none"> • käyvät säännöllisesti partiokokouksissa • käyvät leireillä sekä talvella että kesällä • "mökkeilevät" • suoritukset tärkeitä- kerätään merkkejä • harjoittelevat erilaisia käytännön taitoja esim. Ensiapu, solmut, puukonkäsittely • tapaavat toisia partiolaisia vapaa-ajallakin 	<p>"Polkupyöräilijät" Kaisa ja Petri</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pyöräilevät päivittäin • Pyöräilevät koulumatkat • Tekevät ystävien kanssa pyöräretkiä • Pitävät huolta pyörästään
	<p>"Heppatyttö" Laura</p> <ul style="list-style-type: none"> • käy ratsastustunneilla vähintään kerran viikossa • käy säännöllisesti hoitamassa hevosia • käy rataustusleireillä • lukee hevost kirjoja • unelmana oma hevonen tai ainakin oma hoitohevonen 	<p>"Lukijatyttö" Leena</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lukeminen on ollut hänen harrastus koko elämän ajan • Käy usein kirjastossa • Omistaa paljon myös itse kirjoja • Suosikkikirjoja salapoliisi- ja seikkailukirjat
	<p>Joukkulajia harrastava Ville (jalkapallo, jääkiekko)</p> <ul style="list-style-type: none"> • käy harjoituksissa vähintään kaksi kertaa viikossa • korostaa harjoittelun säännöllisyyden tärkeyttä • harrastaa myös muita urheilulajeja • unelmana ammattilaisuus, NHL tai Jari Litmasen kaltainen ura 	<p>Joukkuelajia harrastava Kalle</p> <ul style="list-style-type: none"> • harrastaa yhdessä kavereiden kanssa • ei pelaa missään seurassa • fanitointia: lehdet, keräilykortit, julisteet, nimikirjoitukset

Kaavio 7 Harrastustyyppien yleispiirteet

7.1. Partiolaiset Sanna ja Jarkko

Oodipartiolle

"Mä en tajuu miten, joku voi olla ja elää ilman sitä. Se on mulle ilma, jota mä hengitän, happi, jota ilman mä en voi elää. Se on mulle elämäntapa!"
(Maiju 5lk)

Sanna ja Jarkko ovat kasvaneet kiinni partioon käytyään siellä useiden vuosien ajan. Sanna ja Jarkko viihtyvät partion ulkopuolellakin muiden partiolaisten kanssa. Jos heiltä kysytään, miksi he käyvät partiota, niin vastaukseksi saat: "Partiossa oppii kaikenlaista, se on kivaa ja jännää, siellä oppii itse tekemään asioita, se on elämäntapa." Sanna ja Jarkko kuuluvat Aurinkovuoren vartijoihin. He ovat vartiolaisia. Ensin he oli-

vat sudenpentuja, mutta käytyään muutaman vuoden sudenpenturyhmässä ja suorittuaan vartiolaisilta vaadittavat tehtävät heistä tuli vartiolaisia. Heidän vartionsa nimi on Sudet ja siihen kuuluu kuusi vartiolaista ja vartionjohtaja Tepa.

Sanna ja Jarkko käyvät yleensä säännöllisesti kerran viikossa partiokokouksissa omalla kololla. Kokouksen aluksi aina muistellaan, mitä tehtiin edellisellä kerralla, koska kukin vartiolainen aina vuorotellen pitää kirjaa kokouksien kulusta. Sen jälkeen he juttelevat, suorittavat tehtäviä ja leikkivät. Pienemmät leikkivät aika paljon kokouksissa sekä ulkona että sisällä esimerkiksi keinupalloa ja polttopalloa mutta harjoittelevat myös käytännöntaitoja, kuten solmujen tekemistä ja ensiaputaitoja, ja tekevät erilaisia käsitöitä. Alussa erityisesti solmujen tekeminen tuotti Sannalla ja Jarkolle suuria vaikeuksia, mutta nyt niiden tekeminen sujuu jo rutinoituneesti. Silloin tällöin heillä on kokouksien yhteydessä nyyttarit, jolloin jokainen tuo jotakin hyvää syötävää. Heidän herkkuaan on perunalastut ja suklaa. Heidän partiotoimintansa on ympärivuotista, mutta kesäaikaan ei ole varsinaisia kokouksia.

Partiokärpäsen Sanna on saanut sisareltaan ja vanhemmiltaan. Jarkko on tullut mukaan kaverien innostamana. Oleellista partiossa on, että tytöt ja pojat touhuavat yhdessä. Pienestä pitäen Sanna ja Jarkko ovat suorittaneet erilaisia merkkejä. Ensimmäinen oli lupausmerkki, jota seurasi pikkuhukan merkki, ja nyt he suorittavat seuraavaa merkkiä.

Jarkko ja Sanna käyvät vähintään kolmella 2-7 päivää kestäväällä leirillä vuodessa. Leireillä nukutaan kesällä teltoissa ja talvella laavuissa. Leireille keksitään aina jotkut hauskat nimet esimerkiksi Roiske, Asento, Piparipakki, Laude, Siperia ja Kipinä. Leirit ovat Sannan ja Jarkon mielestä mukavia. Sinne lähdetään yhdessä kavereiden kanssa. Leirille varataan yleensä paljon hyvää syötävää mukaan. Sannan ja Jarkon viikkorahat kuluvatkin usein eväiden hankkimiseen leireille. Suurta leiriruokaherkkua Sannalle ja Jarkolle on nötkötti eli makaronimössö, johon laitetaan paljon ketsuppia. Leireillä he osallistuvat haikille eli päivän kestäväälle vaellukselle. Vaellusreitin matkan varrella on erilaisia tehtäviä, jotka tulee suorittaa. Vaelluksen jälkeen he nukkuvat yön laavuissa tai teltoissa jossakin tuntemattomassa paikassa.

Vääksyn partiolaisilla on myös oma pieni mökki (Valkki) metsäjärven rannalla, jonne Sanna ja Jarkko myöskin vartionsa kanssa tekevät retkiä. Mökki on noin 30 km:n päässä Vääksystä jai aivan perille asti ei pääse autolla, vaan matkaa pitää taittaa jalkaisin noin kilometrin mittainen matka - talvella hieman pidempi. Mökille on melko

vaikea saada vuoroa, koska kaikki vartiot haluavat käydä siellä. Tapana on, että muut vartiot tulevat yleensä keskiyön aikaan kummittelemaan Valkille.

Silloin tällöin heidän vartionsa käy myös kilpailemassa. Kilpailuissa joukkueet suunnistavat tietyn radan ja radan varrelle on laitettu erilaisia tehtävapistettä. Sannan ja Jarkon mielestä kilpailut ovat jännittäviä. Kilpailussa partiolaiselle kaikki on mahdollista ja näillä reissuilla voi käydä haavereita. Sanna kertoo, kuinka heidän vartiollensa sattui kerran pieni onnettomuus. Kätevyystehtävänä oli saunanlämpömittari, mutta heidän lautansa, josta mittari piti tehdä, halkesi.

7.2. "Heppatyttö" Laura

"Ratsastukseen kuuluu se, että pysyy selässä ja osaa antaa pohkeita ja pysäyttää hevosen." Elsa-Sofie 4-luokka

Heppatyttö Laura kiiruhtaa talleille vähintään kerran viikossa, mutta mieluummin joka päivä, ei välttämättä ratsastamaan, mutta ainakin hevosia hoitamaan. Varsinaisilla ratsastunneilla hän käy kerran tai pari viikossa. Hänen harrastamistaan kuvaa säännöllisyys. Ennen kuin Laura aloitti ratsastaa, hän oli jo pienestä pitäen ollut heppahullu. Hänelle on tullut heppalehti, ja kirjastosta hän on lainannut kaikki hevoskirjat ja lisäksi keräillyt hevoskiiltokuvia. Aivan ensimmäiset kerrat hän ratsasti ponilla mutta siirtyi sitten pikku hiljaa isompiin hevosiin. Ensimmäiset kerrat tuntuivat hänestä vaikeilta, mutta pikku hiljaa homma lähti sujumaan.

Lauran mielestä ratsastus ja hevosten kanssa puuhastelu on aina ollut kivaa ja ihanaa. Hän saa olla eläinten parissa ja oppii tekemään töitä. Ratsastaminen kehittää hänen mielestään itsevarmuutta, itsepäisyyttä ja periksiantamattomuutta. Hevosen selästä putoaminenkaan ei saisi häntä lopettamaan harrastustaan. Usein ratsastaessaan Laura puhuu hevoselle taukoamatta. Hevoselle voi myös kertoa salaisuuksia, joita muille ei voi kertoa.

Ratsastamassa Laura käy Pätiälän tallilla, joka sijaitsee noin 15 kilometrin päässä Vääkystä. Lauran ratsastustunnin sisältö on yleensä seuraavan tyyppinen: ensin harjoitellaan käyntiä, sitten ravia ja joskus laukkaa. He tekevät myös tasapainoharjoituksia hevosen selässä, pujottelevat maahan asetettujen vatien välistä ja ratsastavat maastossa. Lauran mielestä maastossa on oltava erityisen varovainen, silloin hevosen ohjat pitää olla löysemmät kuin kentällä. Jos "roikkuu" ohjissa koko ajan hevonen voi her-

mostua ja pillastua ja silloin on leikki kaukana. Lauran mielestä ratsastamisessa on ol-tava koko ajan tarkkana ja mukauduttava hevosen tai ponin jokaiseen liikkeeseen.

Lauran mielestä hänen harrastuksensa on kallis. Ratsastustunnit maksavat 60-70 mk, mutta hän kertoo ostavansa 10 ratsastuskerran kortteja, jotka ovat hieman edullisem-pia. Kesäisin hän pakkaa kimpsunsa kassiin ja lähtee leirille jonnekin päin Suomea. Ulkomaisille leireille Laura ei ole vielä päässyt mutta haaveilee joskus pääsevänsä. Kotimaan leirit maksavat 900-2000mk, joten Lauralla on mahdollisuus lähteä kesällä yhdelle leirille. Leirimaksun maksamiseen hän saa rahaa vanhempiansa ohella myös isovanhemmilta.

Lauralle ei riitä pelkkä ratsastaminen, vaan hän osallistuu muutenkin hevosten hoitami-seen talleilla. Karsinan siivoaminen on Lauralle jokapäiväistä mutta työlästä työtä. Rat-sastuksen jälkeen hän pesee usein myös satuloita ja suitsia. Laura haluaisi oman hoi-tohevosen, jonka hoidosta hän olisi yksin vastuussa. Hän ruokkisi, harjaisi ja pitäisi huolta hevosesta. Unelmana hänellä on, että saisi ihan ikioman hevosen. Tallilla on viisi hevosta ja muutama poni. Hevosten joukossa on myös yksi Suomen hevonen. Talleille, jossa hän käy on sen verran pitkä matka, että Laura ei kulje sinne kävellen eikä pyörällä, vaan yleensä Lauran isä tai äiti vie hänet sinne, tai sitten hän kulkee jonkun ratsastuskaverin kyydissä.

Lauralla on myös suosikki hevonen, jolla hän erityisesti haluaisi ratsastaa ja joka saa häneltä ylimääräistä huolenpitoa, mutta yleensä ottaen kaikki hevoset ovat hänen mie-lestään ihania.

Laura pitää kilpailemisesta. Hän on osallistunut oman ratsastusseuran järjestämiin kil-pailuihin. Muissa kilpailuissa hän ei ole vielä käynyt, mutta toivoo pääsevänsä, kunhan taitoja kertyy lisää. Voittaminen ei ole Lauralle tärkeintä vaan se, että hän saa viettää aikaa hevosten parissa.

Laura kuuluu myös heppakerhoon, jota hän kertoo pitävänsä yhdessä ystäviensä kanssa. Kerhossa he valmistavat muun muassa hevostauluja ja opiskelevat ratsastuk-sen teoriaa lehdistä ja kirjoista. Viikolla Laura käy talleilla koulupäivän jälkeen, muuta viikonloppuisin hän kiiruhtaa talleille jo aamulla ja kotiin hän palaa vasta illalla. Talleilla päivä kuluu nopeasti ratsastaen ja hevosia hoitaen.

7.3. Joukkuelajia harrastavat Ville ja Kalle

“Jalkapalloa minä harrastan kavereitten kanssa. Menemme aina keskiviikkona ja perjantaina pelaamaan kanavan kentälle.” Jani 6-luokka

Ville pelaa vielä sekä jalkapalloa että jääkiekkoa. Selvää lajivalintaa hän ei ole vielä tehnyt mutta on kallistumassa jääkiekon puolelle, vaikka kumpikin tuntuu vielä mielenkiintoiselta. Lajien pariin hän tuli nähtyään lehdessä ilmoituksen, jossa houkuteltiin mukaan uusia pelaajia. Villen jalkapalloseura on lahtelainen jalkapalloseura FC Kyysysi. Kesäisin jalkapallotreenit pidetään ulkona nurmikentällä ja talvella sisähallissa Lahdessa. Harjoituksissa hän käy vähintään verran viikossa. Harjoitusten lisäksi tärkeitä ovat pelit. Hänen joukkueensa osallistuu piirisarjaan ja sen lisäksi erilaisiin nuorille tarkoitettuihin turnauksiin. Pelit ovat yleensä keskittyneet viikonlopuiksi. Ulkoilla hän ei ole vielä käynyt pelaamassa eikä harjoittelemassa mutta odottaa innokkaasti niitäkin matkoja.

Villen jääkiekkoseura on Lahden Kiekkoreipas. Kesällä hänellä on kuivaharjoitukset kaksi kertaa viikossa. Niissä hän pelaa sählyä ja tekee lihaskuntoharjoituksia. Talvella hänellä on treenit kolme kertaa viikossa jäällä ja pelit hänellä on viikonloppuisin. Treenihin Lahteen Ville kulkee yhdessä samassa joukkueessa pelaavien poikien kanssa. Kuljetuksesta Lahteen huolehtivat poikien vanhemmat vuorotellen. Ville pelaa Kiekkoreippaan junnujen edustusjoukkueessa ja haaveena hänellä on päästä joskus pelaamaan seuran aikuisten edustusjoukkueessa. Ville tietää, että kehittyminen jääkiekoilijan uralla vaatii taitoa, sydäntä ja paljon harjoittelua. Aina Villea ei kuitenkaan huvittaisi mennä treeneihin, mutta hän tietää kuitenkin, että pakko on mennä, jos haluaa kehittyä. Poissaolot saattaisivat merkitä junnujen edustusjoukkueesta putoamista.

Villen harrastus vaatii vanhemmilta taloudellista tukea, sillä jääkiekkovarusteet ovat kalliita. Esimerkiksi kunnolliset maalivahdin varusteet maksavat yli 6000 mk. Tämän lisäksi Ville maksaa seuralle kausimaksua, joka on useita satoja markkoja. Villen vanhemmat osallistuvat kuljetusten lisäksi myös seuran varainhankintatoimintaan osallistuen erilaisiin myyjäisiin ja tempauksiin. Villekin on hankkinut joukkueelle rahaa muun muassa myymällä WC-paperia. Harrastuksensa kautta Ville on saanut kavereita, joiden kanssa hän viettää muutenkin aikaansa.

Kalle pelaa myös sekä jääkiekkoa että jalkapalloa, mutta hän ei pelaa missään seurassa vaan pelaa kavereiden kanssa. Hän on harrastanut jalkapalloa ja jääkiekkoa kavereiden kanssa pienestä pitäen. Hän käy pelaamassa pari kertaa viikossa aina pari

tuntia kerrallaan. Usein koulussa sovitaan kavereiden kanssa missä pelataan ja mihin aikaan. Silloin tällöin Kalle pelaa myös isänsä kanssa kotipihalla. Kalle pelaa joskus myös yksinkin harjoitellen muun muassa pallonkäsittelyä.

Omasta mielestään Kalle on kehittynyt pelaajana vuosi vuodelta. Kivaa jalkapallossa ja jääkiekossa hänen mielestään on se, että saa raitista ilmaa, ja kunto kasvaa. Lisäksi ne ovat hyvää ajankulua. Mahdollisesti kesälomalla hän menee jalkapallokouluun. Kalle hankkinut itselleen muutamia välttämättömiä varusteita jalkapalloon kuten jalkapallokengät ja säärisuojat, mutta muuten harrastus ei vaadi paljon rahaa. Esikuvana hänellä on Jari "Litti" Litmanen. Jalkapallon lisäksi hän on innostunut myös jääkiekosta. Jääkiekko on hänestä vaativaa. Se vaatii hänen mielestä vielä enemmän taitoja kuin jalkapallo. Jääkiekossa tarvitaan sekä hyvää mailan käyttö-että luistelutaitoa.

Kalle on myös hankkinut itselleen jonkin verran jääkiekkolehtiä. Lisäksi hän kerää ja vaihtaa kavereiden kanssa jääkiekkokortteja. Usein Kallen viikorahat kuluvat uusien korttien hankkimiseen. Lahdessa hän käy myös pelaajakorttien myyntiin erikoistuneissa liikkeissä, useimmiten vain katselemassa, muuta joskus myös ostamassa ja myymässä kortteja. Useimmin hän kuitenkin vaihtaa kortteja kavereiden kanssa. Lehtien ja korttien lisäksi Kalle on hankkinut myös suosikkipelaajiensa kuvia ja julisteita. Kalle kerää myös tunnettujen pelaajien nimikirjoituksia. Mielellään hän käy myös jääkiekkototteluissa silloin, kun se on mahdollista.

7.4. Polkupyöräilijät Kaisa ja Petri

"Minä rupesin harrastamaan maastopyöräilyä, koska minun kaverit harrastavat sitä lajia. Olen kilpaillutkin siinä, mutta useimmin ajamme kavereiden kanssa maastossa. Minun ensimmäinen kisani meni aika hyvin koska olin toinen. Siitä alkoi minun pyöräily urani" Mikko 6-luokka

Kaisan ja Petrin mielestä pyöräily on liikunnallinen ja hauska harrastus. Mikäs onkaan sen mukavampaa kuin pyöräillä raittiissa ilmassa. Pyöräily vaatii heidän mielestä aika hyvän kunnon, sillä on jaksettava polkea myös mäkiä ylös, mutta alamäet on sitten kiva lasketella alas. Sekin on mukavaa pyöräilyssä, että voi itse valita vauhdin. Voi pyöräillä etanan vauhtia tai sitten niin nopeasti kuin huvittaa.

Kesäisin he pyöräilevät lähes joka päivä. Talvella poljetaan niin kauan, kuin ilmat sallivat. Kaisa ja Petri eivät kuulu mihinkään seuraan, eivätkä he seuratoimintaa

kaipaakaan. Silloin tällöin he pyöräilevät yksin, mutta useimmiten kuitenkin kavereiden kanssa. Koulumatkat he kulkevat tietenkin pyörällä. Kaisan koulumatka on lyhyt, mutta Petrin edestakainen koulumatka on 16 km eli hän polkee vain muutaman kerran viikossa kouluun. Silloin tällöin he lähtevät jonkun kaverin kanssa pidemmälle polku-pyöräretkelle. Päämääränä voi olla vaikka 25 km:n päässä sijaitseva Lahti. Pääsääntöisesti he pyöräilevät kuitenkin lähiympäristössä. Pidemmät reissut ovat kuitenkin heidän mielestään mukavimpia. Pitkälle retkelle lähtiessään he ottavat juomapullon mukaan, laittavat pyöräilyhanskat käteen ja kypärän päähän ja sitten vaan menoksi. Lähiympäristössä pyöräiltäessä pyöräilykypärä saattaa silloin tällöin unohtua, vaikka kumpikin tietää sen tärkeyden. Kaisa haluaakin muistuttaa jokaista pyöräilystä kiinnostuvaa nuorta kypärän tärkeydestä. Muutenkin pyöräiltäessä on oltava varovainen liikenteessä ja on huolehdittava aina, että jarrut ovat kunnossa.

Pyöräilyn lisäksi pyörän huolto on tärkeätä. Petri onkin innostunut pyörien kunnostamisesta. Seuraavaksi hän aikoo hankkia pyörään lisäsarvet. Kaisa on juuri saanut uuden maastopyörän Nopsa Lady Monterran, joka on 26 tuumainen ja siinä on 21-vaihdetta. Pyöräilyretket tuntuvat Kaisasta nyt entistäkin makoisimmilta. Sadeilmoilla Kaisa ja Petrin pyöräily jää ja silloin on keksittävä jotain muuta mukavaa tekemistä, esimerkiksi lukemista.

7.5. Lukijatyttö Leena

"Minä olen jo lukenut vaikka kuinka paljon, enkä ole vielääkään kyllästynyt siihen, siis lukemiseen ei voi kyllästyä. Lukeminen ei ole mikään naurettava asia vaikka lukisikin satuja, sarjiksia, jännäreitä, tositarinoita yms." Janica 4-luokka

Leena harrastaa lukemista, koska pitää siitä. Kun Leena oli pieni hänelle luettiin paljon. Leena onkin sitä mieltä, että into lukemiseen on varmasti sieltä peräisin. Leena lukee mielellään sarjakuvia mutta pitää myös jännitys- ja salapoliisikirjoista. Hän on lukenut myös monia tyttökirjoja ja nuortenromaaneja. Hänen suosikkejaan ovat Neiti Etsivä -sarja ja Viisikot. Kirjat Leena lainaa yleensä kirjastosta, jossa hän käy vähintään kerran viikossa. Tämän lisäksi hän lainaa kirjoja myös kavereilta. Hänellä on myös jo paljon omia kirjoja, joita hän on saanut lahjaksi.

Leena harrastaa kirjoittamista myös itse. Hän kirjoittaa runoja ja lauluja ja pitää päiväkirjaa. Lukemisen lisäksi Leena pitää käsitöiden tekemisestä. Hän neuloo, virkkaa ja ompelee. Langat ja kankaat hän saa yleensä äidiltä. Ne ovat yllensä äidin jämälankoja

ja kankaanpaloja. Myöskin vanhoista vaatteista Leena saa kangasta, josta voi ommella. Yleensä hän tekee käsitöitä yksin, mutta joskus myös kavereiden kanssa.

Lukeminen kehittää mielikuvitusta, ja on hyvää ajankulua Leenan mielestä. Lukemisessa on se hyvä puoli, että sitä voi tehdä millaisena päivinä tahansa, niin aurikoisena, pilvisenä, tuulisena kuin sateisenakin. Leena on lukenut paljon mutta ei ole vielä kyllästynyt siihen. Sen avulla oppii hänen mielestään tuntemaan erilaisia ihmisiä, eläimiä ja harrastuksia ja lisäksi sen avulla oppii vaikeita englanninkielisiä sanoja. Yleensä Leena lukee omassa sängyssään tai löhötuolissaan. Leena kirjoittaa, että äidin mielestä hän lukee liikaa, mutta omasta mielestään lukemiseen ei jää tarpeeksi aikaa.

8. PÄÄTÄNTÖ

Työmme lähtökohtana on ollut lasten näkeminen sosiaalisina toimijoina, jotka aktiivisesti konstruoivat omaa elämäänsä. Työssä olemme pyrkineet tuomaan esille lapsinäkökulman käsiteltävään asiaan. Lapset ovat itse kirjoittaneet mielipiteitä, ajatuksia ja kokemuksia harrastuksistaan ja vapaa-ajanvietostaan. Analyysimenetelmämme, kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen menetelmän yhdistelmä, osoittautui hedelmälliseksi. Kyseilylomakkeella saimme perustietoa lasten harrastamisesta, mutta pääpaino oli lasten aineiden kvalitatiivisessa tarkastelussa. Näin saatoimme antaa äänen lapsille, jotka ovat tavallisesti tutkimuksissa mykistetty. Lasten aineiden analyysimenetelmäksi valitsimme kaksi kvalitatiivisen analyysin perusstrategiaa eli tematisoinnin ja tyyppittelyn. Tematisoinnissa jaotimme lasten harrastukset ryhmiin Mitchellin luoman jaon mukaisesti (urheiluharrastukset, luovat harrastukset, järjestöharrastukset ja omaehtoiset muut harrastukset). Tyyppittelyssä aineistostamme nousi esiin kuusi harrastajatyyppeä. Näistä tyypeistä kolmen voidaan sanoa edustavan niisanottua organisoitua harrastustoimintaa ja kolmen omaehtoista harrastustoimintaa.

Organisoituun harrastustoimintaan kuuluivat ratsastusta harrastava tyttö, partiota harrastavat tyttö ja poika ja joukkuelajia harrastava poika. Omaehtoista harrastustoimintaa edustivat lukemista harrastava tyttö, polkupyöräilyä harrastavat tyttö ja poika ja joukkuelajia harrastava poika, joka ei kuulunut mihinkään seuraan vaan pelasi jalkapalloa yhdessä ystäviensä kanssa. Organisoitussa harrastustoiminnassa lapsille on tärkeää ohjaaja. Ohjaajan täytyy olla innostava, jotta lapsi jaksaa käydä treeneissä, tunneilla ja kokouksissa. Kyseessä on ohjaava harrastustoiminta. Saksalaistutkija Büchner korostaa ohjaajan kasvatusvastuuta, eli

osa lasten kasvatusvastuusta on siirtynyt vanhemmilta ohjaajalle. Opitaan toimimaan ryhmässä sääntöjen mukaan ja ryhmätoverit huomioiden. Kuitenkin organisoidussa harrastustoiminnassa vielä tärkeämpää kuin ohjaaja ja hänen persoonansa oli yhteisöllisyys. Lapset olivat osa ryhmää, joka toimi yhdessä. Tästä hyvänä esimerkkinä ratsastusta harrastavat tytöt. Kiinnostus hevosista toi tytöt talleille, jossa ratsastustuntien jälkeenkin, tai esimerkiksi partiolaiset, jotka ryhmänsä kanssa kävivät leireillä ja kilpailivat. Organisoiduissa joukkuelajeissa tärkeää ovat yksilön taidot, mutta viime kädessä, jotta joukkue menestyisi tarvittiin yhteishenkeä. Omaehtoisessa harrastustoiminnassa korostui yksilöllisyys ja omaehtoinen toiminta. Toisaalta lukijat saavat yhteisöllisyyttä kirjojen kautta.

Harrastuksissa lapsi ja nuori saavat mahdollisuuksia sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja kanssakäymiseen, mistä syystä harrastusten on katsottu tukevan sosiaalisten taitojen muodostumista ja eettis-moraalisten ajattelu- ja toimintaperiaatteiden omaksumista. Aineistostamme nousi selvästi esille Eriksonin ja Kellyn kouluikään liittämät keihitys vaiheet. Kouluikäiset ovat sosiaalisesti aktiivisia eli he harjoittelevat keskenään erilaisia sosiaalisten taitojen muotoja. Kellyn tähän ikään liittämä itsearviointi korostui lapsilla. Tämä näkyi selvästi lasten kirjoittamisessa aineissa, esimerkiksi urheiluharrastusten kohdalla. Lapset pystyivät arvioimaan omia taitojaan eli sitä missä he ovat hyviä ja missä on vielä kehittämisen varaa. Palautteen antamisessa ja itsearvioinnin kehittämisessä positiiviseen suuntaan on harrastusten ohjaajilla ja vanhemmilla tärkeä rooli. Harrastukset ovat myös ainakin osaksi sellaista elämänaluetta, jolle aikuisten säätely ei täysimittaisesti ulotu. Vaikkakin vanhemmat pyrkivät ohjaamaan lapset niin sanottujen hyvien harrastusten pariin eli rokottamaan heidät huonoja vaikutuksia vastaan.

Lapsuuteen ja nuoruuteen kuuluvat olennaisena elämänalueena harrastukset. Aikaa käytetään tietojen ja taitojen oppimiseen koulun ulkopuolella. Harrastukset perustuvat yleensä lapsen ja nuoren omaehtoisuuteen. Moni lapsi oli itse tietoisesti valinnut harrastuksensa ja hankkinut siitä tietoa. Mallien tarjonnassa ja toimintojen ohjaamisessa vanhemmat, sisarukset ja kaverit olivat erittäin merkityksellisiä. Vanhempien vaikutus lasten harrastuksiin kohdistui ennen kaikkea harrastusten pariin ohjaamisessa ja erilaisten tuki- ja huoltotoimenpiteiden järjestämisessä. Lapset olivat omistautuneita harrastuksilleen, ja heillä oli tulevaisuudensuunnitelmia harrastuksensa suhteen. Tämä näkyi muun muassa siinä, että lapset ilmoittivat harrastavansa nykyistä harrastusta vielä tulevaisuudessakin.

Harrastajina vääksyläislapset olivat innokkaita, ja he harrastivat myös varsin monipuolisesti. Suosituimmat harrastukset olivat kuitenkin perinteisiä kuten ratsastus, erilaiset joukkuepelit, soittimen soittaminen, pyöräily, lukeminen ja järjestöharrastuksista partio. Tyttöjen ja poikien suosituimmat harrastukset jakoutuivat selvästi sukupuolen mukaan. Tyttöjen suosituin harrastus oli ratsastus, jota ei harrastanut yksikään poika. Pojat harrastivat joukuelajeja ja tietotekniikka, joiden harrastajia ei tyttöjen keskuudessa löytynyt. Poikkeuksena olivat koripalloa pelaavat tytöt. Lisäksi tytöt harrastivat monipuolisemmin kuin pojat. He harrastivat sekä liikuntaa että luovia harrastuksia, kun pojat suosivat liikuntaa. Ikäryhmittäin tarkasteltaessa ei löytynyt varsinaisesti eroja eri harrastusten välillä. Poikkeuksena oli poikien tietotekniikan harrastaminen. Kukaan kolmasluokkalinen poika ei ilmoittanut harrastukseen tietotekniikkaa. Myöskään sosiaaliluokalla ei ollut merkitystä harrastuksen suhteen. Perinteisiä yläluokan harrastuksia, kuten tennis, laskettelu ja veneily, harrastivat myöskin työläisten lapset.

Vaikkakin perheiden keskeisin rooli lasten harrastuksissa oli erilaisten huolto- ja tukitoimien järjestäminen, niin tutkituista vääksyläisperheistä yli puolella oli yhteisiä harrastuksia. Lapsen ikä ei tähän vaikuttanut. Perheiden ehdottomasti suosituin yhteinen harrastusmuoto oli liikunta. Suosituimmat yhteiset liikuntamuodot olivat perinteisiä liikuntalajeja kuten lenkkeilyä, retkeilyä, pyöräilyä. Muita yhteisiä liikuntamuotoja olivat laskettelu, kalastus ja veneily. Perheiden ehdottomasti suosituin vapaa-ajanviettotapa oli kuitenkin perinteinen TV:n katselu. Muita suosittuja vapaa-ajanviettotapoja olivat matkailu, kesämökillä käynti ja retkeily. Poikien kanssa perheet kävivät enemmän liikuntatapahtumissa ja tyttöjen kanssa teattereissa, konserteissa, näyttelyissä ja museoissa. Vanhempien sosiaalisella taustalla ei ollut suurta merkitystä. Eroja sosiaaliryhmien välillä oli ainoastaan siinä, että ylempiin toimihenkilöihin kuuluvat vanhemmat veivät lapsiaan useimmin teattereihin, näyttelyihin ja museoihin kuin muissa sosiaaliryhmissä.

Michellin mukaan lasten vapaa-ajan vietto ja harrastaminen ei ole yksilöllistä, vaan kaikki projisoivat samoja asioita ja massatuotteiden kulutus hallitsee lasten vapaa-ajanviettoa. Meidän tutkimuksessa nousee esille päinvastaisia ajatuksia. Lapset ovat itse valinneet yleensä harrastuksensa ja usein hankkineet siitä myös itse tietoa. Esimerkiksi vanhempien rooli korostuu ennen kaikkea harrastusten pariin ohjaamisessa eli vanhemmat antavat lapselle mahdollisuuden kokeilla erilaisia harrastuksia, joista hän voi sitten oman mieltymyksensä mukaan valita omat kiinnostuksen kohteensa. Erittäin innostuneesti tai myönteisesti lastensa harrastamiseen suhtautui 81 % vanhemmista. Vanhempien sosiaalinen asema ei vaikuttanut tähän. Pienenä erona tuli

esille se, että yksityisen ammatin harjoittajat suhtautuivat myönteisemmin lastensa harrastamiseen kuin muut vanhemmat.

Suosituin syy, miksi harrastetaan, oli itsensä kehittäminen. Lapsista kaikkiaan 19% ilmoitti tämän harrastamisensa lähtökohdaksi. Nämä lapset ovat mieltäneet harrastuksen tarpeelliseksi, ja heillä on myös tulevaisuudensuunnitelmia, jossa harrastus on keskeisellä sijalla. Toiseksi suosituin syy harrastamiseen oli harrastuksen näkeminen hyvänä ajankuluna (16%). Vähiten vaikuttivat vanhempien toiveet ja odotukset (1%). Näin ollen lapset ajattelevat harrastuksestaan varsin itsenäisesti ja he harrastavat itsensä vuoksi eivätkä siksi, että vanhemmat haluavat heidän harrastavan jotakin niin sanottua hyvää harrastusta. Tärkein harrastuskumppani vääksyläislapsille oli oma kaveri. Kaikkiaan pääharrastustaan ystävän kanssa harrasti yli puolet vastanneista. Harrastaminen on lapsille säännöllistä toimintaa, sillä vähintään kerran viikossa pääharrastustaan harrasti 95 % lapsista. Tutkituista lapsista 80 %:lla oli pääharrastus, mutta huomioitavaa on, että viidesosalla lapsista ei ollut säännöllistä harrastusta.

Vääksyläisnuorten suosituimmat vapaa-ajan viettotavat olivat ulkoilu ja ystävien kanssa oleilu. Sama trendi oli nähtävissä kaikilla luokka-asteilla ja molemmilla sukupuolilla. Poikien vapaa-ajanvietossa korostui toiminnallisuus, kun taas tytöille tärkeempää oli yhdessäolo kavereiden kanssa. Ikäryhmittäisesti tarkasteltaessa viides- ja kuudesluokkalaisten vapaa-ajanvietto erosi kolmas- ja neljäsluokkalaisten vapaa-ajanvietosta. Pienemmät kuvasivat vapaa-ajan toimintaansa leikkinä, mitä viides- ja kuudesluokkalsiet eivät enää tehneet. Erityisen selvä ero oli tyttöjen kohdalla. Viides- ja kuudesluokkalaista tytöistä löytyi jo henkilöitä, joille tärkeintä vapaa-ajanvietossa oli ystävien kanssa oleminen ja esimerkiksi kahviloissa istuskelu, ostoksilla käynti ja kaupungilla hengailu. Kolmas- ja neljäsluokkalaiset käyttivät vapaa-aikansa leikkien kavereiden kanssa. Suurin osa kolmas- kuudesluokkalaisista oli kuitenkin enemmän kiinnostunut organisoidusta harrastustoiminnasta ja säännöllisestä harrastamisesta kuin kaupungilla hengailusta. Esimerkiksi ratsatuksesta innostuneet viettivät mieluummin aikaa talleilla tai lukivat kotona hevosaiheista kirjallisuutta.

9. LÄHTEET

- Alanen, Leena. 1988. Lapsuus yhteiskunnallisena ilmiönä - yhteiskuntatieteellisen lapsuustutkimuksen näköaloja. *Politiikka* 3/1988a.
- Alanen, Leena, Bardy, Marjatta. 1990. Lapsuuden aika ja lasten paikka. Tutkimus lapsuudesta yhteiskunnallisena ilmiönä. *Sosiaalihuollituksen Julkaisuja* 12/1990. Helsinki.
- Alanen, Leena. 1988b Rethinking Childhood. *Acta Sociologica. Journal of the Scandinavian Sociological Association*, Vol 31, no 1.
- Amato, Paul. 1987. *Children in Australian families: the growth of Competence*. New York.
- Ambert, A-M. 1986. *Sociology of Sociology: The Place of Children in North American Sociology*. Teoksessa Adler, P.& Adler, P. (toim.) *Sociological Studies of Child Development. A Research Annual*, vol 1. 11-31.
- Arajärvi, Terttu. 1992. *Tasapainoinen koululainen*, Juva.
- Aries, Philippe. 1962. *Centuries of Childhood. A Social History of Family Life*. New York.
- Blair, Jones, Simpson. 1968. *Educational Psychology*. New York.
- Bryman, Alan. 1988. *Quantity and Quality in Social Research*. London.
- Büchner, Peter. 1990. *Growing Up in the 1980s: Changes in the Social Biography of Childhood in the FRG*. Teoksessa *Childhood, Youth and Social Change: A Comparative Perspective*. Edited by Chisholm, Lynne, Büchner, Peter, Krüger, Heinz-Hermann, Brown, Phillip. London, 71-84.
- Dumazier, Joffrey. 1967. *Toward a society of leisure*. New York.
- de Grazia, 1964. *Of time, work and leisure*. Garden City.
- de Mause, Lloyd. 1980. *The History of Childhood. The Evolution of Parent-Child Relationships as a Factor in History*. Great Britain.
- Eneroth, Bo. 1984. *Hur mäter man "vackert"? Grundbok i Kvalitativ metod*. Stockholm.
- Erikson, Erik, H. 1950. *Childhood and Society*. suom. *Lapsuus ja Yhteiskunta*, 1982, Jyväskylä.
- Ferchof, Wilfried. 1990. *West-German Youth Cultures an the Close of the Eighties*. Teoksessa *Childhood, Youth and Social Change: A Comparative Perspective*. Edited by Chisholm, Lynne, Büchner, Peter, Krüger, Heinz-Hermann, Brown, Phillip. London, 226-237.
- Fine, Gardy Alan, Sandström, Kent L. 1988. *Knowing Children, Participant observation with Minors. Qualitative research Methods. Volume 15*. United States of America.

- Frönes, Ivar. 1990. Vertaissuhteiden merkityksestä. Nuorisotutkimus 3/90, 9-20.
- Godbey, G. 1981. Leisure in your Life. An exploration. Philadelphia.
- Havaste, Paula. 1996. Kirjoissa käyvät tallin unelmat toteen. HS 21.11.1996.
- Havinghurst, R. 1957. The leisure activities of the middle-aged. American Journal of Sociology, 63, 152-162.
- Hendry, Shucksmith, Love, Glendinning. 1993. Young Peoples Leisure and Lifestyles. London.
- Hirsijärvi, Sirkka. (toim.). 1983. Kasvatustieteen käsitteistö. Keuruu.
- Hoikkala, Tommi. 1993. Katoaako kasvatusta, himmeneeko aikuisuus?: Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit. Jyväskylä.
- Ikäryhmien ristiriidat - sukupolviuuden tutkimusta. Helsinki.
- Jenks, C. 1982. The Sociology of Childhood. Essential Readings. London.
- Kaplan, Max. 1981. Leisure: Theory and Policy. 2pr. Springfield.
- Karjalainen, Pertti, Kokko, Markku. 1987. Jämsänkosken peruskoulun ala-asteen oppilaiden harrastukset ja niiden taustatekijät. Pro Gratutkielma. Kasvatustieteen laitos. Jyväskylän yliopisto.
- Kelly, John, R, 1982. Leisure. Englewood Cliffs.
- Kelly, John, R, 1992. The Sociology of Leisure. State College (PA)
- Kivimäki, Heli. 1995. Seikkailu talleilla. Pro gradu –tutkielma, Tampereen Yliopisto.
- Korkiakangas, Mikko. 1995. Sosiaalisen kognition kehitys. Teoksessa Näkökulmia kehityspsykologiaan, kehitys kontekstissaan, Lyytinen, Paula, Korkiakangas, Mikko, Lyytinen, Heikki (toim.). Porvoo, 188-201.
- Kuusinen, Jorma. 1991. Kasvatustieteellinen tutkimus, Juva.
- Kytömäki, Juha. 1985. Nuoret kohderyhmänä, Ikärajoitusten ongelmia, Nuorisotutkimus 3, 13-15.
- Kärkkäinen, Taisto. 1989. Nuorisotoimi. Teoksessa Kunnan vapaa-aikatoiminta. Vantaa.
- Lahikainen A-R. 1988. Yhteiskuntatieteellinen lapsitutkimus. Mitä se on ja mitä se voisi olla. Nuorisotutkimus 3/88, 25-30.
- Lallukka, Kirsi. 1993. Lasten paikka sukupolviuuden järjestelmässä. Koettu lapsuus 9-vuotiaiden näkökulmasta. Jyväskylän yliopiston yhteiskunta politiikan laitoksen työpapereita n:o 80/1993.
- Lankinen, Markku. 1984. Nuorten harrastukset ja vapaa-aika Helsingissä 1982. helsingin kaupungin tilastokeskus. Tutkimuksia ja selvityksiä 1984:1. Helsinki.

- Lähteenmaa, Jaana. 1989. Kohti helsinkiläisiä nuorisokulttuureja. Helsingin kaupungin tilastokeskus. Tutkimuksia ja selvityksiä 1989:1. Helsinki.
- Lähteenmaa, Jaana, Riihelä, Monika, Strandell, Harriet, Vesikansa, Sari. 1990. Vertaisryhmät yhteiskuntatutkimuksen kohteena. Nuorisotutkimus 3/90. 2-7.
- Lähteenmaa, Jaana, Siurala, Lasse (toim.). 1991. Nuoret ja muutos. Nuorisotutkimusseura. Tilastokeskus Tutkimuksia 177.
- Maailman lasten tila: Yhdistyneiden kansakuntien lastenjärjestö Unicef, 1990, Helsinki.
- Mahkonen, Sami. 1991 Voidsaanko lasta lailla suojella, Jyväskylä.
- Marin, Marjatta. 1988. Onko meillä lasta. Teoksessa Katoaako lapsuus? Kansalaiskasvatuksen keskus. Vuosikirja.
- Maslow, A. H. 1970. Motivation and Personality. 2nd ed. New York.
- Mead, Margaret .1971. Ikäryhmien ristiriidat, sukupolvikuilun tutkimusta, Helsinki.
- Mitchell, Ritva. 1978. Lasten kultturi tuotteiden ja -palvelujen käyttö ja kulttuuriharrastukset: Tutkimus uudenmaanläänin erityyppisissä ympäristöissä asuvien 10-vuotiaitten lasten kulttuuritoiminnasta. Lastensuojelun keskusliitto. Joensuu.
- Murphy, James. 1981. Concepts of Leisure. The United States of America.
- Mustonen, Anu, Rönkä, Anna, Uotinen, Virpi. 1992. Elämisen malleja, rakkautta ja ihanteita. Lukeminen tyttöjen minäkuvan jäsentäjänä. Teoksessa Letit liehumaan tyttökulttuuri murroksessa, Näre, Sari, Lähteenmaa, Jaana (toim.), Tampere, 135-153.
- Müller, Sebastian, F. 1979. Wie ist die "Geschichte der Kindheit" zu lesen? Literatur Rundschau (Sonderheft der Neuen Praxis), 2 Jg. Heft 2, 19-32.
- Niemi, Iiris, Pääkkönen, Hannu. 1989. Ajankäytön muutokset 1980-luvulla. Tilastokeskuksen tutkimuksia 153. Helsinki.
- Nurminen, A. M. 1969. Harrastustutkimus 9. Helsinki . Oy Ylesiradio Ab. PTS-tutkimuksia 9/1969.
- Nykysuomen Sanakirja 2. 1978. Porvoo.
- Näre, Sari, Lähteenmaa, Jaana (toim.). 1992. Letit liehumaan, tyttökulttuuri murroksessa. Tampere.
- Patton, Michael. 1990. Qualitative evaluation and research methods, 2nd ed. New Bury Park.
- Postman, Neil. 1985. Lyhenevä Lapsuus. Juva.
- Prout, Alan & James, Allison. 1990 A New Paradigm for the Sociology of Childhood? Provenance, Promise and Problems, teoksessa Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary Issues in the Sociological Study

of Childhood, edited by James, Allison & Alan Prout, 7-35.

- Pulkkinen, Lea. 1977. Kotikasvatuksen psykologia. Jyväskylä.
- Qvortrup, Jens. 1991. Childhood as a Social Phenomenon – An Introduction to a Series of National Reports, Wien.
- Riukulehto, Sulevi. 1992. Sabotaasia ja kerskakulutusta : Tutkimus Thorstein Veblenin tieteellisestä ajattelusta. Pro gradu -tutkielma. Historian laitos. Jyväskylän yliopisto.
- Riukulehto, Sulevi. 1994. Sabotaasia ja kerskakulutusta. Jyväskylä.
- Roberts, Kenneth. 1983. Youth and Leisure. Leisure and Recreation Studies 3. London.
- Roos, J. P. 1988. Elämäntavasta elämäkertaan - Elämäntapaa etsimässä 2. Jyväskylä.
- Roos, J. P. 1989. Liikunta ja elämäntapa, nautintoa vai itsekuria, Jyväskylän yliopisto, Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 14.
- Ruoppila, Isto. 1995. Lapsuudesta nuoruuteen. Teoksessa Näkökulmia kehityspsykologiaan, kehitys kontekstissaan, Lyytinen, Paula, Korkiakangas, Mikko, Lyytinen, Heikki (toim.). Porvoo,158-167.
- Samdahl, Diane, M. 1988. The Self and Social Freedom: a Paradigm of Leisure. Ann Arbor.
- Sommerville, John, C. 1982. The Rise and Fall of Childhood, Beverly Hills.
- Strandell, Harriett. 1988. Sociologin och barn. Sosiologia 4/88, 277-287.
- Strandell, Harriett. 1992. Uusi lapsi on syntynyt? Uuden lapsitutkimuksen arviointia. Nuorisotutkimus 10/4 (19-27)
- Suoninen, Annikka.1993. Televisio lasten elämässä. Jyväskylän yliopisto-Nykykulttuurin tutkimusyksikkö. Julkaisu 37, Jyväskylä.
- Suoranta, Tellervo. 1990. Kortejärveläisten 9-16-vuotiaiden nuorten vapaa-ajan harrastukset. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos.
- Telama, Risto. 1970. Oppikoululaisten fyysinen aktiivisuus ja liikuntaharrastus. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen tutkimuslaitos. Julkaisusarja 1975.
- Telama, Risto, Laakso, Lauri. 1995. Liikunta ja urheilu lasten ja nuorten sosiaalisesti kehityksen ympäristönä. Teoksessa Näkökulmia kehityspsykologiaan, kehitys kontekstissaan, Lyytinen, Paula, Korkiakangas, Mikko, Lyytinen, Heikki (toim.). Porvoo,275-288.
- Torkildsen, George. 1992. Leisure and Recreation Management, 3rp. London.
- Uusitalo, Ritva, Tapionlinna, Ulla-Riikka, Rossi, Aija. 1980. Vartiokylän nuorten harrastukset ja harrastusnamhollisuudet. Helsingin yliopisto. Sosiologian

laitos.

Veblen, Thorstein. 1975. *The Theory of Leisure Class*. New York.

Waksler, F.C. 1986. *Studying Children: Phenomenological Insights*. *Human Studies*,
Vol 9, No.1 (71-82)

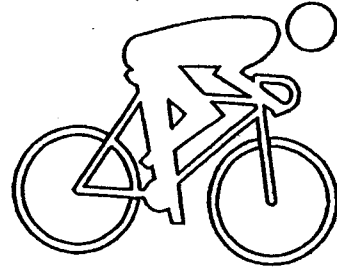
Ziehe, Thomas. 1991. *Uusi nuoriso: epätavanomaisen oppimisen puolustus*. Tampere.

10. LIITTEET

Hei!

Olemme kaksi Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan opiskelijaa ja teemme lopputyötämme vääksyläisten 10-13 -vuotiaiden nuorten harrastuksista. Tällä lomakkeella olevat kysymykset liittyvät sinuun ja sinun harrastukseesi. Lue kysymykset huolellisesti läpi ja vastaa annettujen ohjeiden mukaisesti. Kysymykset ovat pääasiassa monivalintakysymyksiä. Valitse sinulle oikea vaihtoehto tai jos vaihtoehtoista useampi on mielestäsi oikein voit valita useammankin vaihtoehdon. Vastaa kysymyksiin, joissa ei ole vastausvaihtoehtoja kokonaisilla lauseilla. Voit käyttää lomakkeen toista puolta, jos tarvitset enemmän tilaa. Kysy opettajalta neuvoa, jos olet epävarma vastaustavasta. Tutkimuksen tietoja käsitellään luottamuksellisesti ja ne jäävät vain meidän käyttömme.

Kiitokset vastauksistanne!

Eira Luntinen

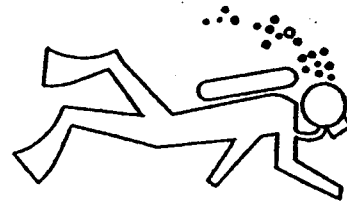
Eira Luntinen

Minna Turtiainen

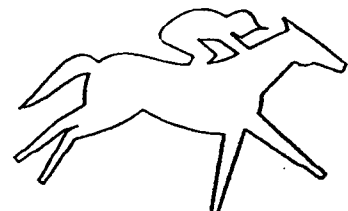
Minna Turtiainen

KYSELYLOMAKE

1. Nimi
2. Luokka
3. Vanhempien ammatti isä: _____
äiti: _____
4. Montako sisarusta sinulla on kotona?
veljiä _____
sisikoja _____

5. Mitä teet koulupäivän jälkeen ja viikonloppuisin?

6. Mitä asioita harrastat? Alleviivaa seuraavista vaihtoehtoista harrastukseksi.

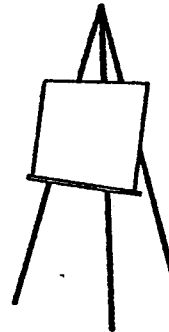
jalkapallo, jääpallo, jääkiekko, tennis, ratsastus, pesäpallo, sulkapallo, pöytätennis, voimistelu, koripallo, lentopallo, pyöräily, keilailu, uinti, kalastus, hiihto, sähly, luistelu, yleisurheilu, itsepuolustuslajit, squash, suunnistus, soutu, purjehdus, paini, nyrkkeily, laskettelu, moottoriurheilu, mäenlasku, rullalautailu, soittimen soitto, laulu, tanhuaminen, partio, postimerkkien kerääminen, piirtäminen, maalaaminen, valokuvaus, lukeminen, runojen tai juttujen kirjoittaminen, yhtyeessä tai orkesterissa soittaminen, musiikkikasettien tai levyjen kuunteleminen, baletti, tanssitunnit, käsityöt, päiväkirjan pitäminen, pyhäkoulu, korttipeli

jokin muu mikä?

7. Mitä teet ystäväiesi kanssa?

8. Onko perheelläsi yhteisiä harrastuksia?

1. Kyllä, Mitä?

2. Ei

9. Millaisia yhteisiä vapaa-ajanviettotapoja sinulla ja perheelläsi on?

1. Käymme yhdessä matkoilla

2. Käymme yhdessä retkillä, kesämökillä ym.

3. Hiihdämme, laskettelemme, pyöräilemme

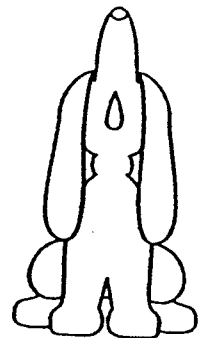
4. Käymme teattereissa, konserteissa, museoissa, näyttelyissä jne.

5. Käymme urheilutapahtumissa

6. Pelaamme erilaisia pelejä

7. Katsomme TV:tä yhdessä

8. Jokin muu, mikä?

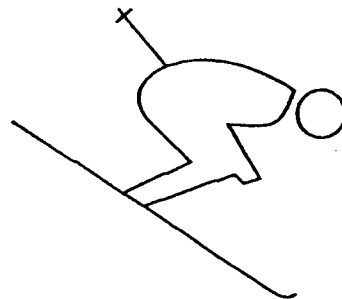

10. Kuulutko johonkin seuraan?

1. En kuulu
2. Kuulun, Minkä nimiseen?

11. Osallistutko jonkin järjestön, kerhon tai yhdistyksen toimintaan?

1. Koulun kerhotoiminta
2. Seurakunnan kerhotoiminta
3. 4H-yhdistys
4. Partiotoiminta
5. SPR (Suomen Punainen Risti)
6. Nuorisoseura
7. Tanhutoiminta
8. Nuorisotalo
9. Jokin muu, mikä?
10. En osallistu

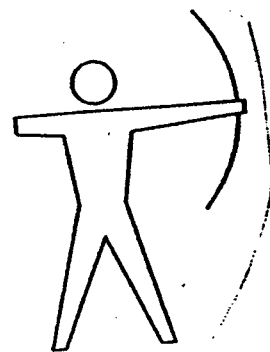

12. Mikä on pääharrastuksesi?

13. Milloin aloitit harrastuksen?

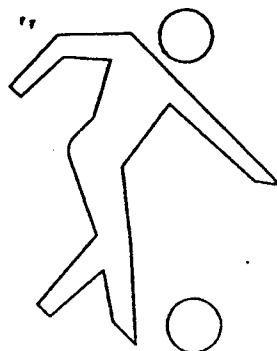
14. Miten sait harrastuksestasi tietoa?

1. Vanhemmat veivät minut harrastuksen pariin
2. Kaverit kertoivat harrastuksesta
3. Luin koulun ilmoitustaululta harrastuksesta
4. Luin sanomalehtien ilmoituksesta
5. Sisarukseni kertoivat
6. Jostakin muualta, mistä?

15. Kuinka usein harrastat?

1. Joka päivä
2. 2-3 kertaa viikossa
3. Kerran viikossa
4. Kerran kahdessa viikossa

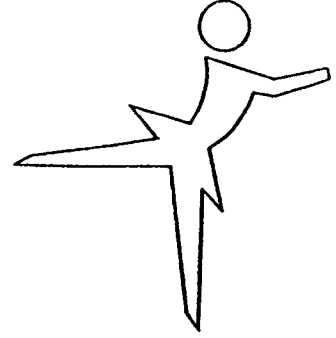

16. Kenen kanssa harrastat?

1. Ystävien
2. Vanhempien
3. Sisarusten
4. Yksin
5. Jonkin muun kanssa, kenen?

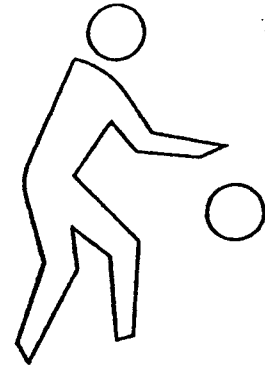
17. Miksi harrastat?

1. Voin tavata ystäviä ja kavereitani
2. Voin kehittää itseäni
3. Voin osallistua kilpailuihin
4. Hyvä harrastus auttaa saamaan hyvän ammatin
5. Koska pidän harrastuksen ohjaajasta
6. Koska toverinimi harrastavat
7. Voin saada uusia ystäviä
8. Se on minulle ajankulua
9. Siitä voi olla myöhemmin hyötyä
10. Harrastus, koska vanhempani haluavat
11. Se kehittää itseluottamustani
12. Voin saavuttaa tovereitteni arvonantoa ja hyväksyntää

18. Miten vanhempasi suhtautuvat harrastukseesi?

1. Ovat erittäin innostavia
2. Suhtautuvat myönteisesti
3. En osaa sanoa
4. Eivät innosta, mutta eivät ole vastaanakaan
5. Eivät innosta lainkaan

19. Miksi aloitit sen?

20. Onko sinulla harrastuksia, joita olet joutunut lopettamaan.

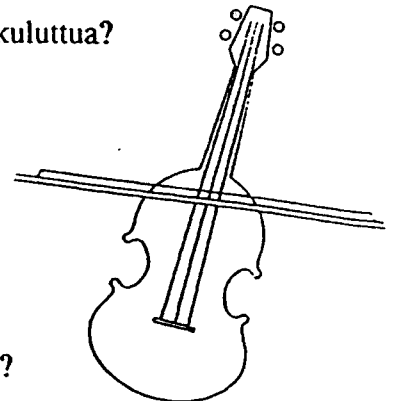
1. Kyllä, Mikä?
2. Ei

Jos vastaat kyllä, kerro miksi?

21. Uskotko harrastavasi pääharrastustasi vielä kahden vuoden kuluttua?

Jos et niin mitä harrastaisit?

22. Mitä haluaisit harrastaa, jos sinulla olisi mahdollisuus valita?

Liite 2

Pääharrastukset

Harrastus	Tytöt		Pojat		Yht	
	Ikä	%	Ikä	%	Ikä	%
SPR	3	2 %			3	1 %
Ratsastus	31	23 %			31	13 %
Laskettelu	6	5 %	4	4 %	10	4 %
Pyöräily	6	5 %	9	9 %	15	6 %
Luonnossa kulkeminen	1	1 %			1	0 %
Piirtäminen	5	4 %	1	1 %	6	3 %
Soittaminen	12	9 %	5	5 %	17	7 %
Uinti	3	2 %	2	2 %	5	2 %
Hiihto	1	1 %	3	3 %	4	2 %
Suunnistus	2	2 %			2	1 %
Partio	8	6 %	5	5 %	13	6 %
ATK			8	8 %	8	3 %
Yleensä urheilu	1	1 %			1	0 %
Jalkapallo	1	1 %	13	13 %	14	6 %
Jääkiekko			18	18 %	18	8 %
Moottoriturheilu			1	1 %	1	0 %
Lentopallo	2	2 %			2	1 %
Yleisurheilu	5	4 %	4	4 %	9	4 %
Kerhotoiminta	6	5 %			6	3 %
Musiikin kuuntelu	2	2 %	1	1 %	3	1 %
Ammunta	1	1 %	2	2 %	3	1 %
Lukeminen	10	8 %	2	2 %	12	5 %
Lenkkeily	3	2 %	1	1 %	4	2 %
Eläimet	6	5 %			6	3 %
Taido	2	2 %	3	3 %	5	2 %
Käsityöt	1	1 %			1	0 %
Lautan teko			1	1 %	1	0 %
Kuoro	5	4 %			5	2 %
Kortin peluu			1	1 %	1	0 %
Nyrkkeily			1	1 %	1	0 %
Lintujen bongaaminen			1	1 %	1	0 %
Sukellus			1	1 %	1	0 %
Koripallo	2	2 %	1	1 %	3	1 %
Sulkapallo			1	1 %	1	0 %
Lumilautailu			1	1 %	1	0 %
Kalastus			1	1 %	1	0 %
Tölkkien keruu			1	1 %	1	0 %
Pyörän romujen kerääminen			1	1 %	1	0 %
Baletti	2	2 %			2	1 %
Steppi	1	1 %			1	0 %
Aku Ankan taskukirjat			1	1 %	1	0 %
Purjehdus			1	1 %	1	0 %
Tennis			1	1 %	1	0 %
Voimistelu	2	2 %			2	1 %
Disko-tanssi	2	2 %			2	1 %
Postimerkkeily			1	1 %	1	0 %
Pesäpallo			1	1 %	1	0 %
Darts			1	1 %	1	0 %
Ei harrastusta	1	1 %			1	0 %
Yhteensä	133		99		232	

Liite 3

Toiveharrastukset

Harrastus	Tytöt		Pojat		Yht	
	ikm	%	ikm	%	ikm	%
Ratsastus	20	24 %			20	15 %
Eläinten hoito	6	7 %			6	5 %
Metsässä ampuminen			1	2 %	1	1 %
Flyygelin soitto	1	1 %			1	1 %
Pianon soitto	3	4 %			3	2 %
Baletti	2	2 %			2	2 %
Jalkapallo	3	4 %	6	12 %	9	7 %
Taido			1	2 %	1	1 %
Sukellus	1	1 %	1	2 %	2	2 %
Biljardi			2	4 %	2	2 %
Matkustelu	3	4 %			3	2 %
Jääkiekko			6	12 %	6	5 %
Uinti	2	2 %			2	2 %
Pesäpallo	2	2 %	1	2 %	3	2 %
Tarkkuusammunta			1	2 %	1	1 %
Moottoriturheilu	1	1 %	10	20 %	11	8 %
Lentäminen			2	4 %	2	2 %
Tarinoiden kirjoittaminen	1	1 %			1	1 %
Diskotanssi	2	2 %			2	2 %
Liikunta	2	2 %			2	2 %
Voimistelu	1	1 %			1	1 %
Pyöräily	2	2 %	2	4 %	4	3 %
Kiipeily			2	4 %	2	2 %
Itsepuolustus	2	2 %	2	4 %	4	3 %
Golf			1	2 %	1	1 %
Sulkapallo	1	1 %			1	1 %
Suunnistus	1	1 %			1	1 %
Tennis	2	2 %			2	2 %
Aerobic	1	1 %			1	1 %
Laulu	1	1 %			1	1 %
Bändissä soittaminen	1	1 %	2	4 %	3	2 %
Purjehdus			1	2 %	1	1 %
ATK			1	2 %	1	1 %
Amerikkalainen jalkapallo			1	2 %	1	1 %
Luistelu	1	1 %			1	1 %
Kitaran soitto	2	2 %			2	2 %
Koripallo	1	1 %			1	1 %
Piirtäminen			1	2 %	1	1 %
Askartelu			1	2 %	1	1 %
Kokkikerho	3	4 %			3	2 %
Partio	2	2 %			2	2 %
Laskettelu	5	6 %	4	8 %	9	7 %
Harmonikan soitto	1	1 %			1	1 %
Vesihiihto			1	2 %	1	1 %
Vatsatanssi	1	1 %			1	1 %

Liite 3

Mäkihyppy	1	1 %	1	2 %	2	2 %
Silkin maalaus	1	1 %			1	1 %
Laskuvarjohyppy	2	2 %			2	2 %
Syvänmeren sukellus	1	1 %			1	1 %
Koulu ja esteratsastus	1	1 %			1	1 %
Tietokoneinsinööri			1	2 %	1	1 %
Rullalautailu	3	4 %			3	2 %
Moottorikelkkailu			1	2 %	1	1 %
Lumilautailu	1	1 %			1	1 %
Rumpujen soittaminen			1	2 %	1	1 %
Hiihto			1	2 %	1	1 %
Soutu	1	1 %			1	1 %
Pyhäkoulu	1	1 %			1	1 %
Salibandy			1	2 %	1	1 %
En osaa sanoa	28	34 %	16	31 %	44	33 %
En mitään			5	10 %	5	4 %
Nykyistä päharrastustani	15	18 %	19	37 %	34	26 %
Yhteensä	82		51		133	